DOCUMENT RESUME

ED 196 306 FL 012 096

AUTHOR	Verma, M. K.: Sharma, T. N.
TITLE	Intermediate Nepali Structure. Volume 1.
INSTITUTION	Wisconsin Univ., Madison. Dept. & Center of South Asian Studies.
SPONS AGENCY	Bureau of Postsecondary Education (DHEW/OE), Washington, D.C. Div. of International Education.
PUB DATE	79
CONTRACT	300-75-0240
NOTE	234p.: For related documents, see FL 012 096-099.
AVAILABLE FROM	Department of South Asian Studies, University of Wisconsin, Madison, WI 53706: Accompanying tapes available from Laboratories for Recorded Instruction, University of Wisconsin, Madison, WI 53706.
LANGUAGE	Nepali; English
EDRS PRICE	MF01 Plus Postage. PC Not Available from EDRS.
DESCRIPTORS	*Grammar: *Nepali: *Pattern Drills (Language): Postsecondary Education: Second Language Instruction

ABSTRACT

This volume is made up of 20 lessons and is part of a comprehensive course in intermediate Nepali. It explains and illustrates the basic structures of Nepali grammar through lessons which include different tense forms, postpositions, conditionals, comparatives, and other structural elements. The first lesson is devoted specifically to guiding students in the writing and pronunciation of the language: the subsequent lessons are ordered in terms of increasing grammatical complexity. Each lesson is accompanied by pattern drills and exercises for intensive practice both in and out of the classroom. A chart of verb paradigms is provided at the end of the volume. (Author/AMH)

****
* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *
****

ED196306

FL 012 096

Intermediate
Nepali
Structure

Volume I

M.K. VERMA & T.N. SHARMA
Department & Center of
South Asian Studies
The University of Wisconsin

U S DEPARTMENT OF HEALTH,
EDUCATION & WELFARE
NATIONAL INSTITUTE OF
EDUCATION

THIS DOCUMENT HAS BEEN REPRODUCED EXACTLY AS RECEIVED FROM THE PERSON OR ORGANIZATION ORIGINATING IT. POINTS OF VIEW OR OPINIONS STATED DO NOT NECESSARILY REPRESENT OFFICIAL NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION POSITION OR POLICY

MANOHAR
1979

"PERMISSION TO REPRODUCE THIS MATERIAL IN MICROFICHE ONLY HAS BEEN GRANTED BY
U.S. Dept. of Education
TO THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC)."

TITLE VI, NDEA, Sec. 602
Contract No. 300-75-0240

M.K. Verma & T.N. Sharma

First Published 1979

Published by

Ramesh K. Jain for
Manohar Publications,
2, Ansari Road, Daryaganj,
New Delhi-110002.

Printed by

Ashokas Press, New Delhi 110005,
at Rashtravani Printer's, New Delhi-110064.

The two-volume set of *Intermediate Nepali Structure* and *Intermediate Nepali Reader* was prepared and written under a contract with the United States Office of Education, Department of Health, Education and Welfare.

Preface

The materials in the two-volume set of *Intermediate Nepali Structure* and *Intermediate Nepali Reader* are designed to provide a comprehensive packet of instructional materials to students who have completed a first-year course in basic Nepali. The two volumes are intended to be used in conjunction with each other so that students can attain fluency in the reading and writing of the language and at the same time be aware of the pertinent grammatical constructions underlying what they read. In our experience most adult learners at this stage feel a need for some systematic discussion of the structural points involved in what they read and very often the explanations they get in the classroom are casual, spotty, and unsystematic. This set, thus, attempts to correct the situation found in most intermediate-level instructional materials which rely basically on reading passages with minimal vocabulary and grammatical notes. Each lesson in the *Structure* is accompanied by pattern drills and exercises for intensive practice, and each lesson in the *Reader* is accompanied by a glossary with the necessary structural and cultural explanations relevant to that lesson. In all these materials, Nepali words and constructions appear in the Devanāgarī alphabet. A comprehensive dictionary of the vocabulary used appears at the end of the *Reader* and is alphabetically arranged for easy look-up. To strengthen the usefulness of these volumes further, there are two sets of tapes, one to go with the lessons in the *Structure* volume and the other to go with the lessons in the *Reader* volume.

Many people have contributed to the preparation of these volumes. The U.S. Office of Education provided generous support for the whole operation. Professor Joseph Elder of the University of Wisconsin and Mrs. Julia Petrov of the Office of

Education gave useful advice and suggestions on the overall format. Mrs. Judith Dillon's assistance in overseeing the secretarial aspects of the operation was invaluable. The questions and comments on some aspects of the *Structure* volume which was partially used in my Structure of Nepali course were extremely helpful in looking at the formulations and explanations from the student's point of view. We owe a special debt to Mr. Krishna Pradhan who very closely looked at the materials, helped improve the exercises, and aided in the preparation of the tapes.

Manindra K. Verma
Tara Nath Sharma

Introduction

This volume is made up of 20 lessons and is part of a comprehensive course in intermediate Nepali. The main purpose of this volvme is to explain and illustrate the basic structure of Nepali grammar. This is accomplished through lessons which include different tense forms, postpositions, conditionals, comparatives, and other structural elements.

The first lesson in this series is devoted specifically to guiding students in the writing and pronunciation of the Nepali language. The subsequent lessons are ordered in terms of increasing grammatical complexity. Each lesson is accompanied by pattern drills and exercises for intensive practice both in and out of the classroom.

An exhaustive illustration of all the forms of the verb 'khanu' (to eat) and 'hunu' (to be) is given as an appendix at the end of this volume.

An extended set of pattern drills and exercises based on each lesson have been also put on tape for helping students gain proficiency in their use of the language. This set of tapes is labelled NE2-001 and can be obtained through the Labs for Recorded Instruction, University of Wisconsin, Madison, Wisconsin 53706.

There is a companion volume, the *Intermediate Nepali Reader*, which consists of a series of graded reading passages. It is recommended that this volume should be used along with the *Reader* for this volume explains the grammatical structures used in the *Reader*, while the *Reader* provides practice in the use of these forms.

Contents

1. Some Helpful Hints regarding Nepali Writing and Pronunciation 1
2. Uses of Postposition-1 11
3. Uses of Postposition-2 22
4. Postpositions with Verbals 38
5. Review of Tense Forms-1 45
6. Review of Tense Forms-2 51
7. Review of Tense Forms-3 60
8. Review of Tense Forms-4 68
9. The Structure of the Negative Verbal Forms 78
10. Verb Types 87
11 Infinitival Forms 95
12. Review of the Different Forms of भन्नु 101
13. Adverbials 109
14. Conditional Constructions 116
15. Sentence Connectives 127
16. Comparative Constructions 138
17. Derivational Devices 147
18. Pronominal Series 159
19. The Structure of Modification in Noun Phrase 172
20. Particles 180
   (a) Conjugation of the Verb खानु 191
   (b) Coujugation of the Verb हुनु 219

Lesson 1

Some Helpful Hints Regarding Nepali Writing and Pronunciation

Nepali uses the Devanagari system of writing which is very largely regular. There is a great degree of 'fit' between the spelling and the pronunciation of a word. However, there are Sanskritic words that retain their original Sanskrit spelling even when pronounced in the modern Nepali way.

(The meaning given in parenthesis for each word in the examples is for convenience and may be only one of the many other possibilities.)

A. (i) व in Sanskrit loan words is pronounced as ब.
ex. विराट (huge), नवीन (new), अनुभव (experience), व्यक्ति (individual), वास्तविक (real), वस्तु (thing), भव्य (grand), व्रत (fasting), विद्या (education), वीर (heroic), etc.

(ii) व is retained as व in the pronunciation of only a few words like वाकवाकी (nausea), वाक्क (bored), वाग्ले (a surname), वार/वारि (on this side of the river), वारिस (heir), वाल/वाला (adjectival suffix indicating possession or agency), वाल्ल (surprised) and वास्ता (concern).

(iii) The initial व of वहाँ/वहीँ (there) is pronounced as उ. The alternative spellings of these words are उहाँ and उहीँ.

(iv) वकालत (profession of pleader), वकील (pleader in court) and वस्ताद (great musician) are also written as उकालत/ओकालत, उकील/ओकील and उस्ताद/ओस्ताद and the initial sound is pronounced either as उ or as ओ.

(v) The initial व of वर (near), वरत्र (this life), वरिपरि (surrounding), वलि (type), वली (a surname) and वल्लो (something/someone nearer) is pronounced as ओ and these words can also be alternatively written as ओर, ओरत्र, ओरिपरि, ओलि, ओली, ओल्लो.

B. There is usually no distinction maintained in the pronunciation of श, ष and स. All of them in that case would be pronounced as स.

ex. शासन (administration), शोषण (exploitation), वर्ष (year), शान्ति (peace), प्रशान्त महासागर (Pacific Ocean), सुशासन (good administration), शेक्स्पियर (Shakespeare), etc.

C. There is usually no distinction in the pronunciation of short and long vowels. All of them are pronounced short.

ex. दिदी (older sister), पनि (also), पानी (water), दूध (milk), नीति (policy), फुपू (father's sister), भाउजू (older brother's wife), सासू (mother-in-law), etc.

D. The pronunciation of the word-final consonant :

Whether or not the word-final consonant is pronounced with its inherent schwa is determined by certain principles. What is given below is an overall picture of the situation. There may be words that do not fall into any of the categories below but they are not numerous. In all those cases, the student should follow his instructor's advice and pronunciation.

I. In general, the final consonant in a word is pronounced without its inherent schwa. (The exceptions to this basic principle are formulated below.)

ex. सडक (street), किताब (book), नेपाल (Nepal), भारत (India), मन्दिर (temple), राम (Ram, a name), पहाड (mountain), कमल (lotus), चाख (interest), नङ (nail), पाँच (five), रामायण (the Ramayana, an epic), हिमाल (the Himalayas), मान (respect), पाइन (power), कलम (pen), देश (country), राज (reign), जुन (which), कुन (which), यस (this) त्यस/उस (that).

What follows describes the categories of words that do not obey the basic principle stated above. Some of them are phonologically determined, others are grammatically determined.

II. PHONOLOGICALLY DETERMINED CATEGORIES

(a) Words that end in a consonant cluster will retain the final schwa.

ex. भक्त (devotee), सक्छ (completes), वसन्त (spring), गर्छ (does), मस्त (easy-going), इन्द्र (Indra, the god of rain), शान्त (quiet), युद्ध (war), तर्फ (toward), पल्ट (time), भ्वार्र (the sound of fire produced by striking a match stick), पन्ध्र (fifteen), हलन्त (ending in consonant).

(b) Words, generally disyllabic, that end in one of the liquid sounds य or ह will retain the final schwa.

ex. जय (victory), क्षय (destruction), भय (danger), मय (Maya, a name), लय (tune), हय (horse), वय (age), सय (hundred), प्रलय (dissolution of the world), सहाय (help), सजाय (punishment), अभिनय (acting), महोदय (sir), महाशय (sir), गह (depth), मह (honey), दह (lake), तह (layer), शाह (Shah, a surname), सिंह (lion), देह (body), सन्देह (Joubt), पर्वाह (care), सल्लाह (advice), कलह (quarrel), सलह (locust).

A few words ending in र and व (pronounced ब) also show this tendency.

ex. हरहर (invocation to God Shiva while bathing to wipe away sin), एघार (eleven), खेर (waste), शिव (God Shiva), भव (world), नव (new).

III. GRAMMATICALLY DETERMINED CATEGORIES

(a) As a general rule, verbal forms clearly indicate, by the use or absence of हलन्त, whether or not the final consonant is to be pronounced with its schwa.

(i) When the final न in a verb is the negative particle, it is pronounced *with* the schwa.

ex. गर्दैन (does not do), छैन (is not), हुँदैन (does not happen), होइन (is not), गरेन (did not do), थिएन (was not), सकेन (could not), खाइएन (was not eaten), खाएन (did not eat), खाँदैन (does not eat), पढेन (did not read), पढ्दैन (does not read), पढिँदैन (is not read), पढिएन (was not read), भएन (did not become), गरिन (she didn't do), भनिन (she didn't say), खाइन (she didn't eat), गर्दिन (she doesn't do), भन्दिन (she doesn't say), सकिन (she couldn't), सक्दिन (she cannot), etc.

Verbal forms ending in न without schwa will always indicate this fact clearly in spelling by using a हलन्त. Examples of final न with हलन्त :

(a) affirmative—गरिन् (she did), भनिन् (she said), खाइन् (she ate), सकिन् (she could), गर्छिन् (she does), गर्छन् (they do), छन् (they are), मान्छन् (they agree), etc.

(b) negative—गर्दैनन् (they don't do), छैनन् (are not), गरेनन् (they didn't do), थिएनन् (were not),

खाएनन् (they didn't eat), खाँदैनन् (they do not eat), गरिनन् (she didn't do), भनिनन् (she didn't say), खाइनन् (she didn't eat), गर्दिनन् (she doesn't do), भन्दिनन् (she doesn't say), सकिनन् (she couldn't) सक्तिनन् (she cannot), etc.

(ii) The final consonant of the imperative that agrees with तिमी (हरू) retains its schwa.

ex. गर (do), बस(sit down), पढ (read), भन (tell), सक (be able), लेख (write), खेल (play), समात (catch), मान (agree), etc.

The imperative form that agrees with तँ is pronounced without schwa which is clearly indicated by the use of हलन्त.

ex. गर् (do), बस् (sit down), पढ् (read), भन् (tell), सक् (be able), लेख् (write), खेल् (play), समात् (catch), मान् (agree), etc.

(iii) The infinitival ending in न retains its schwa.

ex. खान (in order to eat), जान (in order to go), लिन (in order to take), ल्याउन (in order to bring), बसाउन (in order to make someone sit down), लेखाउन (in order to make someone write), समाउन (in order to catch), पढाउन (in order to make someone read).

(iv) The non-finite verbal forms that end in -एर (conjunctive participles) retain their schwa.

ex. खाएर (having eaten), गएर (having gone), लिएर (having taken), बसेर (having sat down), भनेर (having told), पठाएर (having sent), लेखेर (having written).

(b) Almost all postpositions are pronounced with a schwa in the final position.

ex. **बाट** (from), **तिर** (toward), **निर/नेर** (near), **बाहिर** (outside), **तल** (down), **मास्तिर** (above), **मुन्तिर** (below), **सित** (with), **सँग** (with), **तलतिर/तल्तिर** (downward), **परतिर/पर्तिर** (farther away), **वरतिर/वर्तिर** (nearer), **पर** (farther), **वर** (nearer).

Some of the exceptions are **भर** as in **दिनभर** (all through the day) and **रातभर** (throughout the night), **सहित** (with), **समेत** (including), **लगायत** (including), **बाहेक** (except).

(c) The following structure words retain their final schwa.

ex. **तर** (but), **हुनत** (though), **जब** (when), **तब** (then), **अब** (now onward), **जेनतेन** (somehow).

(d) Time and place nouns used adverbially will retain their schwa.

Place nouns—**घर** (to the house), **वन** (to the forest), **घाट** (to the cremation grounds), **हाट** (to the market), **ससुराल** (to the inlaw's), **माइत** (to the married woman's parental home).

Time nouns—**दिन** (on the day), **रात** (at night), **साँझ** (in the evening), **पख** (at the time), **बेर** (at the moment), **खेर** (during the time), **आइतवार** (on Sunday), **ताक** (during), **सँउवार** (on Monday), **मंगलवार** (on Tuesday), **बुधवार** (on Wednesday), **बिहिवार** (on Thursday), **शुकवार** (on Friday), **सन्सरवार** (on Saturday), **आज** (today).

Notice that these words when used as nouns will delete the schwa in pronunciation.

(i) used purely as nouns :

मैले दुई घर किनें । (I bought two houses).
मेरो घर पोखरा हो । (Pokhara is my home).

त्यो रानीवन हो ।	(That is the Raniban, a forest).
त्यो घाट राम्रो छ ।	(That cremation area is good).
हाट लाग्यो ।	(The market is on).
तिमी कति दिन बस्छौ?	(How long will you stay)?

(ii) used as nouns followed by postpositions :
घरतिर (toward the house), **घरमाथि** (above the house), **घरबाट** (from home), **वनतिर** (toward the forest), **वनमा** (in the forest), **घाटमा** (in the ghat), **हाटमा** (in the market), **पाँच दिनमा** (in five days), **साँझमा** (in the evening).

(e) The question word **किन** (why), but not **कुन** (which), will retain its schwa.

(f) When the **न**-ending noun is used as a name for a woman it will retain its schwa.

ex. **मन, धन, वन, जन**

Notice that these nouns in their ordinary uses will drop their schwa.

ex. मेरो मनमा यो विचार छ ।	(I have this thought in mind).
उससित प्रशस्त धन छ ।	(He has sufficient money).
राम चौध वर्ष वनतिर गए ।	(Ram went to the forest for fourteen years).
हिन्दू जन रामलाई मान्छन् ।	(The Hindu people respect Ram).

(g) Some onomatopoeic words ending in liquids and nasals will retain their schwa.

ex. **गरर** (the sound of dragging), **करर** (the sound of a falling tree), **खरर** (the sound of dragging), **हरर** (the sound of wind), **तरर** (the sound of dropping), **चरर** (the sound of cracking), **समसम** (the manner of coming silently), **लमलम** (the manner of walking). **सलल/सललल** (the manner of flowing).

(h) There are still words like **शुभ** (auspicious), **नभ** (sky), **चौध** (fourteen) that retain their schwa, but for which no helpful formulation is possible. They are not numerous.

PATTERN DRILLS

Pronounce with a final schwa :

(i)
तर 'but'
तिर
पर
वर
नेर
बाहिर
एघार
अठार

अब
जब
तब
बाट
तल
आज
किन
कन

नव
भव
शिव
नभ
शुभ
चौध
हुनत

तय
जय
भय
क्षय
मय
सय
लय
हय
वय
प्राय
व्यय

समय
प्रलय
सजाय
सहाय
तन्मय
अभिनय
महोदय
महाशय

सह
बह
मह
दह
रह
गह
तह
शाह
चाह
देह
मोह
द्रोह

सलह
कलह
पर्वाह
सल्लाह
सन्देह

(ii)
शान्त
मस्त
युद्ध

इन्द्र
चन्द्र
पन्ध्र

ह्वार्र
छ्वार्र
स्वार्र

तन्न
टन्न
सनन्न

तर्फ
फर्क
गर्छ

दुक्ख
सक्छ
चुप्प

बुद्ध
वसन्त
हलन्त
भक्त
शक्त
अस्त
युक्त

सत्र
रुद्र
शूद्र
सन्च
ढ्वाङ्ग
नत्र
सक्न

ग्वारं
प्याट्ट
फ्याट्ट
स्वात्त
हुत्त
सुत्त
फुत्त
रद्द
उड्छ
उड्न

सुलुल्ल
हुलुल्ल
मुसुक्क
ठुसुक्क
टुसुक्क
थुचुक्क
क्वाप्प
ध्याञ्च
घ्याञ्च
बल्ल

तिर्छ
पर्ख
हिंड्छ
घुम्छ
बस्छ
पल्ट
पढ्छ
उठ्छ
हिस्स

घुप्प
ङुर्र
ढङ्ग
स्पष्ट
ढ्वाक्क
चटक्क
स्वाट्ट
मक्ख

(iii) करर
फरर
गरर
चरर
सरर

सनन
झनन
घनन
छनन
टनन

सलल
फ्यालल
खलल
छलल
टलल

ह्वातत
फ्यातात
स्वातत

समसम
लसलस
खरखर
सरसर
बरबर
फसफस
खसखस

टहटह
चहचह
लहलह

EXERCISES

A. Employ हलन्त wherever necessary in the following verbals :

1. मेरी बहिनी चलाक थिइन । उसले राम्ररी काम गरिन ।
2. मेरी दिदी चाहिं चलाक थिइन । त्यसैले उनले राम्रो काम गरिन ।
3. उनले राम्रा राम्रा काम गरिन तर नराम्रा चाहिं गरिनन ।
4. रामकी आमाले उसलाई देखिन र कता जाँदैछस भनेर सोधिन ।
5. राम झगडा गर्दैन तर सीता र गीता भने औधि झगडा गर्छन ।
6. आज यहाँ चिया पनि पकाइएन, रक्सी पनि छैन र जाँडका बदलहरू पनि छैनन ।
7. जब रामले हिसाप गरेन, श्याम र सीताले पनि गरेनन ।

8. जुन बेला तालमा कमलको फूल थिएन, त्यस बेला त्यहाँ रजहाँस पनि थिएनन ।
9. न सीताले पाठ पढिन, न गीताले गीत गाइन ।
10. मैंले लेखेको चिठी भएन भनी तिनी आएनन ।

B. Underline only those word-final consonants that are pronounced with the schwa in the following sentences :

म मन र धनलाई लिएर आज पाटन गएको थिएँ । तर फर्कंदा दररर पानी दर्क्यो । हुनत बाटामा एउटा घर थियो तापनि हामी भिजेर निथ्रुक्क भयौं । हामी घर पुग्दा वन हाँसी । जब उसले तातो चिया पकाएर हामीलाई खुवाई हामी खुशी भयौं । आज त निकै दुःख पाउनुभयो भनेर वनले भन्दा अब म तँसित बोल्दिन भन्दै धन रिसाई । मेरा मनमा तँ रिसाउँछेस् भन्ने थियो भनी मैंले भनें र झ्याल बाहिरतिर देखाएँ । पानी रहिसकेछ र आकाशबाट बादल हटिसकेछ । चराहरू समेत घाम ताप्न चौरतिर निस्केका रहेछन् । म बहिनीहरूसँग घरनेर चौरमा निस्कें र वनले दिएको बाक्लो तर खाँदै घर मास्तिर, मुन्तिर र रूख पर्तिर हेर्न लागें । 'हेर हेर, वन, मन र धन! झट्ट तिमीहरू लुगा फेर, फेरिहाल! साँझ पख भोजमा जानुपर्छ भन्ने बिस्यौ ? मैंले भनें ।

C. Make an appropriate selection for inserting into the blank spaces from the given pair of words :

1. रामको......गर्नुपर्छ भन्ने कुरो तँ......र तँ मात्र होइन तिमीहरू दुवैं......। (मान्, मान)
2. कोशी नदीको......हेर्न जानु छ । अब सामानहरू सबैंले......। ए राम, तँ पनि तेरा सामान......। (बाँध्, बाँध)
3. सबैंले......मा बसेर भाँडा......। त्यो ठूलो थाल चाहिं तँ......। (माझ् माझ)
4. फूटबल......रमाइलो हुन्छ । राम, तँ जा......र ए केटा हो, तिमीहरू पनि सबैं......। (खेल्, खेल)
5. आमाले मैंलो पर......भन्नुभएको छ, झिलबाट......नहाली......हे बाबु हो । (फाल्, फाल)

Lesson 2

Uses of Postpositions-1

Postpositions in Nepali, like prepositions in English, indicate case relations. They do have characteristic meanings, but these meanings are not invariant in all their uses. Their selection is determined by other grammatical factors, too. We will attempt to describe below the uses of all the important postpositions in Nepali. Most postpositions have, in addition to their straightforward locational uses, certain seemingly idiomatic uses, too. These idiomatic uses are peculiar to each language and have to be learned separately.

Most native speakers of Nepali use the oblique form of a noun before a postposition, but the direct form of a noun before a postposition is not quite uncommon. Demonstratives when followed by postpositions are always oblique; however, when followed by a noun, the occurrence of the direct forms is not uncommon.

e. g. यसमा but never यो मा

यस मान्छेले as also यो मान्छेले

I. The essentially locational and temporal postpositions of Nepali are the following. Their uses are similar to the uses of comparable elements in other languages (such as prepositions in English).

Examples of these are माथि (on top of), मा (in), मुनि (under), भित्र (inside), बाहिर (outside), पछि (after), अघि (before), अघाडि (in front), पछाडि (behind), निर/नेर/नेरि (near), हुँदि/हुँदो (during), नजिक/छेउ (near), कन (after), पट्टि (toward), तर्फ (toward), तिर (toward).

माथि—stands for the relationship of ***on top of, over, above.***

e.g. **टेबलमाथि किताप छ** : The book is on top of the table. (There is a book on the table).

छानामाथि नचढ : Do not climb on top of the roof.

डाँडामाथि जून छ : The moon is over the hill.

नदीमाथि/मा पुल छ : The bridge is (there is a bridge) over the river.

घरमाथि डाँडो छ : The hill is above the house.

मा—While **माथि** is the proper postposition for the relationship of 'on top of', it is not necessarily the right postposition for many situations in which the English 'on' may be acceptable. In many of those situations, Nepali uses the postposition **मा**. **मा** literally means ***inside*** but is also the postposition for general location. Thus when something is a part of another object so that it is irrelevant to remark on what is on top of what, Nepali simply uses **मा**.

(i) Inseparable contact :

The stamp is on the envelope : **टिकट खाममा छ**
The fan is on the ceiling : **पंखा सिलिङमा छ**

(ii) Integral body parts :

He has no hair on his head : **उसको टाउकामा केश छैन**
There is a ring on her finger : **उसको औंलामा औंठी छ**
There is a mole on her cheek : **उसको गालामा कोठी छ**

(iii) General location :

There is a lock on the door : **ढोकामा ताल्चा छ**
There is a picture on the wall : **भित्तामा चित्र छ**
There is no handle on the door : **ढोकामा ह्यान्डल छैन**

Sit on the sofa : **सोफामा बस**

Do not sit on the floor : **भुइँमा नबस**

There was an expression of disgust on his face : **उसको अनुहारमा घृणाको भाव थियो**

(iv) Location inside something :

नदीमा माछा पाइन्छ : fish is found inside the river
म घरमा छु : I am inside the house
(I am at home)
बाल्टीमा पानी छ : There is water inside the pot

(v) Certain words like **श्रद्धा**, **विश्वास**, **भरोसा** etc., require the use of **मा** :

म गुरुमा श्रद्धा गर्छु : I have respect for my teacher.
म दाजुमा भरोसा गर्छु : I depend on my older brother.
मेरो साथीमा विश्वास छ : I have confidence on my friend.

(vi) For expressions like *on time, on topic* etc. :

मेरो साथी समयमा आयो : My friend came on time.
म हिसापमा चलाक छु : I am good at mathematics.
राम शेक्सपियरमा लेख्दै छ : Ram is writing on Shakespeare.

मुनि—**मुनि** indicates the locational relationship of '*under* with or without contact', and *below*.

My shoes are under the bed : **मेरा जुत्ता ओछ्यानमुनि छन्**
There is a sheet beneath the blanket : **ओढ्नेमुनि तन्ना छ**
There is a river below the hill : **डाँडामुनि नदी छ**

भित्र—**घरभित्र न्यानो छ** : It is warm inside the house.

गुफाभित्र सिह छैन : There is no lion inside the cave.

मोटरभित्र कुकुर छ : There is a dog inside the car.

बाहिर—बुबा घरबाहिर हुनुहुन्छ : Dad is outside the house.

झ्यालबाहिर हात नदेखाऊ : Do not show your hand outside the window.

माछा ताप्केबाहिर खस्यो : The fish fell outside the pan.

पछि—ऊ दस बजेपछि स्कूल जान्छ : He goes to school after ten o'clock.

राम घाम लागेपछि बाहिर निस्क्यो : Ram came out after the sun shone.

रातपछि दिन आउँछ : The day comes after the night.

अघि—दस बजेअघि अड्डा खुल्दैन : The office is not open before ten o'clock.

यस समयअघि राम काम गर्थे : Ram used to work before this time.

खाने/खानु अघि नुहाउनुपर्छ : We must take a bath before eating.

जाने/जानु अघि मलाई भेट : Meet me before you go.

पछाडि—घरपछाडि नदी छ : There is a river behind the house.

रूखपछाडि पिङ छ : There is a swing behind the tree.

अघाडि—मेरो घरअघाडि स्कूल छ : There is a school in front of my house. (The school is in front of my house).

रामअघाडि शिक्षक उभिएका छन् : The teacher has stood up in front of Ram.

निर/नेर/नेरि/नजिक/छेउ—नदीनिर नजाऊ : Do not go near the river.

मनिर आऊ : Come near me.

पुस्तक पसल स्कूलनिर पर्छ : The bookstore is near the school.

कन—It is used after the nonfinite verbal form ending in **इ**.

म भात खाइकन गएँ : I went after eating rice.

ऊ पढिकन पास भयो : He passed after studying.

तिर—This postposition means ***in the direction of***. It can be used singly or compounded with most other locational postpositions; for example : **मास्तिर (माथि+तिर), मुन्तिर (मुनि+तिर), भित्रतिर, बाहिरतिर, पछिल्तिर (पछि+तिर), अघिल्तिर (अघि+तिर), तल्तिर (तल+तिर), वर्तिर (वर+तिर), पर्तिर, (पर+तिर)** etc. The compounded forms denote the direction of the location.

e.g. मेरो घर नदीतिर छ : My house is in the direction of : (toward) the river.

मेरो घर पहाडमास्तिर छ : My house is toward the top of the hill.

पुलमुन्तिर नाउ छ : The boat is below the bridge.

राम घरभित्रतिर गयो : Ram went toward the inside of the house.

पानी घरबाहिरतिर पर्छ	: It rains toward the outside of the house.
रामको घर पसलपछिल्तिर छ	: The house of Ram is behind the store.
पसलअघिल्तिर बाटो छ	: There is a street in front of the store.
घरतल्तिर रूख छ	: The tree is below the house.
टेबलवर्तिर कुर्सी छ	: The chair is on this side of the table.
घरपर्तिर चौर छ	: There is a lawn on the other side of the house.

पट्टि/तर्फ—पट्टि and तर्फ are postpositions like तिर. But whereas तिर can be used with both location and time words, पट्टि and तर्फ are used only with words indicating physical location :

(i) Examples indicating physical location :

मेरो स्कूल पश्चिमपट्टि/तर्फ/तिर छ	: My school is toward the west side.
रामको घर पछाडिपट्टि/तर्फ/तिर छ	: The house of Ram lies (is) toward the back side.
ऊ गएपट्टि/तर्फ/तिर बाटो छैन	: There is no way toward his going.
म { पढ्नापट्टि/तर्फ/तिर पढ्नेपट्टि/तर्फ/तिर } लागें	: I put myself toward studying.
राम पढाइपट्टि/तर्फ/तिर लाग्यो	: Ram turned toward study.

(ii) Examples indicating time :

म जुलाईतिर आउँला	: I may come sometime in July.
मैले 1953 तिर उसलाई भेटेको थिएँ	: I had met him sometime around 1953.

हुँवि/हुँवो—**हुँवि** or **हुँवो** indicates an approximate location of a place or an approximate period of time. **तिर** is equally acceptable in this kind of construction.

(i) Examples indicating a place :

केटाहरू बारीहुँवि/हुँवो/तिर खेल्छन्	: Boys play in and around the field.
छानाहुँवि/हुँवो/तिर चराहरू छन्	: Birds are on and around the roof.

(ii) Examples indicating time :

तिमी छुट्टीहुँवि/हुँवो/तिर कता जान्छौ?	: Where will you go during the holidays ?
म दसैंहुँवि/हुँवो/तिर घरमा बस्छु	: I stay at home during the Dasain Festival.

PATTERN DRILLS

मा—	किताप	टेबल	मा	छ
	रेडियो	घर		थियो
	चिठी	पुस्तकालय		होला
	कलम	स्कूल		
	कमेज	पसल		
	टोपी	भुइँ		
	बिरालो	दराज		
	चम्चा	बाकस		
	कापी	कुर्सी		
	कचौरा	हात		
	नदीमा	पुल	छ	
		राप	थियो	
		माछो	हुनेछ	
		नाउ	होला	
		गाडी	हुन्छ	
		गोरु		
		हाँस		
		पात		
		[illegible]		
		पानी		

अगाडि/अघि—धेरै	वर्ष	अगाडि	किताप		थियो
दुई	दिन	अघि	कलम	सस्तो	
पचास	महिना		कापी	असल	
थोरै	हप्ता		दराज	महँगो	
केही	दशक		घर	नराम्रो	
दुईचार			गाडी		

पछाडि/पछि—	धेरै	वर्ष	पछाडि	किताप	सस्तो	हुन्छ
	दुई	दिन	पाछि	कलम	असल	हुने छ
	पचास	महिना		कापी	महँगो	होला
	थोरै	हप्ता		दराज	नराम्रो	
	केही	दशक		घर		
	दुईचार			गाडी		

EXERCISES

I. Postpositions

A. (i) All of the following sentences in Nepali use the postposition मा. Their English translation will use different prepositions. Translate the following sentences into English and underline the prepositions you use.

1. राम संगीतमा चलाक छ।
2. त्यो केटो कुर्सीमा बस्छ र टेबलमा कितापहरू राख्छ।
3. श्याम नदीमा पौरिरहेको थियो।
4. हिजो हाम्रो पसलमा नून थिएन।
5. क्रिस्मसमा म घरमा थिएँ तर राम र श्यामले पूरा विदा न्यूयोर्कमा बिताए।

(ii) Write simple sentences in English using the prepositions that occur in your translated sentences. Translate your English sentences into Nepali.

B. Select the appropriate postpositions :

1. म दस बजे……स्कूल जानेछु । (पट्टि, तिर)
2. सीता क्रिस्मस……घर गएकी थिई । (हुँदो, तर्फ)
3. 1975……श्याम खेल……लागेको थियो, तर अचेल उसको ध्यान गीत……गएको छ । (तर्फ, पट्टि, तिर हुँदि)
4. ऊ आफ्नो घर……गयो, तर ऊ गए……पानी पर्दै थियो । (मा, तिर, तर्फ)
5. यहाँबाट मेरो घर पूर्व……छ । (मा, हुँदि, तिर)

C. Match the following sets :

(a) श्याम छानामाथि
(b) मेरो घरमा
(c) घरका भित्ताहरूमा
(d) नदीमा
(e) नदीमाथि
(f) हिजो टेबलमाथि
(g) मोटरको ढोकामा
(h) रामको घरतिर
(i) बारी हुँदो
(j) बैठकको सिलिङमा

(a) गोलभिडा फलेका थिए
(b) पंखा छैन
(c) राम्रो ह्यान्डल छ
(d) म गएँ
(e) उभिएको छ
(f) पाँच कोठाहरू छन्
(g) माछाहरू खेल्दै छन्
(h) चित्रहरू छैनन्
(i) पुल छ
(j) कथाको किताप थियो

D. Render the following English sentences into Nepali using **मा** only when **माथि** cannot be used :

1. He has black hair on his head.
2. She came to the store on time.
3. I will write on Devkota.

4. The plane is flying above the buildings.
5. She saw a bird on the floor.

E. Make a suitable selection of the postpositions to fill in the blanks :

धेरै वर्ष……(माथि, अगाडि) एउटा मान्छेले खोलाको किनार (माथि, बाहिर, मा) घर बनाएछ । त्यो घर खोलो देखिने गरी पूर्व……(पट्टि, मा) फर्केको रहेछ । घर……(पछाडि, हुँदि, मा) मैदान रहेछ । त्यस घर……(मुनि, भित्र, तर्फ) पाँच कोठा रहेछन् । घर……(पट्टि, मा) जम्मा दस ढोका र बीस झ्याल रहेछन् । घर……(माथि, मा) डाँडो रहेछ र डाँडा……(भित्र, माथि,) उसले चारै……(तिर, छेउ, मा, माथि) हेर्न हुने गरी गोलो फलैंचा पनि बनाएछ । फलैंचाको बीच……(मुनि, मा) अग्लो भर्‍याङ जस्तो रहेछ । त्यस……(पछाडि, माथि, मुनि, तिर) चढेर टाढा टाढा……(तिर, अधि) हेर्न छिमेकीहरू भेला हुँदा रहेछन् । घर…… (बाहिर, माथि, तर्फ) राम्रो बगैंचा पनि रहेछ । त्यस……(भित्र, मा) धेरै फलफूलहरू फल्दा रहेछन् । घर……(बाहिर, तिर, भित्र)पनि कोठाहरू……(पट्टि, मा) उसले चित्रहरूले सिंगारेछ । रूख……(हुँदि, पट्टि) बसेर चराहरू गीत गाउँदा रहेछन् । भात खाइ……(पछि, अघि, कन) ऊ आराम कुर्सी……(हुँदि, मा) ढल्केर त्यो गीत सुन्दो रहेछ । उस……(निर, मा) बसेर उसकी स्वास्नी र उसका छोराहरू उस……(तर्फ छेउ) स्नेहसाथ हेर्दा रहेछन् । यो कथा एउटा किताप……(माथि, मुनि, मा) लेखिएको रहेछ ।

Lesson 3

Uses of Postpositions-2

The postpositions used to mark the grammatical roles of nouns (and noun phrases) in a sentence are listed below. Their uses have to be understood carefully in the context of Nepali constructions.

ले, सित/संग, बाट, देखि, लाई, को लागि/को निम्ति/को निमित्त, and **को**

ले—The uses of **ले** can be divided into five parts.

(i) **ले** is obligatorily used to mark the subject of the verb in the past participle transitive form.

e.g. **मैले खाएँ** : I ate.
मैले खाएपछि राम आयो : Ram came after I ate.
मैले खाएको भात काँचो थियो : The rice I ate was not well-cooked.

(ii) **ले** is used to denote 'instrumentation' with non-subject nouns (usually inanimate) in a sentence.

e.g. **मैले मार्तोलले झ्याल भत्काएँ** : I broke the window with a hammer.
म हातले भात खान्छु : I eat rice by hand.
मैले कलमले लेखें : I wrote with a pen.
ऊ गाडीले किचियो : He was run over by a car

Notice that even though **ले** in some of the above examples can be translated by 'with' in English, it is the instrumentation sense of 'with' and not the possible 'accompaniment' meaning of 'with' that is used. For the 'accompaniment' meaning, Nepali uses सित or संग.

Thus म चम्चाले भात खान्छु : I eat rice with a spoon.
but not* म दालले भात खान्छु : I eat rice with dal.

The second sentence would correctly use the postposition सित or संग.

म दालसित/संग भात खान्छु : I eat rice with dal.

(iii) ले is used with appropriate nouns in the meaning of 'as a result of' or 'because of'. (With some nouns बाट may be possible in this sense, but ले is preferable.)

ऊ खोकीले ग्रस्त छ : He is afflicted with cough.
ऊ रोगले दुब्लायो : He lost weight because of sickness.
ऊ वेदनाले रोयो : He cried in (because of) pain.
म उसको उजुरले थाकें : I am tired of his complaints.

(iv) Verbal nouns in the infinitive or the participial form will also take ले in the meaning of causation.

पानी पर्नाले खेल भएन : The game was not held because of rain (falling).
आज आइतवार हुनाले क्लास छैन : There is no class because of today being Sunday.
राम बाहुन भएकाले मासु खांदैन : Ram (because of) being a Brahman does not eat meat.

(v) ले is also used to transform a noun into a manner adverbial.

मजाले बोल	: Speak with pleasure (speak unhesitatingly).
आरामले बस	: Sit with comfort (sit comfortably).
उच्च स्वरले बोल	: Speak in a loud voice (speak loudly).
उसले धेरै मिहिनेतले पैसा कमायो	: He earned money with a great deal of hard work.
उसले बिना मिहिनेतले प्रथम श्रेणी पायो	: He obtained a first class without any effort (effortlessly).

For all of the constructions under (v) above, सित or सँग or साथ is equally well possible.

मजासित/मजासँग/मजासाथ बोल
आरामसित/आरामसँग/आरामसाथ बस, etc.

संग/सित—(i) Apart from the idiomatic use of सित or सँग in manner adverbials given above, सित and सँग are also the postpositions of the expression of 'accompaniment'.

म श्यामसित/सँग बजार गएँ	: I went to the bazaar with Shyam.
उसले मासुसित भात खायो	: He ate rice with meat.

(ii) सित (or सँग) is selected as the postposition to express *interaction* with another person, party, or object.

नेपाल कसैसित पनि लडाइँ गर्दैन	: Nepal does not fight with any country.

नेपालको कसैसित पनि लडाइँ छैन	: Nepal has no war with any country.
मैले यसबारे श्यामसित सल्लाह गरें	: I consulted Shyam in this regard.

(iii) The human object nouns normally take **लाई**, but if the activity denotes reciprocity, **सित** (or **सँग**) will be selected in preference to **लाई**.

Thus **मैले श्यामलाई/सित भनें**	: I told Shyam.
but **मैले श्यामसित कुरा गरें**	: I had a talk with Shyam
म कमलासित प्रेम गर्छु **(मेरो कमलासित प्रेम छ)**	: I love Kamala (there is love between me and Kamala).
म कमलालाई प्रेम गर्छु	: I love Kamala.

but never ***मेरो कमलालाई प्रेम छ.**

(iv) While **बाट** is the common postposition to denote source and will occur with a verb like **लिनु** 'take' or **किन्नु** 'buy', **सित** is used in case the source is a human noun and the verb implies some sort of transaction.

मैले यो किताप श्यामबाट लिएँ **(मैले यो किताप श्यामसित लिएँ)**	: I took this book from Shyam.
मैले दस रुपियाँ ब्यांकबाट लिए	: I took ten rupees from the bank.

but not ***मैले दस रुपियाँ ब्यांकसित लिएँ**

मैले दस रुपियाँ श्यामसित मागें	: I begged ten rupees from Shyam.

but not ***मैले दस रुपियाँ श्यामबाट मागेँ**.

मैले श्यामसित संस्कृत सिकेँ : I took lessons in Sanskrit from Shyam.

मैले श्यामसित यो प्रश्न सोधेँ : I asked Shyam this question.
(मैले श्यामलाई यो प्रश्न सोधेँ)

(v) In addition, there are some words (verbs or otherwise) that would select **सित** (or **सँग**) as the appropriate postposition; for example **डर लाग्नु/हुनु, रीस उठ्नु/हुनु, घृणा हुनु/गर्नु, खुशी हुनु/लाग्नु, प्रेम हुनु/गर्नु**, etc.

e.g. **मलाई बाघसित डर लाग्छ** : I am afraid of tigers.
मलाई सीतासित रीस उठ्यो : I was angry with Sita.
(म सीतासित रिसाएँ)
म उससित घृणा गर्छु : I hate him.
(मेरो उससित घृणा छ)
म रामसित खुशी छु : I am pleased with Ram.
मलाई संगीतसित प्रेम छ : I love music.
(म संगीतसित प्रेम गर्छु)

(vi) **सित** (or **सँग**) is used in constructions denoting possession, usually of things one owns and keeps with him.

मसित धेरै नेपाली किताब छन् : I have a lot of Nepali books.

उससित धेरै पैसा छैन : He does not have much money.

Note that body-parts and property like farm, land or house do not take **सित**. e.g. ***मसित घर छ । *मसित हात छ ।**

बाट and **देखि**—The postposition **बाट** expresses, among other things the, ablative case relation '(away) from'. It identifies a source or a beginning point and in this function partially overlaps with both **सित** and **देखि**. As explained above, both **बाट** and **सित** can be used to identify a human source but only **बाट** is used for a non-human source (presumably because **सित** implies a degree of interaction).

(i) For the expression '(away) from' involving a place noun (spatial as opposed to temporal) both **बाट** and **देखि** can be used; but with time nouns only **देखि** is used to identify the beginning point of a period of time. For example :

मेरो साथी हिजो शिकागोबाट/ देखि आयो	: My friend came from Chicago yesterday.
रूखबाट/देखि पातहरू झरे	: The leaves were shed from the tree.
उसले भाँडाबाट/देखि भात झिक्यो	: He took rice out of the pot.
आँखाबाट/देखि आँसु झर्‌यो	: Tears poured from his eyes.

With time nouns :

मेरो साथी आइतवारदेखि हिजोसम्म शिकागोमा थियो	: My friend was in Chicago form Sunday till yesterday.
मेरो साथी हिजोदेखि यहाँ छ	: My friend has been here since yesterday.
म यहाँ चार घण्टादेखि छु	: I have been here for four hours.

The three sentences above will not accept **बाट**.

(ii) **देखि** has also some overlap with various other postpositions—**बाट**, **ले**, **सित** (or **सँग**) for identifying a 'source' of a situation or feeling.

म रामको कार्य {देखि / बाट / सित / ले} रिसाएको छु	: I am angry with Ram's action.

(iii) **बाट** is the postposition normally used with the agent subject in passive sentences.

यो काम मबाट सकिएन	: This work was not fiinished by me.
नेपालमा जुत्ता सार्कीबाट मात्र बनिन्छन्	: Shoes in Nepal are made only by cobblers.

(iv) **बाट** is the postposition for the expression of mode of transportation and communication.

म मोटरबाट आएँ	: I came in a car.
यो खबर तारबाट आयो	: This message came by telegram.
म यो कुरो चिठीबाट पठाउँछु	: I send this in a letter.

लाई—(i) **लाई** is the normal postposition to denote animate (usually human) object. Inanimate objects normally do not require any postposition.

मैंले श्यामलाई हेरें : I looked at Shyam.
मैंले घर हेरें : I looked at the house.

(ii) **लाई** is used also to mark the beneficiary of an action (animate or inanimate). For this role, **लाई** is interchangeable with the postposition **को लागि**:

e.g. मैंले श्यामलाई (or श्यामको लागि) घर किनें	: I bought a house for Shyam.
मैंले फूललाई (or फूलको लागि) गमला किनें	: I bought a flower-pot for the flower.

(iii) **लाई** is always used to mark the indirect object or the receiver whether animate or inanimate.

मैंले श्यामलाई पानी दिएँ : I gave water to Shyam.
मैंले फूललाई पानी दिएँ : I watered the flower.

(iv) Certain kinds of expressions in Nepali use what may be called an 'indirect subject construction' using **लाई** to denote a state or condition. For example :

(a) sickness

मलाई	जरो खोकी औलो	छ	: I have fever cough malaria

(b) mental states of happiness, sorrow, remembrance, knowledge, etc. :

मलाई खुशी छ : I am glad.
आराम : I am well.
दु:ख : I am sad.
थाहा : I know.
याद : I remember.

(c) conditions of delay, haste, etc. :

मलाई हतार छ : I am in hurry.
मलाई ढिलो छ : I will be late.

(d) psychological states of love, hate, envy, anger, etc. :

मलाई माया लाग्छ : I love.
छ
मलाई घृणा छ : I hate.
मलाई ईख छ : I am envious.
मलाई रीस उठ्छ : I feel angry.

(e) hunger, thirst, etc. :

मलाई भोक छ : I have hunger.
मलाई तीर्खा छ : I have thirst.
मलाई चाख छ : I have an interrest.
तिर्सना a desire
चाहना a desire.
मलाई इच्छा छ : I have a wish.

(f) In constructions of perception with लाग्नु, भान हुनु, etc. :

मलाई राम्रो लाग्छ : I feel it is good.

मलाई मन लाग्छ : I like to do it.
मलाई यस्तो भान हुन्छ : I feel like this.

(g) certain verbs that require लाई ; e.g. आउनु, पर्नु, etc. :

मलाई पढ्न आउँछ : I know how to read.
मलाई आपत पर्‍यो : Misfortune fell on me.

को लागि—(i) को लागि (and, alternatively, को निम्ति and को निमित्त) is the postposition used for the designation of a beneficiary noun to mean 'for (the sake of)'.

मैले रामको लागि यो किताप किनें : I bought this book for Ram.

(ii) When को लागि occurs with a verbal noun in the infinitive (or event nouns), it has the related meaning 'for the purpose of'.

For example :

ऊ खानाको लागि घर गयो : He went home for eating.
ऊ घुम्नाको लागि काठमाडौं जान्छ : He goes to Kathmandu for travelling.

(iii) In general, को लागि (and its variants) can alternate with लाई in just those uses of लाई which signify 'for the sake of' or 'for the purpose of',

को—(i) को (and its other forms) is the genitive postposition which signifies possession and will thus be used in constructions involving two nouns. This, of course, is the most obvious use.

रामको किताप	: Ram's book
मेरो छोरो	: My son
उसकी पत्नी	: His wife
रामका गाईहरू	: Ram's cows
मेरा बा	: My dad

(ii) को is also used in certain indirect possessive constructions, usually denoting existence of a situation.

मेरा दुई छोरा छन्	: There are two sons of mine. (I have two sons)
नेपालको कसैसित लडाइँ छैन	: Nepal has no quarrel with anyone (any country).
मेरो धेरै जग्गाजमीन छैन	: I don't have much landed property.
मेरो धेरै काम छ	: I have a lot of work (to do).

(iii) When a noun is modified by another noun, Nepali, in general, requires the postposition को to be used with the modifying noun.

बाँसको फाटक	: a bamboo gate
ढुंगाको घर	: a stone house

In such noun phrases, generally no other postposition is allowed.

काठमाडौँका मान्छे	: The men from Kathmandu
नयाँ सडकको पसल	: The store on the New Road
आल्मारीको कमेज	: The shirt in the almirah

(iv) In the description of inalienable body parts, **को** is obligatory.

उसका तीन स्वास्नी थिए : He had three wives.
मेरो नाक छ : I have a nose.
मेरा आँखाहरू छन् : I have eyes.
गाईको सिङ छ : The cow has a horn.
कुखुराका पखेटा छैनन् : The hen has no wings.

PATTERN DRILLS

सित— (i)	**म**	दालसित	भात	खान्छु
		तर्कारीसित	रोटी	
		घिउसित		
		नूनसित		
		मासुसित		
		खोर्सानीसित		
		दूधसित		
		दहीसित		
		अचारसित		
		चिनीसित		

(ii)	**म**	मजासित	भात	खान्छु
		स्वादसित	रोटी	
		आनन्दसित	मासु	
		बेमज्जासित	दूध	
		रमाइलोसित	चिया	
		राम्रोसित	कफी	
		दुःखसित	चुरोट	
		सुखसित	रक्सी	

म	खुसीसित	माछा	खान्छु
	मीठोसित	फुल	

ले—	(i)	राम	ले	भात	खायो	
		श्याम		घाँस	खाएको	छ
		उस		मासु		थियो
		मान्छे		दूध		
		खराया				
		गोरु				
		गाई				

(ii) म	कलमले	लेख्छु
	चम्चाले	खान्छु
	खुट्टाले	हिँड्छु
	कानले	सुन्छु
	मुखले	खान्छु
	दाँतले	टोक्छु

देखि—	आइतवार	देखि	पानी	पर्दै	छ
	सोमवार				
	शुक्रवार				
	हिजो				
	अस्ति				
	पोहोर				
	एक हप्ता				
	एक महिना				
	चार बजे				
	बिहान				

लाई—	रामले	श्यामलाई	कुट्यो
	उसले	सीतालाई	माया गर्‍यो
	मान्छेले	बहिनीलाई	भेट्यो

उसले	भाइलाई	भात खुवायो
		पुस्तक दियो
		माया मार्‍यो
		हेर्‍यो

EXERCISES

Postpositions

A. Tick the correct phrase :

(1) राम......भात खान्छ ।

(a) दालसित (b) चम्चासित (c) हातसित

(2) म......चिठी लेख्छु ।

(a) कलमबाट (b) कलमसित (c) कलमले

(3) श्यामले......चिया खायो ।

(a) कपदेखि (b) कुकीसित (c) चिनीले

(4) ......दुई कितापहरू किनें ।

(a) मसँग (b) मबाट (c) मैंले

(5) राम......झ्याल भत्काउँछ

(a) ले (b) मार्तोलसित (c) मार्तोलले

B. Use **बाट** and **देखि** appropriately :

(1) मीठा गीतहरू गायक......मात्र गाइन्छन् ।

(2) म शिकागो......म्याडिसनसम्म गाडी......आएँ ।

(3) दुई वर्ष......मेरो भाइ मसित बसेको छ ।

(4) रामले एउटा बाकस रेल......पठायो ।

(5) हिजो......श्याम तार......खबर पठाउँदै छ ।

C. Choose one of the two postpositions in each of the sentences given below :

(1) हरिले यो कलम श्याम......लियो । (**बाट, देखि**)
(2) म सबै साथीहरू......सल्लाह गर्छु । (**सित, लाई**)
(3) म मेरो भाइ......कथा सुनाउनेछु । (**लाई, सित**)
(4) राम सिंह......डराउँछ । (**बाट, सित**)
(5) शुक्रवार......लामो विदा छ । (**बाट, देखि**)
(6) नेपाल......एउटा पनि चिठी आएन । (**सित, बाट**)

D. Which of these postpositions would be suitable in the following sentences— **लाई**, **सित**, **को लागि**, **बाट**, **ले**, and **देखि**?

(1) मासु......भात मीठो हुन्छ ।
(2) पुस्तकालयमा ठूलो आवाज......बोल्नु हुँदैन ।
(3) राम म......बजार गएन ।
(4) म श्याम......रिसाएको छु ।
(5) म क्रेडिट यूनियन......पैसा लिन्नँ ।
(6) रामले म......कलम दियो ।
(7) श्याम त्यस केटी......प्रेम गर्दो रहेछ ।

E. Select the proper postpositions from among **ले**, **लाई**, **सित**, **बाट**, **को लागि**, **को** and **देखि** and fill in the blank spaces in the passage given below. Rough English equivalents are given as helpful hints :

राम......(of) बहिनी......(subject marker) खसी......(of) मासु......(with) भात खाई । खाइसकेपछि ऊ भर्‍याङ......(by) तल्लो तलामा आई र उस......(subject marker) हात......(by) मूल ढोका खोली । शनिवार......(since) जाडो बढेको थियो । उस......(to)

बाहिर राम्रो लागेन । उस......(subject marker) दाजु......(for) ऊनी......(of) दुई जोर मोजा किनी र आमा......(for) पनि न्यानो सुइटर लिई । त्यसपछि आफ्नी साथी रमा......(with) ऊ बस......(by) घर फर्की । घरमा उस......(subject marker) दाजु......(to) मोजा र आमा......(to) सुइटर दिई । दुवै......(subject marker) खुशी ......(with) उस......(to) धन्यवाद दिए । अनि आमा चाहिं कुचा ......(with) कसिगर बढार्न थाली । बहिनी भने दाजु......(with) बसेर स्कूल......(of) पाठ पढ्न थाली । यत्तिकैमा दाजु......(of) तीन जना साथीहरू काठमाडौं......(from) आइपुगे । ऊ दाजु......(of) ती साथीहरू......(for) खाजा बनाउन......(in order to) भान्साभित्र पसी । तिन......(for) उस......(subject marker) कुखुरा......(of) मासु ......(with) भात भुटेर तयार पारी । अनि सबै......(subject marker) मजा......(with) चम्चा......(with) खाए ।

Lesson 4

Postpositions with Verbals

In addition to occurring with nominals, postpositions occur also with verbals in certain forms.

I. Postpositions with Infinitival Verbals

In general, any postposition can occur with infinitival verbals (which refer to the general action of the verb).

e.g.	खानाले	: by eating (because of eating).
	नखानाले	: by not eating.

(a) Before the postposition ले, the infinitival verbal has the form -ना.

e.g.	म जानाले ऊ खुशी भयो	: He was glad because of my going.
	मासु खानाले ऊ बलियो भयो	: He became strong by eating meat.

(b) Before all other postpositions, the infinitival verbal has the form -न.

e.g.	ऊ भात खानलाई/को लागि घर जान्छ	: He goes home to eat rice.
	राम पढ्नमा असल छ	: Ram is good in studying.

मेरी बहिनी पढ्न देखि अघाई : My sister is tired of
बाट studying.

खान तिर ध्यान देऊ : Pay attention to/to-
तर्फ ward eating.

II. A. Postpositions with Participial Verbal Forms

(a) The postposition पछि always occurs with perfect participles in -ए.

e.g. खाएपछि : after eating
गएपछि : after leaving
गरेपछि : after doing
भात खाएपछि राम स्कूल गयो : Ram went to school after eating rice.
राम गएपछि म आफ्नो काम गर्नेछु : I will do my job after Ram's going.
आफ्नो काम गरेपछि तिमी जाऊ : Go away after doing your job.

(b) The postpositions मा and देखि, in addition to their occurrence with infinitival verbals, also occur with perfect participial verbals. This construction has a special meaning though, namely, expression of a condition.

e.g.. खाए मा : if eaten
देखि

In many contexts, it expresses a probable (not certain) situation and states it as a condition.

e.g. तिमीले रामलाई भेटेमा उसलाई यो किताप देऊ
भेटेदेखि

In case you saw (happen to see) Ram, give him this book.

In all of the above constructions, the use of the postpositions (मा and देखि) is optional.

(c) The postposition देखि also occurs with perfect participials in its usual sense simply to mean 'since' or 'ever since'.

e.g. औषधि खाएदेखि ऊ सुतेको छ : He has been sleeping ever since taking medicine.

B. Another form of the verb that can occur before the postposition is -एको.

e.g. ऊ गएकाले (as usual, in this -एको the participial form will appear in the oblique form -एका with postpositions).

Basically there is no difference in meaning from the above -नाले construction except that this form in the participial implies perfective aspect. In most situations the English translation will be the same.

PATTERN DRILLS

v-ना+ले— धेरै	पढ्नाले	राम	दुब्लायो
	नखानाले		थाक्यो
	सुत्नाले		
	हिंड्नाले		
	दुगुर्नाले		

धेरै		रुनाले	राम	दुब्लायो
		लेख्नाले		थाक्यो
		काम गर्नाले		
		चुरोट खानाले		
		रक्सी खानाले		

लाई—	राम	पास हुनलाई	पढ्दै छ
		राम्रो काम पाउनलाई	लेख्तै छ
		इज्जत कमाउनलाई	प्रयत्न गर्दै छ
		ठूलो हुनलाई	
		इनाम पाउनलाई	

पछि—	राम	भात खाएपछि	स्कूल	गयो
		किताप पढेपछि		
		सीता आएपछि		
		श्याम गएपछि		
		साथी रोएपछि		
		पानी परेपछि		
		घाम लागेपछि		
		बतास थामिएपछि		
		रेडियो किनेपछि		
		घन्टी लागेपछि		

EXERCISES

A. Make a suitable selection from among the three phrases given below to complete each of the sentences :

1. ……उसलाई रोग लाग्यो।
   (a) धेरै मासु खानाले
   (b) धेरै पढ्नबाट
   (c) धेरै खानतिर

2. ……स्कूल बन्द थियो।
   (a) हिजो म पढ्नको लागि
   (b) हिजो मेरी छोरी पढ्नबाट
   (c) हिजो आइतबार हुनाले

3. ……पास हुने थियो।
   (a) तिमीले नेपाली राम्ररी पढेपछि
   (b) तिमीले नेपाली राम्ररी पढ्नदेखि
   (c) तिमीले नेपाली राम्ररी पढेदेखि

4. ……उसलाई सबैले मन पराउँछन्।
   (a) राम्ररी पढ्नतर्फ
   (b) राम्ररी पढ्नलाई
   (c) राम्ररी पढेकाले

5. ……निको हुन्छ।
   (a) औषधि खाएमा
   (b) औषधि खाएकामा
   (c) औषधि खानबाट

6. ……राम कविता पढ्नेछ।
   (a) भात खानमा
   (b) भात खाएपछि
   (c) भात खानदेखि

7. ……म राम्ररी पढ्दै छु।
   (a) पास हुनलाई
   (b) पास हुनतिर
   (c) पास हुनदेखि

8. ……ऊ मोटो हुने थियो।
   (a) मासु प्रशस्त खानका लागि
   (b) मासु प्रशस्त खानाले
   (c) मासु प्रशस्त खाएदेखि

9. ……उसलाई यो खबर सुनाऊ।
   (a) तिमीले रामलाई देख्नाले
   (b) तिमीले रामलाई देख्नदेखि
   (c) तिमीले रामलाई देखेदेखि

10. ……श्याम घर गयो।
   (a) मैले भेटेपछि
   (b) मैले भेटेदेखि
   (c) मैले भेट्नदेखि

B. Match these sets :

(a) राम्ररी पढेकाले/राम्ररी पढेको हुनाले
(b) आज आइतवार हुनाले
(c) पानी परेकाले/पानी परेको हुनाले
(d) ओखती राम्ररी खाएमा
(e) ऊ पुस्तक लिनलाई/ऊ पुस्तक लिनको लागि
(f) उसकी बहिनी गीत गाउनबाट
(g) तिमी दुब्ला भएका हुनाले
(h) नेपाली पढेदेखि
(i) सीतालाई भेटेदेखि
(j) धेरै हिउं परेकाले/धेरै हिउं परेको हुनाले

(a) छाता लिएर मात्र बाहिर जानू
(b) गाडी चलेन
(c) यो खबर सुनाइदेऊ
(d) श्याम पास भयो
(e) नेपालमा कुरा गर्न सजिलो हुन्छ
(f) खानतिर ध्यान देऊ
(g) सबै जना चर्चतिर गएका छन्
(h) ऊ चाँडै निको हुन्छ
(i) पुस्तकालय जान्छे
(j) थाक्क भई

C. Select one out of the postpositions given for each of the sentences below :

1. मासुसित भात खाए......रमा स्कूल गई । (देखि, बाट, पछि, मा)
2. मासुसित भात खाए......उसको पेट दुखेको छ । (मा, देखि, लाई)

3. मासुसित भात खाए......ऊ बलियो हुन्थ्यो । (को लागि, बाट, मा, पछि)
4. मासुसित भात खाए......ओखती खानुपर्दैन । (ले, लाई, बाट, को, देखि)
5. मासुसित भात खाए......ऊ मस्त सुतेकी छे । (मा, देखि, तिर, बाट)

D. Select the appropriate postpositions and insert them in the blank spaces provided. Make changes, if necessary, in the forms of the verbals that occur before them :

रामको विज्ञान पढ्नु......(देखि, बाट, तिर) ठूलो इच्छा थियो । नेपालमा विज्ञान पढाउने स्कूल नहुनु......(बाट, पछि, ले) ऊ अमेरिका आएको थियो । ऊ कट्टर बाहुन हुनु......(सित, मा, ले) मासु खाँदैनथ्यो । तर चामल र पीठो जति पनि पाइएको......(बाट, ले, तिर, मा) उसलाई सजिलो भयो । एक दिन धेरै आलु र भात खाए......(मा, पछि, तर्फ) उसलाई पेट दुख्छ । रोग जँचाउनु......(मा, देखि, बाट, तर्फ, को लागि) अस्पताल गए......(देखि, बाट, मा, पछि) डाक्टरले जाँचेछ र ओखती लेखिदिएछ । दाम धेरै भएको हुनु......(मा, ले, बाट, लाई) उसले ओखती किनेर खाएनछ । ओखती खाए......(मा, बाट, पट्टि) ऊ निको हुनेथियो तर वास्ता नगरेको......(तिर, ले, मा) उसको रोग झन बढेछ । माछा खाए......(बाट, पट्टि, देखि, सम्म) निको होला भनी उसले सोचेछ । तर माछा खाए......(सम्म, मा, देखि, बाट) ऊ त झन ओछ्यान पो परेछ । डाक्टरको कुरो मान्नु...... (तर्फ, ले, लाई, सित) नलागेको......(तिर, मा, ले) ऊ मरेछ ।

E. Translate the completed sentences above into English.

Lesson 5

Review of Tense Forms-I

A. The most common tense forms of Nepali with their distinctive meanings are given below. What is highlighted is the basic structure of the forms, cited in the third person singular, and their uses. Only the masculine forms that go with **म**, **हामी**, **तँ**, **तिमी**, **त्यो**, **तिनी** and **तपाईं** are given in the table for overall grasp. The details of number, gender and person agreement can be looked up in the appropriate appendix.

1. **Present Tense** : This tense is formed by adding the auxiliary in **छ** to the verb stem. A verb stem ending in a vowel adds **न्** after it.

v-stem + न् + छ

e.g. **खान्छ** : eats

	खान्छु	**खान्छौं**
खानुहुन्छ	**खान्छस्**	**खान्छौ**
	खान्छ	**खान्छन्**

The present tense is used essentially for two functions.

(i) Habitual Action :

म दिनहुँ तीन सुन्तला खान्छु : I eat three oranges every day.
नेपाली क्लास दस बजे हुन्छ : The Nepali class meets at 10 o'clock.

(ii) Simple Future :

म भोलि शिकागो जान्छु : I will go to Chicago tomorrow.

The time adverbs used play a significant role in determining whether the tense is to be used in the habitual or future sense.

Note : There is an alternative older form for the present tense that is not in much use today. This is made essentially by adding -**व** to the verb stem; **गर्नु** : **गर्व**, e.g. **म गर्वछु** which means the same as **म गर्छु**.

The present tense forms of हो and हुन्छ :

हुन्छ is the present tense habitual form of **हो/छ** and is thus used for the expression of phenomena that habitually and usually happen. e.g.

आइतबार पसलमा धेरै भीड हुन्छ तर आज पनि पसलमा धेरै भीड छ	: There is usually a big rush in the store on Sundays, but it is crowded today, too.
नेपाली शहरहरू साना हुन्छन् तर काठमाडौं ठूलो शहर हो	: Nepali towns are usually small, but Kathmandu is a big city.

The negative of **हुन्छ** is **हुँदैन** 'is not usually', whereas the negative of **हो** is **होइन**.

II. Past Tense :

v-stem + **यो**

e.g. खायो : (he) ate

खाएँ	खायौं
खाइस्	खायौ
खायो	खाए

खानुभयो

This form is used to express a single action event in the past (as opposed to habitual action in the past).

मैंले गएको आइतवार धेरै रक्सी खाएँ : I drank a lot last Sunday.
म अस्ति सोमवार स्कूलमा ढीलो आएँ : I was late to school last Monday.

III. Past Habitual :

v-stem + **थ्यो**

e.g. **खान्थ्यो** : (he) ate, i.e. he used to eat

खान्थें	खान्थ्यौं
खान्थिस्	खान्थ्यौ
खान्थ्यो	खान्थे

खानुहुन्थ्यो

म पोहोरसम्म चुरोट खान्थें : I used to smoke till last year.

PATTERN DRILLS

Present-future—

(i) ऊ	दिनहुँ	सुन्तला खान्छ
	सधैं	किताप पढ्छ
	दिनैंपिच्छे	स्कूल जान्छ
	हरेकदिन	रक्सी/चुरोट खान्छ
	सधैंजसो	काम गर्छ

ऊ	धेरजसो	छिटो/ढिलो उठ्छ/सुत्छ
	अचेल	कोट/टोप लगाउँछ
	आजभोलि	
	हिजोआज	

(ii) ऊ	भोलि	स्कूल जानेछ/जान्छ
	एक छिन पछि	रुनेछ/रुन्छ
	अब	पढ्नेछ/पढ्छ
	पर्सि	घरमा बस्नेछ/बस्छ
	एक हप्ता/महिना/वर्ष पछि	हलल्ल हाँस्नेछ/हाँस्छ
		लेख लेख्नेछ/लेख्छ
		गीत गाउनेछ/गाउँछ

Past Habitual/Simple—

(i) उनीहरू	पोहोरसम्म	तरुल	खान्थे, अब खाँदैनन्
	अस्तिसम्म	खसीको मासु	
	एक हप्ता अघिसम्म	आलु	
		माछा	
		भटमास	
		भुटेको मकै	
		दहीभात	
		पीरो अचार	
		जाँडरक्सी	
		चियाकफी	

Repeat the sentences above with different subjects.

(ii) अघि मैले दुइटा किताप लिएँ, तर यस अघि म एउटा मात्र लिन्थें
हिजो मैले माछा र मासु दुवै खाएँ, तर यस अघि म माछा मात्र खान्थें
रक्सी दूध
चुरोट सुपारी

यस पाला म मिल्वाकी गएँ, तर यस अघि म म्याडिसन मात्र जान्थें
फ्रान्स र इटाली प्यारिस
आज मैले दुइटा सुन्तला किनें, तर यस अघि म एउटा मात्र किन्थें

EXERCISES

A. Make an appropriate selection of **हो** or **हुन्छ** to fill out the blank spaces in the following sentences :

नेपाल भारत र चीनको छिमेकी राज्य……। त्यहाँ मकै र धानको खेती ……। तराईमा गर्मी……तर पहाडमा भने जाडो……। नेपालको राजधानी काठमाडौं……। काठमाडौं हावापानी ठिक्क भएको ठाउँ……तर त्यहाँ पनि हिउँदमा त जाडो……। नेपालीहरूको मुख्य खानेकुरो भात……। भातसित मासु पनि……तर नेपालीहरू भातसित दाल, सागसब्जी र अचार खान्छन्। नेपालमा आलु पनि……। दसैंमा हरेक घरमा मासु……। दसैं नेपालीहरूको सबैंभन्दा ठूलो चाड……। दसैं र तिहारमा नेपालभरि रमाइलो……।

B. Change the main verbs of the following sentences to the simple present tense to show habitual action :

e. g. म जाँदै छु : म जान्छु
रामले भात खायो : राम भात खान्छ

1. म रामलाई चिठी लेख्नै छु ।
2. ऊ घर गई र निकै बेर रोई ।
3. हरि आल्मारीबाट किताप झिक्नेछ र रामहरूलाई पढाउने छ ।
4. महाभारतको कथा औधि राम्रो थियो भन्ने मेरो विचार थियो ।
5. तिमीले धेरै सुन्तला खायौ ।
6. दिए सीता सुन्तला खान्थी ।
7. उनी सुन्तला खाँदै थिइन् भनी तिनी भन्थे ।
8. उनी सुन्तला खाँदै थिए भनी तिनी भन्थिन् ।

9. रामले बहिनीलाई किताप दियो र उसले दाजुलाई चिया दिई।
10. बादल गर्जंदै थियो र ठूलो झरी दर्कंदै थियो।

C. Change the appropriate form of the verb :

e.g. म धेरै रक्सी खान्छु
गएको आइतवार—गएको आइतवार मैंले धेरै रक्सी खाएँ
पोहोरसम्म —पोहोरसम्म म धेरै रक्सी खान्थें
भोलि—भोलि म धेरै रक्सी खानेछु

राम किताप पढ्छ

1. श्याम र राम
2. हिजो
3. हिजोसम्म
4. भोलि
5. छोरी
6. गएको सोमवार
7. छोरो
8. सधैं
9. गएको वर्षसम्म
10. हामी

D. English uses the same form of verb where Nepali employs two separate forms each for habitual and simple past actions. Translate the following pairs of sentences into Nepali using appropriate verbal forms :

1. (a) I smoked a lot when I was a child.
   (b) I smoked a lot yesterday.
2. (a) John woke up at 6 when he was in Nepal.
   (b) The last Friday morning, John woke up at 6.
3. (a) Jane walked to office until she bought a car.
   (b) Jane walked to office the last Wednesday.
4. (a) Both of them went to buy vegetables until July last.
   (b) Both of them went to buy vegetables on the tenth of July.
5. (a) She wrote to her father regularly.
   (b) She wrote to her father the day before yesterday.

Lesson 6

Review of Tense Form-2

IV Past Unreal :

v-stem + ने + थियो

e. g. खाने थियो : would have eaten

खाने थिएँ	खाने थियौं
खाने थिइस्	खाने थियौ
खाने थियो	खाने थिए

खानुहुने थियो

This form is used to express what may be called unreal past, something might have been or might have happened but didn't, e.g.

म नेपाल जाने थिएँ	I would have gone to Nepal (but didnot).
उसले मलाई पैसा दिने थियो र म घर किन्ने थिएँ	He would have given me money, and I would have bought a house (but none of this happened).
पैसा भएको भए ऊ घर किन्ने थियो	If he had had money, he would have bought a house.

The past unreal has also an alternative form खान्थ्यो identical with the past habitual form given above.

V **Future :**

v-stem + ने + छ

e. g. खाने छ : (he) will eat

खाने छु	खाने छौं
खाने छस्	खाने छौ
खाने छ	खाने छन्
खानु हुने छ	

This form is clearly recognized as having future action meaning, but is interchangeable with the present tense form used for future meaning.

e.g. म खाने छु : I will eat
म खान्छु

VI **Continuous :**

The continuous aspect can occur both in the present and the past. A future form is possible but it is not very common.
The form is

v-stem + इ + रहेको + छ (present)
थियो (past)
हुने छ (future)

e. g. खाइरहेको छ : is eating
खाइरहेको थियो : was eating
खाइरहेको हुने छ : will be eating

खाइरहेको छु	खाइरहेका छौं
थिएँ	थियौं
हुने छु	हुने छौं
खाइरहेको छस्	खाइरहेका छौ
थिइस्	थियौ
हुने छस्	हुने छौ
खाइरहेको छ	खाइरहेका छन्
थियो	थिए
हुने छ	हुने छन्
खाइरहनुभएको छ	
थियो	
हुने छ	

Note that the last element is simply the three tenses of the auxiliary छ.

Note : There are three other verbal forms that can be used for the expression of the continuous aspect :

(i) v-stem + दै + छ; e.g. गर् + दै + छ = गर्दै छ

(ii) v-stem + दो + छ; e.g. गर् + दो + छ = गर्दो छ (this form is not in much use)

(iii) v-stem + इ + रहे + छ; e.g. गर् + इ + रहे + छ = गरिरहेछ

VII Perfective :

The perfective aspect parallels the continuous aspect construction and similarly has all the three tenses. The form is

v-stem + एको + छ (present)
थियो (past)
हुनेछ (future)

e. g. **खाएको छ** : has eaten
खाएको थियो : had eaten
खाएको हुने छ : will have eaten

खाएको छ	**खाएका छौं**	
थिएँ	**थियौं**	
हुने छु	**हुने छौं**	
खाएको छस्	**खाएका छौ**	**खानुभएको छ**
थिइस्	**थियौ**	**थियो**
हुने छस्	**हुने छौ**	**हुने छ**
खाएको छ	**खाएका छन्**	
थियो	**थिए**	
हुने छ	**हुने छन्**	

The perfective has a commonly used spoken form in the past in which the **को** of the participial ending **-एको** is dropped and the copula has a shortened form.

e.g. **ऊ गएको थियो** : He had gone
ऊ गएथ्यो

मैंले खाएको थिएँ : I had eaten
मैंले खाएथें

PATTERN DRILLS

PAST UNREAL—

(i) राम्ररी पढेको भए	ऊ पास हुने थियो/हुन्थ्यो
	उसले प्रथमश्रेणी ल्याउने थियो/ल्याउंथ्यो
ऊ मासु खाएको भए	मोटाउने थियो/मोटाउँथ्यो
उसले मासु खाएको भए	सीता खुशी हुने थिई/हुन्थी

	म पनि खाने थिएँ/खान्थेँ
ऊ हाँसिको भए	सबै हाँस्ने थिए/हाँस्थे
	म पनि हाँस्ने थिएँ/हाँस्थेँ
	सीता पनि हाँस्ने थिई/हाँस्थी
ऊ रोएको भए	काम बिग्रने थियो/बिग्रन्थ्यो
	म पनि रुने थिएँ/रुन्थेँ
	बहिनी पनि रुने थिई/रुन्थी

(ii)	रामायणको कथा आउने भए	म सुनाउने थिएँ/सुनाउँथेँ
		ऊ सुनाउने थिई/सुनाउँथी
		ऊ सुनाउने थियो/सुनाउँथ्यो
		उनीहरू सुनाउने थिए/सुनाउँथे
	घाममा भात पाक्ने भए	म पकाउने थिएँ/पकाउँथेँ
		तिनी पकाउने थिए/पकाउँथे
		तिनी पकाउने थिइन्/पकाउँथिन्
		तिनीहरू पकाउने थिए/पकाउँथे
	हिन्दी फिलिम देखाउने भए	म पनि हेर्ने थिएँ/हेर्थेँ
		राम पनि हेर्ने थियो/हेर्थ्यो
		सीता पनि हेर्ने थिई/हेर्थी
		तिमी पनि हेर्ने थियौ/हेर्थ्यौ

CONTINUOUS—

(i)	हिजोदेखि	अहिलेसम्म	पानी परिरहेको छ
	दस बजेदेखि		हिउँ
	बिहानदेखि		बतास चलिरहेको छ
	दिउँसोदेखि		गर्मी बढिरहेको छ
	साँझदेखि		जाडो
			राम काम गरिरहेको छ
			तिमी पढिरहेका छौ
			हामी खाइरहेको छौं
			कपाल दुखिरहेको छ
			म सुतिरहेको छु

(ii)	हिजोदेखि	अधिसम्म	पानी	परिरहेको	थियो
	अस्तिदेखि	बिहानसम्म	हिउँ		
	तीन दिनदेखि	साँझसम्म	बतास	चलिरहेको	थियो
	एक हप्तादेखि	दिउँसोसम्म	बादल	लागिरहेको	थियो
		दस बजेसम्म			

PERFECTIVE—

(i)	आज ऊ यहाँ आउँदैन,	घरमैं बसेको छ
		पसल गएको छ
		बम्बई गएको छ
		नुहाउन गएको छ
		आरामले सुतेको छ
	आज ऊ भात खाँदैन,	व्रत बसेको छ
		रोटीले अघाएको छ
		मासुले टन्न भएको छ
		पूजामा लागेको छ
		रिसाएको छ

(ii)	मैले उसलाई घरमा भेटिनँ,	किनभने ऊ	पाटन गएको थियो
	म उसको घरमा गइनँ		स्कूलमैं बसेको थियो
	रामले उसलाई घरमा भेटेन		माछा मार्न गएको थियो
	राम उसको घरमा गएन		
	राम हिँडेर आयो,	किनभने	आज बस ढिलो भएको थियो
			गाडी बिग्रेको थियो
			दिन रमाइलो भएको थियो
			घाम लागेको थियो
			दिन उघ्रेको थियो

EXERCISES

A. Match the following sets :

(a) म मन्दिर गएको भए
(b) तिमी पास भएका भए
(c) बाघले झम्टेको भए
(d) रामले मासु खाएको भए
(e) खसीको मासु पाकेकाले
(f) रात बितिसकेको भए
(g) पानी परेको भए
(h) भोक लागेकाले
(i) राम्ररी पढ्ने हुनाले
(j) घाम चर्केकाले

(a) बाख्राहरू डरले कराउने थिए
(b) राम हरेक चोटि पास भइरहेको थियो
(c) भाले बास्ने थिए
(d) ऊ दालभात खाइरहेकी थिई
(e) देवताको प्रतिमामा फूल चढाउने थिएँ
(f) ऊ पनि भात खान बसिरहेको छ
(g) गर्मी भइरहेको छ
(h) म पनि खाने थिएँ
(i) राम्रो काम पाउने थियौ
(j) बाली सप्रने थियो

B. Change the main verbs of the sentences given below into the past perfective :

दस बज्छ। राम कुर्सीबाट उठ्छ र ऊ आङ तान्छ। उसलाई भोक लाग्छ। ऊ हतारहतार मुख धुन्छ, कपाल कोर्छ र लुगा फेरेर बाहिर

निस्कन्छ । ऊ सरासर भोजनालयतिर जान्छ । भोजनालय भित्र पसेर एउटा कुर्सीमा बस्तै ऊ अन्डा, पाउरोटी र चिया मगाउँछ अनि कुपु-कुपु खान्छ । खाइसकेपछि पैसा तिरेर ऊ सटासट पुस्तकालय जान्छ । त्यहाँ उसको भेट श्यामसित हुन्छ । श्याम र ऊ मिलेर अंग्रेजीका शिक्षकलाई भेट्छन् । शिक्षक तिनलाई पढाउन राजी हुन्छन् । ती दुवै साथी खुशी हुन्छन् ।

C. Rewrite the sentences given in B changing the main verbs to

(i) the present perfective
(ii) the present continuous
(iii) the past continuous

D. Select the appropriate verbal forms to complete the sentences :

1. हिजो राम स्कूलमा (a) पढेको छ
(b) पढेको थियो
(c) पढ्दै छ
(d) पढ्दै थियो
2. आज रामले घरमा (a) पढेको छ
(b) पढ्दै छ
(c) पढ्दै थियो
(d) पढिरहेको थियो
3. हिजो मेरी बहिनीले भात (a) पकाउँदै थिई
(b) पकाएकी थिई
(c) पकाएकी छे
(d) पकाइरहेकी छे
4. आज म रामलाई स्कूलको काममा (a) लगाएको छु
(b) लगाएको थिएँ
(c) लगाइरहेको थिएँ

(d) लगाएको थिइनं

5. प्रचेल धेरै पानी
(a) परिरहेको थिएन
(b) परिरहेको छैन
(c) परेको थिएन
(d) पर्दै थिएन

E. Answer the following question in the past perfective verbal forms using the given words :

e.g. हिजो तिमीले किन भात खाएनौ ?
कपाल दुख्नु : मेरो कपाल दुखेको थियो
रोटी खानु : मैले रोटी खाएको थिएँ
सोमवार तिमी किन स्कूल गएनौ ?
घरमा पाहुना आउनु : घरमा पाहुना आएका थिए
घरको काम नगर्नु ; घरको काम गरेको थिइनं
राम हिजो दस बजे किन रोयो?

(a) उसलाई श्यामले कुट्नु
(b) ऊ कामबाट निकालिनु
(c) उसको बाख्रो हराउनु
(d) उसको साथी मर्नु
(e) ऊ फेल हुनु
(f) उसको पुस्तक च्यातिनु
(g) उसलाई विरह चल्नु
(h) उसको खुट्टो भाँचिनु
(i) उसले चिताएको कुरो नपुग्नु
(j) उसको घर भत्कनु

Lesson 7

Review of Tense Forms-3

VIII **Injunctive :**

v-stem + ओस्

e.g. खाओस् : he may eat

खाऊँ	खाऔं
खा	खाऊ
खाओस्	खाऊन्
खानु होस्	

The injunctive forms make up a paradigm together but the meanings usually highlight different aspects of injunction depending on the person.

In the second person it is perceived as an imperative.

e.g. तँ खा : (you) eat
तिमी खाऊ : (you) eat
तँ नजा : (you) don't go
तिमी यो काम नगर : (you) don't do this work

In the first person it is used primarily to seek permission. e.g. म भित्र आऊँ? : May I come in?

In the third person it expresses permission granted to someone. e.g.

ऊ जाओस् : Have him go.
उनीहरू जाऊन् : Have them go.

Apart from the above, for all persons the injunctive forms can also be used to express wish, hope, etc.

e.g.

म चाहन्छु कि म दिनहुं एउटा सुन्तला खाऊं : I wish to eat an orange every day

म चाहन्छु कि ऊ दिनहुं एउटा सुन्तला खाओस् : I wish him to eat an orange every day.

In the second person, however, it has a special form ending in -एस् (plural -ए). e.g.

म चाहन्छु कि तँ दिनहुं एउटा सुन्तला खाएस् : I wish you to
म चाहन्छु कि तिमी दिनहुं एउटा सुन्तला खाए eat an orange
तँ दिनहुं एउटा सुन्तला खाएस् भनी म चाहन्छु every day

IX **Future Presumptive :**

v-stem + ला

e.g. खाला : will probably eat

खाउँला	खाओंला
खालास्	खाउला
खाला	खालान्

खानु होला

This also is a future form but indicates uncertainty.

e.g. शनिवार ऊ आउला : He may come on Saturday (He will probably come on Saturday).

X **Narrative Tense :**

v-stem + ए + छ
e.g. खाएछ : has eaten; ate

खाएछु खाएछौं
खाइछस् खाएछौ
खाएछ खाएछन्
खानुभएछ

एक बाजि एउटा राजाले सुन्तला खाएछ : Once a king ate an orange.

This tense from is very commonly used in narratives. Sometimes an entire story can be told using this tense. This tense has the implication of revealing new information or discovering new information. The verb **रहनु** in the form **रहेछ** is quite commonly used to reveal new information. Other verbs as well as this verb are used to express the sense of surprised discovery.

e.g. मसित एउटा मात्र चुरोट रहेछ : I have only one cigarette left, I find
मेरो साथीले नयाँ गाडी किनेछ : My friend has bought a new car, I find

Note that the narrative tense is used only in the present tense of the Copula **छ**. In the past tense of the copula **छ**, this construction is semantically no different from the past perfective. The past tense of the copula in this construction has a contracted form.

e.g. मैले खाएथें : I had eaten
मैले खाएको थिएँ

खाएथें खाएथ्यौं
खाइथिस् खाएथ्यौ
खाएथ्यो खाएथे
खानुभएथ्यो

PATTERN DRILLS

INJUNCTIVE :

तँ ठूलो भएस् भनी उसलाई आमाले आशीष दिनुभयो

राम्रो
भाग्यमानी
ज्ञानी
विद्वान्
धनी
सुखी
मन्त्री
राजदूत
भन्सारको हाकिम

FUTURE PRESUMPTIVE :

(i) ऊ	भात	खाला	तर	मासु	नखाला
	मुन्तला			ज्यामीर	
	काँक्रो			अचार	
	गुलियो			पीरो	
	अमिलो			तीतो	
	मीठो			भान्टा	
	भोगटे			लौका	
	फलफूल			काफल	
	अन्डा			आरूबखडा	
	रामतोरियाँ			गुन्द्रुक	
	फर्सी			सिन्की	

(ii) म	काठमाडौं	जाउँला	र	पशुपतिको मन्दिर	घुमुँला
		पुगुँला		गुह्येश्वरीको मन्दिर	हेरुँला

वनकाली
दक्षिणकाली
बूढा नीलकण्ठको मन्दिर
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
टुँडिखेल
नयाँ सडक
चक्रपथ
बालाजु

NARRATIVE :

काठमाडौं	पुगेर	उसले	सुन्तला खाएछ र	घोडे जात्रा हेरेछ
			मासुभात खाएछ र	मन्त्रीहरूलाई भेटेछ
			गाडी किनेछ र	चक्रपथमा चलाएछ
		ऊ	बस चढे छ र	गोदाबरी गएछ
			गाडी	पाटन
			टेम्पो	चिडियाखाना
			घोडा	विश्वविद्यालय
				पशुपतिनाथ
				गुह्येश्वरी
				बानेश्वर
				चाबेल
				भादगाउँ
				ठिमी

EXERCISES

A. Change the main verbs in the following sentences into narrative :

एउटा राजकुमार केही सिपाहीलाई साथमा लिन्छ र शिकार खेल्न जंगलतिर जान्छ। घनघोर जंगलमा ऊ पुग्छ। पानी पर्न थाल्छ। ओत लाग्ने ठाउँ हुँदैन। त्यसको खोजमा ऊ सिपाहीहरूलाई पठाउँछ। सबै सिपाहीहरू घोडा कुदाउँछन् र अलप हुन्छन्। पानी बढ्दै जान्छ। राजकुमार निथ्रुक्कै भिज्छ। सिपाहीहरू फर्कंदैनन्, हराउँछन्। बिचरो राजकुमार अन्धाधुन्ध घोडा दुगुराउँछ। घोडालाई ढिस्कामा ठेस लाग्छ र दुवै पछारिन्छन्। राजकुमार पुरै हिलाले ढाकिन्छ। तर पानी परिरहन्छ र कतै बाटो देखिँदैन। राजकुमार फेरि घोडा चढ्छ। उसलाई भोक लाग्छ, थकाइ लाग्छ र डर लाग्छ। एक छिन पछि पानी थामिन्छ। साँझ पर्छ। धमिलो साँझमा ऊ एउटा किसानको झुप्रामा पुग्छ।

B. Give the appropriate forms of the given verbs in their injunctive forms :

e. g. ऊ भात———(खानु) भन्ने मेरो विचार छ
ऊ भात खाओस् भन्ने मेरो विचार छ

1. ऊ रमाइलो मेला———(जानु) भनी मैले भनें।
2. सीता रमाइलो मेला———(जानु) भनी उसकी आमाले भनिन्।
3. आमाले तिमी भाग्यमानी———(हुनु) भन्ने आशीष दिनुभयो।
4. तँ सबै पाठ———(पढ्नु) भनी तिनले मलाई अह्राए।
5. हामी अब आफ्ना आफ्ना कामतिर———(लाग्नु) भनी जुरुक्क उठ्यौं।
6. केटाकेटीहरू———(सप्रनु) भन्ने उद्देश्यले पुस्तकालय खोलियो।
7. विद्यार्थीहरू माथिल्लो श्रेणी———(चढ्नु) भनी गुरुले भन्नुभयो।
8. म अब———(सुत्नु) भनी सीता घरतिर लागी।
9. नेपाल उँभो———(उठ्नु) भनी मित्रराष्ट्रहरू सहयोग गर्दै छन्।
10. छिमेकीहरूको सम्बन्ध राम्रो———(हुनु) भन्ने को चाहँदैन र ?

C. Rewrite the following sentences changing the verbal forms into the future presumptive :

e. g. हिजो म शिकागो गएँ
भोलि : भोलि म शिकागो जाउँला

1. अस्ति राम र श्यामले आगो तापे
भरे :

2. पोहोर सीता खूब पढ्थी
आगौं .

3. हिजो रामले खसी काट्यो
आज :

4. गएको आइतवार हामी निकै रोयौं
आउँदो आइतवार :

5. अघि तँ हाँसिस्
अब :

6. गएको साल तिमी दुब्लायौ
आउँदो साल :

7. अचेल तिमी आसाध्य हाँस्छ्यौ
अब :

8. हिजो त्यो बिछट्टै रोई
पर्सि :

9. अस्ति राति तिनीहरू मिल्वकी पुगे
भरे बेलुका :

10. अघि बिहान उनले भात खाइन्
अब सात बजेतिर :

D. Frame imperative sentences as directed :

e. g. खाजा खान मन लागेको भए
(a) तँलाई——तँलाई खाजा खान मन लागेको भए खा ।

(b) तिमीलाई——तिमीलाई खाजा खान मन लागेको भए खाऊ ।

(c) तपाईंलाई——तपाईंलाई खाजा खान मन लागेको भए
खानुहोस् ।

1. सुत्न मन लागेको भए
2. पढ्न मन लागेको भए
3. काठमाडौं जान मन लागेको भए
4. रुन मन लागेको भए
5. रुवाउन मन लागेको भए
6. लुगा धुन मन लागेको भए
7. नाच्न मन लागेको भए
8. मारुनी नचाउन मन लागेको भए
9. तारो हान्न मन लागेको भए
10. छोरो पाउन मन लागेको भए
11. कथा सुन्न मन लागेको भए
12. हाँस्न मन लागेको भए
13. दुनियाँलाई हँसाउन मन लागेको भए
14. खाजा खुवाउन मन लागेको भए
15. मौरी पाल्न मन लागेको भए

Lesson 8

Review of Tense Forms-4

B. Compound Stems

Nepali uses various modal elements to modify the meaning of the main verb, such as, the modals **सक्नु** (to be able to), **दिनु** (to allow to), **पाउनु** (to get to), **गर्नु** (to do habitually), etc. There are two important things to remember in this connection : (i) the main verb occurs in a special form depending on the modal selected, and (ii) the main verb and the modal together form a compound stem, which then can enter into all the ten tense constructions listed above.

e.g.	**खान्छ**	: eats
	खान सक्छ	: is able to eat
	खायो	: ate
	खान सक्यो	: was able to eat
	खान्थ्यो	: used to eat
	खान सक्थ्यो	: used to be able to eat
	खाने थियो	: would have eaten
	खान सक्ने थियो	: would have been able to eat
	खाने छ	: will eat
	खान सक्ने छ	: will be able to eat
	etc.	

The shape of the main verb in compound stems is of two types : (i) infinitival in **-न**, **-नु** and **-ने**; and (ii) gerundive in **-इ**.

(i) With most modals, the form of the main verb is v -न :

v-न	सक्नु	'to be able to'
	दिनु	'to allow to'
	जान्नु	'to know how to'
	पाउनु	'to get to'
	थाल्नु/लाग्नु	'to begin to'

(ii) (a) The form v-नु occurs only with two modals पर्नु 'to be necessary to', and हुनु 'to be appropriate to'.

e.g. खानु पर्छ : it is necessary to eat, must eat, should eat

खानु पर्‍यो : it was necessary to eat

खानु पर्ने छ : it will be necessary to eat

खानु हुन्छ : it is appropriate to eat

खानु भयो : it was appropriate to eat

खानु हुने छ : it will be appropriate to eat

Note : This construction uses the subject in the oblique case with ले/लाई. There is no number, person, gender agreement in the verb.

(b) v-stem + नु + छ
थियो

e.g. खानु छ : has to eat (is intended or planned to eat)

खानु थियो : had to eat (was intended or planned to eat)

The infinitival in -नु also occurs with the present and the past of the auxiliary (छ and थियो) to express an action planned or intended. In this case, too, the subject is in the oblique case with ले or लाई and there is no number, person, gender agreement in the verb.

e.g. मैले/मलाई नेपाल जानु छ : I have (a plan or intention) to go to Nepal
थियो had

(iii) With the modal गर्नु 'to do something habitually', the main verb occurs in the form v-ने. e.g.

ऊ दिनहुँ एउटा सुन्तला खाने गर्छ : He eats an orange (habitually) every day.
म दिनहुँ दूध खाने गर्थें : I used to drink milk every day.
ऊ दिन भरि केवल सुत्ने गर्छ : He just sleeps all day.

The main verb in -इ

(iv) (a) The modals सक्नु, दिनु, and हाल्नु require the main verb in the form v-stem+इ. These modals add a completive sense (among other things) to the main verb. दिनु is used primarily with active (rather than passive) verbs.

e.g. उसले भात खाइसक्यो : He completed to eat rice.
उसले खबर सुनाइदियो : He gave the message.
मैले चिठी लेखिहालें : I wrote the letter immediately.
म स्कूल गइहाल्छु : I go to school immediately.

(b) The modal रहनु also occurs with the main verb in the form v-stem+इ. It can most conveniently be translated by the English modal 'keep'. e.g.

ऊ खाइरहन्छ : He keeps eating.

उसले त्यस दिन बदम खाइरह्यो : He kept eating peanuts that day.

C. Verbal Constructions with होला :

होला at the end of verbal constructions expresses presumption.

(a) It can occur with all finite verbal constructions described above except the future persumptive ending in -ला (no. 9 above). होला is an invariant form and does not show agreement for person, number and gender.

e.g. ऊ खान्छ होला : He would probably eat

उसले खायो होला : He probably ate

ऊ खाइरहेको छ होला : He would probably be eating

(b) होला can also occur with the non-finite participial forms of the verb (imperfective -दै, perfective -एको, and continuous रहेको). In this case, however, होला will agree for person, number and gender.

e.g. म खाँदै हुँला : I may be eating.

ऊ खाँदै होला : He may be eating.

मैले खाएको हुँला : I might have eaten.

उसले खाएको होला : He might have eaten.

उनले खाएका होलान् : He might have eaten.

म खाइरहेको हुँला · I may be eating.

तिमी खाइरहेका होला : You may be eating.

ऊ खाइरहेको होला : He may be eating.

हुँला हौँला
होलास् हौला
होला होलान्

हुनु होला

PATTERN DRILLS

—नु छ: भोलि मलाई काठमाडौं पुगेर कमेज किन्नु छ र पढ्न
मैले थाल्नु छ

डेरा खोज्नु छ र पशुपतिको
मन्दिर हेर्नु छ

रामलाई भेट्नु छ र विश्व-
विद्यालय घुम्नु छ

टुँडिखेल जानु छ र फूटबल
खेल हेर्नु छ

कमलपोखरी जानु छ र
पाउरोटी किन्नु छ

नयाँ सडक जानु छ र घडी
बनाउन दिनु छ

गाडी लिनु छ र मन्त्रीलाई
भेट्नु छ

घर किन्नु छ र बेपार गर्नु
छ

जहानलाई
मगाउनु छ

छोरालाई स्कूल
हाल्नु छ

—नु थियो :

हिजो मलाई काठमाडौं पुगेर कमेज किन्नु थियो र पढ्न थाल्नु थियो
मैले

डेरा खोज्नु थियो र पशुपतिको मन्दिर हेर्नु थियो
रामलाई भेट्नु थियो र विश्वविद्यालय घुम्नु थियो
टुंडिखेल जानु थियो र फूटबल खेल हेर्नु थियो
कमलपोखरी जानु थियो र पाउरोटी किन्नु थियो
नयाँ सडक जानु थियो र मन्त्रीलाई भेट्नु थियो
घर किन्नु थियो र बेपार गर्नु थियो
जहानलाई मगाउनु थियो
छोरालाई स्कूल हाल्नु थियो

—नु + पर्छ——

विद्यार्थीले राम्ररी पढ्नु पर्छ र पास गर्नु पर्छ
बिरामीले ओखती खानुपर्छ र डाक्टरलाई भेट्नुपर्छ
छोराले बाबुको अर्ती मान्नुपर्छ र नम्र हुनुपर्छ
छोरीले आमाको सिको गर्नुपर्छ र शिष्ट हुनुपर्छ
सरकारले जनताको पीरमर्का बुझ्नुपर्छ र उन्नतितिर लाग्नु पर्छ
सबै जनताले मीठो खान पाउनुपर्छ र राम्रो लाउन पाउनुपर्छ
पसलेले राम्रा कुरा बेच्नुपर्छ र मनग्गे पैसा कमाउनुपर्छ

—न + सक्छ——

राम हलो जोत्न सक्छ भने सीता कोदालो चलाउन सक्छे
लेख लेख्न सक्छ पढ्न सक्छे
पुराण लगाउन सक्छ व्रत बस्न सक्छे
अंग्रेजी बोल्न सक्छ बंगाली बोल्न सक्छे
दिल्ली जान सक्छ ढाका जान सक्छे
पौरी खेल्न सक्छ नाच्न सक्छे
गाडी हाँक्न सक्छ गफ हाँक्न सक्छे

राम	मासु पकाउन सक्छ	भने सीता	डकने पकाउन सक्छे
	घर किन्न सक्छ		मोटर किन्न सक्छे
	पसल खोल्न सक्छ		मालहरू बेच्न सक्छे

EXERCISES

A. Use the appropriate form of **होला** :

e. g. हामी गयौ : हामी गयौ होला
राम जान्छ : राम जान्छ होला
हामी जाँदै : हामी जाँदै हौला
तिमी गइरहेका : तिमी गइरहेका हौला

1. म शिकागो जान्छु
2. सीता पढ्न लागी
3. मेरो पुस्तक हराएको छ
4. तिमी बाठा छौ
5. तिमी पढिरहेका
6. तिमी बाठा
7. तिमी बाठा थियौ
8. स्कूल खुल्यो
9. श्याम पढ्दै छ
10. पानी रहेको
11. हामी फूटबल हेर्दै
12. म सुतिरहेको
13. तँ खाँदै
14. तँ खाँदै छस
15. पानी चिसो

16. हामीले पढेका थियौं
17. हामीले पढेका
18. म खाँदै
19. बहिनी घर गएकी
20. बहिनी घर गएकी थिई

B. Insert the appropriate form of the main verb in the blank space in each of the following sentences :

e. g. म भात——सक्छु (खानु) : (a) म भात खाइसक्छु
(b) म भात खान सक्छु

राम स्कूल——गर्छ (जानु) राम स्कूल जाने गर्छ

1. भाइ——गर्थ्यो (पढ्नु)
2. मैले पुस्तक——परेको छ (पढ्नु)
3. रामले श्यामलाई सुन्तला——सक्यो (दिनु)
4. उनीहरू मासु——गर्छन् (खानु)
5. म उसलाई मासु——दिन्छु (खानु)
6. उसले किताप——सक्यो (पढ्नु)
7. उसले पछि गएर——पर्ला (रुनु)
8. ऊ भरे सम्म——रहला (सुत्नु)
9. रामको बिहेमा मीठा मीठा खानेकुरा——पाइनेछ (चाख्नु)
10. अचेल पानी——थालेको छ (पर्नु)
11. काम भनेको तुरुन्तै——हाल्नुपर्छ (गर्नु)
12. काम भनेको तुरुन्तै——हाल्नुपर्छ (सक्नु)
13. मलाई रामसित सिनेमा——थियो (जानु)
14. ऊ स्कूलमा——लागेकी छे (पढाउनु)
15. ऊ स्कूलमा——गर्छे (पढाउनु)

C. Answer the following questions with the appropriate form of the main verb with सक्नु :

e. g. (a) रामले भात खायो ? खाइसक्यो
(b) राम भात खान सक्छ ? खान सक्तैन

Notice that the first answer in the example above has the completive sense and the second answer shows ability only.

1. के गोही आँसु झार्न सक्छ ?
2. के राम भात खान सक्थ्यो ?
3. के रामले भात खान सक्यो ?
4. के गोहीले आँसु झार्‍यो ?
5. के मान्छे चन्द्रमामा पुग्यो ?
6. के सीता काठमाडौं जान सक्थी ?
7. मान्छे चन्द्रमामा पुग्न सक्छ ?
8. सीता काठमाडौं गई ?
9. के राम सबै पाठ पढ्न सक्छ ?
10. रामले सबै पाठ पढ्यो ?

D. Fill in the blank spaces with the correct forms of (a) पढ्नु, (b) सुन्नु, (c) पढाउनु, and (d) सुनाउनु :

1. उसले रामायण——गरेको छ
2. उसले रामायण——परेको छ
3. उसले रामायण——सकेको छ (completive)
4. उसले रामायण——सकेको छ (ability)
5. उसले रामायण——थालेको छ
6. उसले रामायण——जानेको छ

7. उसले रामायण——छ
8. उसले रामायण——पाएको छ
9. उसले रामायण——हालेको छ
10. ऊ रामायण——लागेको छ
11. ऊ रामायण——रहेको छ
12. उसले श्यामलाई रामायण——दिएको छ

Lesson 9

Structure of the Negative Verbal Forms

The negative particle न is incorporated into the verbal form in basically three different ways—(i) after the verb, (ii) before the verb, and (iii) in a limited way between the main verb and the auxiliary.

1. After the verb :

(a) The negative occurs after the auxiliary and carries the number person markers, if any.

e.g. छैन : (he or she) is not

होइन : (he or she) is not

थिएन : (he) was not

छैनन् : (they) are not

होइनन् : (they) are not

थिएनन् : (they) were not

(b) In verbal constructions involving only main verbs without auxiliaries also the negative occurs after the verb and carries the number and person markers. This would apply to simple present and simple past.

e.g. जाँदैन : (he) does not go

जाँदैनस् : (you) don't go

गएन : (he) did not go

खाइनँ : (I) did not eat

पढेन : (he) did not read

जाँदैनन् : (they) do not go

जाँदैनौ : (you) don't go

गएनन् : (they) did not go

खाएनौं : (we) did not eat

पढेनन् : (they) did not read

(c) It is to be noted that all verbal constructions that involve an auxiliary have their negative counterparts by negating only the auxiliary.

e.g. खाएको छु : (I) have eaten

खाएको छैनँ : (I) have not eaten

खाने छु : (I) will eat

खाने छैनँ : (I) will not eat

खाने थिएँ : (I) would eat

खाने थिइनँ : (I) would not eat

खाँदै छु : (I) am eating

खाँदै छैनँ : (I) am not eating

खाँदै थिएँ : (I) was eating

खाँदै थिइनँ : (I) was not eating

2. **Before the verb** :

The injunctive, the imperative, the future in -ला and all the non-finite verbal forms including the infinitival have their negative counterparts by prefixing न-. e.g.

Injunctive : नखाऊँ नखाओं

नखाएस्   नखाए
नखाओस्   नखाऊन्

Imperative : नखा : don't eat

नखाऊ : don't eat
नजा : don't go
नजाऊ : don't go
नखानुहोस् : (please) don't eat
नजानुहोस् : (please) don't go

Future in -ला : नहोला   नहोलान्
नखाला   नखालान्
नजाउँला   नजाऔंला

Nonfinite : नखाएको   नखाएकी   नखाएका
नगएको   नगएकी   नगएका
नखाने
नजाने
नगर्ने
नखानु   नखान
नजानु   नजान
नगर्नु   नगर्न

3. In only two constructions, namely the narrative tense and the past habitual is it the case that the negative is inserted between the main verb and the auxiliary.

e.g. म खसेंछु : I fell down, I find.
म खसिनछु : I did'nt fall down, I find.
त्यो गएछ : He went, I find.

त्यो गएनछ : He did'nt go, I find.

म खान्थें : I used to eat.

म खान्नथें : I was not in the habit of eating.

त्यो काम गर्थ्यो : He used to work.

त्यो काम गर्दैनथ्यो : He was not in the habit of working.

PATTERN DRILLS

(i)	मैंले	भात	खाएंछु/खाइनंछु
		साग	
		मासु	
		आलु	
		तमाखु	
		कुखुरो	
		रक्सी	
		दूध	
		पानी	
		चुरोट	
		घिउ	
		आम	

(ii)	त्यो	उता	गएछ/गएनछ
	राम	त्यता	जान्थ्यो/जाँदैनथ्यो
	श्याम	घर	
	मान्छे	बारीतिर	
	केटो	सडकतिर	

गाई

बाख्रो

भेडो

राँगो

यो

(iii)	म	भात	खान्थें/खान्नथें
		साग	
		मासु	
		आलु	
		रक्सी	
		दूध	
		चुरोट	
		गम	
		घर	जान्थें/जान्नथें
		घरमा	रुन्थें/रुन्नथें
		स्कूलमा	पढ्थें/पढ्दिनथें
		चिठी	लेख्थें/लेख्तिनथें
		काम	गर्थें/गर्दिनथें
		काम	गराउँथें/गराउँदिनथें
		धारामा	नुहाउँथें/नुहाउँदिनथें

EXERCISES

A. (a) Answer the following questions in negative form (in full sentence) :

e.g. राम अमेरिकामा छ ?
अहँ, राम अमेरिकामा छैन ।

1. यो साँचो खबर हो ?
2. तपाईं घोडाको मासु खानुहुन्छ ?
3. उसका बा ठूलो काम गर्नु हुन्छ ?
4. तपाईंले मेरो मिल्ने साथी देख्नुभयो ?
5. हिमालमा यती छ ?
6. दमाईले लुगा सिएको छ ?
7. तपाईं भोलि तराईमा जाने ?
8. मैले गुरुलाई यो कुरो भन्ने ?
9. आज पुराण सुन्ने ?
10. यो खोर्सानी पीरो रहेछ ?
11. उसले भरियालाई देखेछ ?
12. उसको काम मिलेछ ?
13. ऊ पोहोर-परार खेतमा काम गर्‍यो ?
14. तपाईं सानो छँदा माछा मार्नु हुन्थ्यो ?
15. तपाईं गाउँमा पीरो तरकारी खानुहुन्थ्यो ?

(b) Change all verbals into negative :
e.g. चाहिने काम गर
नचाहिने काम नगर

1. पाकेको आँप खाऊ
2. किनेको कुरो लेऊ
3. साथी आउँदा हाँस
4. भोक लागे खानुहोस्
5. राम राम्रो नम्बर पाएर खुशी भयो

6. देखेको काम सबै सकियो
7 हाँसे काम बिग्रन्छ
8. लाग्ने चक्कुले मासु काट्नुपर्छ
9. चिन्ने मान्छेसँग बोल्नु हुन्छ
10. जान्ने मान्छेसित बुझ्नु राम्रो हो

B. Change the following main verbs into negative :

e.g. सीताले भात खाई : सीताले भात खाइन

1. सीता भात खान्छे, हाट भर्न जान्छे र लखतरान भएर घर फर्कन्छे ।
2. नेपालमा उन्नति भयो भनी सबै भन्छन् ।
3. अचेल राम मासु र दूध खान्छ र प्रशस्त कसरत गर्छ ।
4. ऊ जाने गाउँको बाटो सोध्छ र नजाने गाउँतिर जान्छ ।
5. मेरा बगैंचामा लटरम्म आँप र सुन्तला लाग्छन्, पाक्छन्; खानेले खान्छन् र नखाइसकेका जति जम्मै कुहुन्छन् र झर्छन् ।

C. Change all the negative verbals into affirmative and the affirmative into negative :

e.g. मासु नखानेले मासु खाने कुरा गरेको सुनिंदैन ।
मासु खानेले मासु नखाने कुरा नगरेको सुनिन्छ ।

1. बाबुआमालाई माया नगर्नेलाई फटाहा रहेछ भन्छन् ।
2. ध्यान दिएर नपढ्नेलाई अल्छे भने हुन्छ ।
3. राता लुगा लगाउने मान्छेलाई नदेखे उसलाई केही हुँदैन ।
4. भन्नु जति सजिलो गर्नु भए सबै मान्छे लखपति हुन्थे ।
5 छेउ न टुप्पाको कुरो गरेर समय काट्नु भन्दा चूप लागेर बस्नु नै जाती हो ।

D. Match the sets and turn the appropriate verb into its negative form :

(a) तँ खुरुक्क बजार गएर	(a) यसकारण उसलाई तीर्खा लाग्यो
(b) हामीहरूले धेरै कोसिस गर्यौं	(b) तापनि उसको लोग्ने खुशी छ
(c) उसले मासु खाई	(c) त्यसैले उसलाई अपच भयो
(d) सीताले छोरी पाई	(d) कमेज किन्न थाल्
(e) ऊ गर्मीमा एकै छिन हिड्यो	(e) तर पुस्तक छिचोल्न गाह्रो भयो

E. (a) Make a suitable choice from the three alternatives, and

(b) turn the main verb of the clause you select into its negative counterpart.

1. तँ घर गएर
   - (a) भात खाएको थिइस्
   - (b) भात खाइस्
   - (c) भात खा

2. हिजो राम र श्याम
   - (a) प्रशस्त फूटबल खेले
   - (b) प्रशस्त फूटबल खेल्दै थिए
   - (c) प्रशस्त फूटबल खेलेका थिए

3. बिचरा भोकाहरू
   - (a) प्रशस्त मासु र भात खाए
   - (b) प्रशस्त मासु र भात खाएका छन्
   - (c) प्रशस्त मासु र भात खाऊन्

4. केटाहरूले मच्ची मच्ची
   - (a) गीत गाए
   - (b) गीत गाउँछन्
   - (c) गीत गाउँथे

5. म सडकमा हिंड्दा
(a) कति पल्ट हँसाएको छु
(b) कति पल्ट हाँसिरहेको छु
(c) कति पल्ट हाँसेको छु

6. रामका बा
(a) खूब चुरोट खान्थे
(b) खूब चुरोट खाए
(c) खूब चुरोट खाएका थिए

7. उनीहरू अचेल
(a) पौरी खेलिरहेका छन्
(b) पौरी खेलेका छन्
(c) पौरी खेल्थे

8. नाचमा जाँदा
(a) रक्सी खानुपर्छ
(b) रक्सी खान सक्छ
(c) रक्सी खाइसक्छ

9. हामी घर पुग्दा तँ
(a) काम गरेको छस्
(b) काम गरी सक्
(c) काम गरिरहेको छस्

10. हामी घर छँदा तैंले
(a) काम गरिरहेको छस्
(b) काम गरेको छस्
(c) काम गरिसकिस्

Lesson 10

Verb Types

In this section we shall discuss the system of verb stems in Nepali that form a series. Unlike English and many other languages, verb stems in Nepali have related forms for transitive, intransitive, causative, and passive. The most convenient account for these relationships is as follows.

Nepali verbs can be classified and understood best in terms of a basic stem and the corresponding derivative stems. Each basic stem has a corresponding causative stem. And, furthermore, for each of these stems (namely, basic and causative), there is a corresponding passive stem, thus providing a series of *four* verbal stems.

The following chart provides an overall picture.

	Basic	*Causative*
	खानु	खुवाउनु
	↓	↓
Passive	खाइनु	खुवाइनु

It is useful to classify the basic stems into two types, (i) transitive-basic, and (ii) intransitive-basic. The following provides a sample list.

TRANSITIVE

Passive	Basic	Causative	Causative Passive	
खाइनु	खानु	खुवाउनु	खुवाइनु	'to eat'

ओढेनु	ओढ्नु	ओढाउनु	ओढाइनु	'to cover'
पढिनु	पढ्नु	पढाउनु	पढाइनु	'to read'
दिइनु	दिनु	दियाउनु	दियाइनु	'to give'
पिइनु	पिउनु	पियाउनु	पियाइनु	'to drink'
भाँचिनु	भाँच्नु	भँचाउनु	भँचाइनु	'to break'
गरिनु	गर्नु	गराउनु	गराइनु	'to do'

INTRANSITIVE

Passive	Basic	Causative	Causative Passive	
रोइनु	रुनु	रुवाउनु	रुवाइनु	'to cry'
हाँसिनु	हाँस्नु	हँसाउनु	हँसाइनु	'to laugh'
दौडिनु	दौड्नु	दौडाउनु	दौडाइनु	'to run'
बनिनु	बन्नु	बनाउनु	बनाइनु	'to be made'
खसिनु	खस्नु	खसाउनु	खसाइनु	'to fall'
भत्किनु	भत्कनु	भत्काउनु	भत्काइनु	'to get broken'

The passive forms of intransitives do occur but are not extensively used.

Examples of Use and Meaning Distinction.

Basic मैंले भात खाएँ : I ate rice.

Passive (मबाट) भात खाइयो : Rice was eaten (by me)

Causative मैंले श्यामलाई भात खुवाएँ : I had Shyam eat rice.
(I caused Shyam to eat rice)

Causative Passive (मबाट) श्यामलाई भात खुवाइयो : Rice was caused (by me) to be eaten by Shyam.

As can be noted, in each of the passive sentences, the original object becomes the subject and the verb agrees with it. The original subject then takes the instrumental postposition बाट.

Basic राम रोयो : Ram cried.
Passive (रामबाट) श्यामको मृत्यु रोइयो : Shyam's death was mourned (by Ram).
Causative रामले श्यामलाई रुवायो : Ram made Shyam cry.
Causative Passive रामबाट श्याम (लाई) रुवाइयो
Shyam was caused (by Ram) to cry.

There is one more causative construction that needs to be mentioned. A periphrastic causative is formed by using the verb लाउनु (or लगाउनु) in construction with the infinitival form of the basic transitives and some of the basic intransitives (those that are active) as well as their causative counterparts.

Thus : खान लाउनु :· to have someone eat
खुवाउन लाउनु : to cause to have someone eat
रुन लाउनु : to make someone cry
रुवाउन लाउनु : to cause to make someone cry
मैंले रामलाई खान लाएँ : I had Ram eat.
मैंले (श्याम बाट) रामलाई खुवाउन लाएँ : I caused (Shyam) to
सित have Ram eat.
मैंले रामलाई रुन लाएँ : I made Ram cry.
मैंले (श्याम बाट) रामलाई रुवाउन लाएँ : I caused (Shyam) to
सित make Ram cry.

PATTERN DRILLS

भात	खाइयो
रक्सी	ल्याइयो
अम्बा	किनियो
आँप	बेचियो

97

पानी	फालियो
चुरोट	थन्क्याइयो
खाजा	झिकियो
मुटेका मर्के	देखाइयो
हरिया मर्के	हेरियो
घिउ	बाँडियो
तेल	
तर्कारी	
मासु	
माछा	
अचार	

राम	लाई	भात	खुवाइयो
सीता		रक्सी	हेराइयो
घोडा		अम्बा	देखाइयो
गाई		साँप	सुँघाइयो
कुकुर		चुरोट	
बिरालो		अचार	
साँढे		तर्कारी	
मान्छे		मासु	
पाहुना		खाजा	
ज्वाइँ		भुजा	
		रोटी	
		काँक्रा	

राम	मान्छे	लाई	भात	खुवाउँछ
	श्याम		रक्सी	खान लगाउँछ
	छोरी		दूध	
	छोरा		चुरोट	
	भाइ		पानी	
	बहिनी		सुन्तला	
	सबै		माछा	
	साथीहरू		मासु	
	हामी		अचार	
	तिमीहरू		तर्कारी	

राम आफू	जाँच दिन्छ	र	भाइलाई पनि	दियाउँछ/दिन लगाउँछ
	भात खान्छ			खुवाउँछ/खान लगाउँछ
	चाँडै सुत्छ			सुताउँछ/सुत्न लगाउँछ
	धेरै पढ्छ			पढाउँछ/पढ्न लगाउँछ
	पुस्तक किन्छ			किनाउँछ/किन्न लगाउँछ
	हाँस्छ			हँसाउँछ/हाँस्न लगाउँछ
	रुन्छ			रुवाउँछ/रुन लगाउँछ

EXERCISES

A. Supply the causative form to complete the second clause :

e.g. सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि...।
सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि खुवाउँछे ।

1. गीता आफू जाँच दिन्छे र सीतालाई पनि...।

2. तेन्जिङ शेर्पा आफू हिमाल चढ्छन् र अरूलाई पनि......।
3. अल्छे आफू पछि पर्छ र साथीलाई पनि पछि......।
4. वैज्ञानिकहरू आफू प्रयोग गर्छन् र आफ्ना सहयोगीहरूलाई पनि......।
5. आमा आफू ढिलो सुत्नुहुन्छ, तर छोराछोरीलाई भने चाँडै......।
6. मैयाँ दिदी आफू हाँस्छिन् र बहिनीहरूलाई पनि......।
7. गीताले मासु खाइन् र श्यामलाई पनि......।
8. मैले चिठी लेखें र रामलाई पनि......।
9. सीता कमेज र चोलो किन्छे र दिदीलाई पनि......।
10. दसैंमा धनीहरू आफू धेरै लुगाफाटा हाल्छन् र गरीबहरूलाई पनि......।

B. Change the forms of the causative in your answers of B as shown :

e.g. सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि......।
सीता आफू खान्छे र गीतालाई पनि खान लगाउँछे ।

C. Insert the appropriate forms of the verb in the Past Habitual in the blank spaces provided :

e.g. नेपालीलाई खस भाषा......(भनिनु) ।
नेपालीलाई खस भाषा भनिन्थ्यो ।

1. नेपालमा राम्रा राम्रा काठका मूर्तिहरू......(बनिनु) ।
2. पशुपतिनाथको मन्दिर हिन्दूहरूको पवित्र देवस्थल......(मानिनु) ।
3. केही वर्षअघि सम्म तराईका जङ्गलमा प्रशस्त शिकार......(खेलिनु)।
4. पन्ध्र बीस वर्षअघि सम्म नेपालमा जति पनि गैंडाहरू......(भेटिनु) ।
5 उहिले नेपाल सभ्यताको उच्च स्थानमा थियो भन्ने निकै प्रमाणहरू ......(पाइनु) ।
6. पहाडका मान्छेलाई रोग लाग्दा धामीझाँक्रीहरू......(लगाइनु) ।

7. माथिल्लो जातका मान्छेहरू खाने र बस्ने ठाउँबाट कामीदमाईहरूलाई ......(हटाइनु) ।

8 नूनको खाँचो भोटबाट......(पुर्‍याइनु) ।

9. मान्छेहरूलाई मोरङबाट सप्तरी जानुपर्दा डुंगाबाट कोशी...... (तारिनु) ।

10. काठमाडौंमा बेचिने दूधमा निकै पानी......(मिसाइनु) ।

D. Change the forms of verbs you have used in C into their negative counterparts as in the following :

e.g. नेपालीलाई खस भाषा भनिन्थ्यो ।
नेपालीलाई खस भाषा भनिदैनथ्यो ।

E. Select the appropriate one from the given alternatives to complete the sentence :

1. घमासान लडाइँ पर्‍यो भने (a) आफू पनि मार्छु र अरूलाई पनि मार्छु
(b) आफू मार्छन् र अरू पनि मर्छन्
(c) आफू पनि मरिन्छ र अरूलाई पनि मारिन्छ
(d) आफू पनि मरिन्छु र अरूलाई पनि मार्छु

2. धेरै हिउँ पर्दा (a) विश्वविद्यालय गइनु हुँदैन
(b) विश्वविद्यालय गँइदैनन्
(c) विश्वविद्यालय नजानु होइँदैन
(d) विश्वविद्यालय गइँदैन

3. तपाईंबाट भात (a) खानु परिन्छ
(b) खाइन्छ
(c) खाइसक्छ
(d) खाइन सकिन्छ

4. राम र सीता लंका (a) पठाइयो
(b) पठाइए
(c) पठाइन लगाइए
(d) पठाउन लगाइयो

5. तिनले आफ्नी छोरीलाई (a) रुवाइन्
(b) रुवाई
(c) रुन लागिन्
(d) रुन लगाई

Lesson 11

The Infinitival Forms

1. Forms in v -नु :

(a) The infinitival form of the verb in -नु is a nominal. It occurs in the usual nominal function such as subject. e.g.

घुम्नु असल व्यायाम हो : Walking is a good exercise.

दिनहुँ घुम्नु आवश्यक छ : Walking every day is necessary. (It is necessary to walk every day).

(b) It also occurs as a grammatical subject in indirect constructions. e.g.

मलाई शिकागो जानु पर्छ : I need to go to Chicago. (It is necessary for me to go to Chicago).

मलाई शिकागो जानु छ : I have to go to Chicago.

मलाई शिकागो जानु हुन्छ : It is right for me to go to Chicago.

2. Forms in v- न :

(a) This form of the infinitive is used in the object function. e.g.

म घुम्न मन पराउँछु : I like to walk.

म घुम्न बेकार ठान्छु : I consider it a waste to walk.

(b) v- न form is also used in compound constructions involving modals such as **दिनु, सक्नु, लाग्नु/थाल्नु** e.g.

जान+दिनु : to allow to go
जान+सक्नु : to be able to go
जान+लाग्नु/थाल्नु : to begin to go

रामले छोरालाई बजार जान दियो

Ram allowed his son to go to the market.

बिरामी मान्छे फूटबल खेल्न सक्तैन

The sick man is not able to play soccer.

घर पुगे पछि ऊ गीत गाउन थाल्छे

After she reaches home, she will begin to sing songs.

(c) v- न form is also used when contained in a verbal construction, particularly to express the idea 'in order to' or 'for the purpose of'. In this construction it can optionally occur with the postposition **को लागि/लाई**.

त्यो खान बस्यो : He sat down to eat.
  खानको लागि
  खानलाई

म कमेज किन्न बजार गएँ : I went to the stores to buy a shirt.
  किन्नको लागि
  किन्नलाई

Other similar constructions without the obvious meaning of 'purpose' can be with main verbs such as **चाहनु, लगाउनु**, etc. e.g.

म खान चाहन्छु : I want to eat.
म झगडा गर्न लगाउँछु : I cause a fighting.
म खान शुरु गर्छु : I begin to eat.

PATTERN DRILLS

-नु—

(i)	बिहानै उठेर	पढ्नु	राम्रो	हो
		खेल्नु	नराम्रो	
		खानु	असल	
		नुहाउनु	खराब	
		उफ्रनु	उत्तम	
		दुगुर्नु		
		पौरनु		
		हिंड्नु		
		गीत गाउनु		
		रुनु		
		हाँस्नु		
		व्यायाम गर्नु		

(ii)	बिहान	सधैं	पढ्नु	पर्छ
	दिउँसो		खानु	हुन्छ
	राति		कसरत गर्नु	पर्थ्यो
	साँझ		हिंड्नु	हुन्थ्यो
	हामीले		उफ्रनु	
	मान्छेले		रुनु	
			हाँस्नु	
			पौरनु	
			खेल्नु	
			लेख्नु	

-न—

(i)	म	पढ्न	जान्छु
		सुत्न	जान्थें

105

म	लेख्न	खान्छु
	बस्न	खान्थें
	हिँड्न	दिन्छु
	पढाउन	दिन्थें
	लेखाउन	
	जाँच्न	
	जँचाउन	
	हेर्न	
	हेराउन	

(ii)	ऊ	भुल्न	मन	पराउँछे
		पढ्न		पराउँथी
		पकाउन		पराउली
		सिउन		गर्थी
		उफ्रन		गर्छे
		हाँस्न		गर्ली
		रुन		लगाउँछे
		लेख्न		लगाउली
		बस्न		लगाउँथी
		हिँड्न		
		घुम्न		

EXERCISES

A. Tick mark one of the five alternatives that does not match with the left side :

1. मैले विराटनगर जानु (a) पर्छ
(b) सके बेस हुन्थ्यो

(c) थियो
(d) हुन्छ
(e) छ

2. राम र श्याम खेल्न (a) जाँदै छन्
(b) गए बेस हुन्थ्यो
(c) थियो
(d) मन पराउँदैनन्
(e) हुरुक्क हुन्छन्

3. सीता र गीता पढ्नु (a) पर्छ भनी बराबर भन्छन्
(b) परेको छ भन्थे
(c) हुँदैन भन्ने विचारका छैनन्
(d) थियो
(e) छ भन्दै छन्

4. जीवनमा आँसु र हाँसो मिल्न (a) सक्नुपर्छ
(b) हुन्छ
(c) दिए असल हुन्थ्यो
(d) सक्तैनन्
(e) थाले

5. उनीहरू काम गर्न (a) पर्छन्
(b) अघि सर्छन्
(c) मन पराउँदैनन्
(d) थाल्दै छन्
(e) सक्तैनन्

B. Translate the following sentences into Nepali :

1. I wanted to walk.

2. To walk is ood.
3. I have to study Nepali.
4. To study Nepali is a great fun.
5. To study Nepali is to speak it and to speak it is to use it to do research in Nepali.

C. Make simple Nepali sentences of your own employing the infinitives you used in C.

D. Select the appropriate form of the infinitive :

1. ······(भन्नु, भन्न) भन्दा······(गर्नु, गर्न) गाह्रो हुन्छ ।
2. मलाई रामले······(खानु, खान) बोलाएका छन् ।
3. हामी काठमाडौं······(घुम्नु, घुम्न) जाँदै छौं ।
4. ····(रुनु, रुन) भन्दा······(हाँस्नु, हाँस्न) बेस हो ।
5. मलाई रामायण······(पढ्नु, पढ्न) थियो ।
6. उसले शिकागोमा रेडियो······(किन्नु, किन्न) परेको थियो ।
7. म गीत······(गाउनु, गाउन) मन पराउँछु ।
8. त्यो······(नाच्नु, नाच्न) कम्मर कस्तै छ ।
9. हामीहरू अब तास······(खेल्नु, खेल्न) शुरु गरौं वा······(गाउनु गाउन) थालौं ।
10. दिनैंपिच्छे एउटा स्याउ······(खानु, खान) स्वास्थ्यका लागि लाभदायक हुन्छ ।

Lesson 12

Review of the Different Forms of भन्नु

Certain forms of the verb भन्नु are invariantly used in definable grammatical functions. These fixed forms should be memorized simply as separate lexical items.

भने—(i) It is used in conditional constructions.

e.g

त्यसो हो भने	: If that is the case . . .
त्यो जान्छे भने	: If she goes . . .
मैले पाएँ भने	: If I got (that) . . .

(ii) भने is also used to mean 'speaking of'. In this use भने behaves like another particle चाहि्.

e.g. चिया भने छैन	: Speaking of tea, we don't have any.
राम भने आयो	: Speaking of Ram, he did come.
रामायण भने मैले पढेको छु	: Speaking of the Ramayana, I have read it.

भन्ने—(i) It is used in naming constructions to mean 'named', 'called', etc.

e g. बनारस भन्ने ठाउँ	: the place named Banaras
राम भन्ने केटो	: the boy called Ram
आलु भन्ने कुरो	: the thing called potato

(ii) It is also used as a complementizer to embed sentences. e.g.

कसरी सपार्नुपर्छ भन्ने (कुरो) जान्दैनन्
सपार्ने

They don't know how it is to be improved.
to improve it.

हामी मासु खान्छौं भन्ने (कुरो) रामलाई थाहा छैन
Ram does not know that we eat meat.

हामी रामायण सुन्दै छौं भन्ने (खबर) चारैतिर फिजियो
The news that we are listening to the Ramayana stories spread all around.

भन्दा—**भन्दा** is used in comparative constructions.

e.g. राम भन्दा श्याम बाठो छ
Shyam is more intelligent than Ram.

राम भन्दा श्याम लाटो छ
Shyam is less intelligent than Ram.

पढ्नु भन्दा लेख्नु गाह्रो हुन्छ
Writing is more difficult than reading.

सगरमाथा भन्दा अग्लो चुचुरो पृथ्वीमा कहीं छैन
There is nowhere a peak higher than the Mount Everest.

भनी—(i) **भनी** is used to imply 'in order to', 'for'. In this construction it occurs only with the non-finite verbal in the infinitive ending in -न.

e.g. चिया किन्न भनी म बजार गएँ
I went to the bazar in order to buy tea.
राम पढ्न भनी स्कूल गयो
Ram went to school to study.

माछा मार्न भनी श्याम नदीमा बसेको छ
Shyam is in the river to catch fish.

(ii) It is also used in reported speech.

e.g. **उसले घर जान्छु भनी भन्यो**
He told that he would go home.

उसले घर जान्छु भनी लेख्यो
He wrote that he would go home.

म भात खाँदै छु भनी उसले सुनायो
He made (them) hear that he was eating rice.

In this construction **भन्ने** can replace **भनी**. But **भन्ने** is an adjectival and it can be followed by a noun like **कुरो** or **विषय** or **खबर** optionally.

No noun is used after **भनी**.

भनी can optionally be deleted if the main verb is one of the forms of **भन्नु**. e.g.

रामले भात खान्छु (भनी) भन्यो
Ram said that he would eat rice.

भनेर—It has exactly the same two uses of **भनी** as above.

e.g. **मासु खान भनी म तयार भएँ** : I became ready to eat meat.
भनेर

रामले पढ्छु भनी बत्ती बाल्यो : Ram lighted the lamp in order to read.
भनेर

उसले माछा मार्दै छु भनी भन्यो : He told that he was catching fish.
भनेर

PATTERN DRILLS

भने—(i) म अरु थोक खान्नँ. तर चिया भने खान्छु

स्याउ

चुरोट

दूध

पानी

मासु

माछा

प्याज

अन्डा

दही

(ii) म अरु थोक खान्छु, तर ,, भने खान्नँ

(iii) म विराटनगर जान्नँ, तर धरान भने जान्छु

इलाम

तनहुँ

धनकुटा

पोखरा

जनकपुर

काठमाडौं

ओखल्ढुंगा

सुनसरी

सोलुखुम्बु

(iv) म विराटनगर जान्छु, तर ,, भने जान्नँ

(v) दार्जीलिङ्मा जाडो छ, तर	गान्तोक	मा भने	न्यानो छ
	कालिम्पोङ		
	इलाम		जाडो छैन
	काठमाडौं		
	पाटन		
	वीरगंज		
	पाल्पा		
	दिल्ली		
	कलकत्ता		
	बनारस		

भनी—राम	भात खान	भनी	घर गयो
	पढ्न	भनेर	
	सुत्न		
	आमालाई भेट्न		
	बाबुलाई भेट्न		
	खाजा खान		
	चिठी लेख्न		
	पुस्तक लिन		
	लुगा फेर्न		
	कोट फुकाल्न		

राम भात खान्छ	भनी	सबैलाई थाहा छ
म पढ्छु	भन्ने	
श्याम राम्रो छ		
म्याकिसनमा हिउँ पर्छ		

सीता रामकी पत्नी हुन्
प्यारिस राम्रो छ
पोखरा राम्रो छ
पढ्नु असल हो
साँचो बोल्नु पर्छ
सबैसित प्रेम गर्नु पर्छ

भन्ने— राम मर्‍यो भन्ने खबर आइपुग्यो
श्याम पास भयो
सीताको बिहे भयो
शिकागोमा हिउँ पर्‍यो
जाडो बढ्दै छ
महँगी बढ्यो
खडेरी पर्नेछ
दिदी टोकियो पुगिन्
रुमानियामा भूइँचालो गयो
गंगामा बाढी आयो

EXERCISES

A. In the blank spaces provided below, use one of the following forms of **भन्नु** :

भनेर/भनी, भन्ने, and **भने**

राम चिया खान......साथीसित पारस......भोजनालयमा गयो। के ल्याउँ......त्यहाँको केटाले सोध्यो। म चिया र अन्डा खान्छु......

रामले भन्यो अनि उसले तिमी के खान्छौ नि......प्रश्न साथीलाई सोध्यो । म......काफी र खसीको मासु खान्छु......साथीले भन्यो । खसीको मासु ......आज छैन......केटाले भन्यो । त्यसो हो......कुखुराको मासु ल्याऊ न त......साथीले मगायो । आज पानी पर्‌यो......के गर्ने......समस्या रामले उठायो । पनी परेछ......यही रक्सी खाँदै बसौंला......साथीले भन्यो । रामले......रक्सी छाडिसकेको थियो......कुरो उसको साथीलाई थाहा रहेन्छ । होइन, पानी परेछ नै......अमेरिकाली पुस्तकालयमा गएर राम्रा राम्रा पत्रिका पढौंला......रामले खानेकुराको पैसा तिर्‌यो ।

B. Use **भन्ने** to join the following pairs of sentences :

e.g. बनारस एउटा ठाउँ हो । म बनारस गएँ ।
बनारस भन्ने ठाउँमा म गएँ ।

1. राम एउटा विद्यार्थी हो । रामले भात खायो ।
2. श्याम एउटा शिक्षक हो । तिमी श्यामलाई भेट ।
3. नेपाल एउटा देश हो । नेपालमा राम्रा दृश्यहरू हेर्न पाइन्छ ।
4. कालिदास एउटा कवि हुन् । कालिदासले 'मेघदूत' लेखेका थिए ।
5. बहिनी काठमाडौंमा पढ्छे । काठमाडौंमा एउटा कन्या मन्दिर विद्यालय छ ।

C. Join the following pairs of sentences with **भने**. The given sentences may not be in the order they will appear in your answers.

e.g. म न्याना लुगा किन्छु । म्याडिसनमा जाडो भयो ।
म्याडिसनमा जाडो भयो भने म न्याना लुगा किन्छु ।

1. म भात खान्छु । रामले भात खायो ।
2. राम नुहाउन गयो । सीता पर्खन्छे ।
3. छाता किन्नुपर्छ । पानी पर्‌यो ।
4. पानी पर्छ । म छाता किन्छु ।

5. श्याम अमेरिका गयो । श्यामले न्यूयोर्क हेर्‍यो ।
6. सागपात जम्मै नाश हुन्छ । काठमाडौंमा असिना पर्‍यो ।
7. श्याम न्यूयोर्क हेर्छ । श्याम अमेरिका गयो ।
8. म भात खान्छु । राम भात खान्छ ।
9. मैले भात खाएँ । राम भात खान्छ ।
10. राम परीक्षामा पास भयो । उसका बा घडी किनिदिन्छन् ।

D. Make a suitable selection from among the alternatives given to complete the sentences :

1. म चिया खान्छु
(a) भन्ने सीताले रामलाई भनी
(b) भन्दा सीताले रामलाई भनी
(c) भनी सीताले रामलाई भनी

2. राम चिया खान्छ
(a) भन्दा म खान्छु
(b) भनेर सबैलाई थाहा थिएन
(c) भन्ने सबै खान्छन्

3. राम चिया खाँदै छ
(a) भनी पानी पर्‍यो
(b) भनेर भोक लाग्यो
(c) भन्ने डाक्टरले सुने

4. मासु खानु हुँदैन
(a) भन्ने मलाई भोक लाग्यो
(b) भन्दा म विश्वास गर्यें
(c) भनी म विश्वास गर्यें

5. म यो कुरो भन्छु
(a) भन्ने त्यसले खाजा खाई
(b) भनेर त्यसले भनी
(c) भनी घाम अस्तायो

6. कोशी नदीमा बाढी आयो
(a) भन्ने खबर चारैतिर फैलियो
(b) भनी खबर चारैतिर फैलियो
(c) भनेर खबर चारैतिर फैलियो

Lesson 13

Adverbials

(1) Nepali uses many of the adjectives also as adverbs; for example

धेरै मान्छे	: many people
ऊ धेरै खान्छ	: He eats a lot
राम्रो कुरो	: a nice thing
ऊ राम्रो बोल्छ	: He speaks well
थोरै पानी	: a little water
ऊ थोरै बोल्छ	: He says very little

(2) Nepali derives numerous adverbs of manner by adding the postposition ले or सित /सँग to an abstract noun. e.g.

आरामसित/आरामले	: comfortably
खुशीसित/खुशीले	: gladly
सुखसित/सुखले	: happily
मजासित/मजाले	: pleasantly
रमाइलोसित/रमाइलोले	: pleasantly

(3) Time adverbials using the participial form of the verb ending in -दा is used in the following sentences :

म स्कूल पुग्दा घण्टी लाग्यो
The bell rang when I got to school.
बस चढ्दा मलाई डर लाग्छ
I am afraid when I ride the bus.

पढ्दा बात मार्नु हुँदैन
It is not proper to talk when studying.

These participials in their duplicated forms have an implication of reason modifying the main verb.

e.g.	**बोल्दा बोल्दा म थाकें**	: I am tired of speaking continuously.
	खेल्दा खेल्दा समय बित्यो	: The time passed playing continuously.

The emphatic form of the above will indicate a point in time. e.g.

मैले बोल्दा बोल्दै ऊ आई पुग्यो
He arrived when I was speaking.

म जाँदा जाँदै रात परिहाल्यो
The night fell when I was going.

(4) Participials in **-दै** can also be used as adverbials of manner.

e. g.	**रोँदै बोल्यो**	: (he) spoke crying
	खाँदै हिंड्यो	: (he) walked eating
	दगुर्दै गयो	: (he) went running

Duplicative version of this gives a distributive sense.

e.g.	**रोँदै रोँदै बोल्यो**	: (he) continued crying as he spoke
	दगुर्दै दगुर्दै आयो	: (he) continued running as he came
	उसले बोल्दै बोल्दै खायो	: He continued speaking as he ate

(5) The conjunctive participle of certain verbs in **-एर** can also be used adverbially. e.g.

हाँसेर भन्यो	: (he) spoke laughingly
पढेर सक्यो	: (he) completed reading

कुदेर आयो	: (he) came running

(6) Absolutive participle in -**ई** in duplicated forms can be used as manner adverbials.

e.g. **उसले हाँसी हाँसी कथा भन्यो**	: He told the story laughing
ऊ रोई रोई पढ्छ	: He reads crying
राम सुती सुती गाउँछ	: Ram sings sleeping

PATTERN DRILLS

Abstract noun + **सित/ले**-

रामले	आराम	-सित/ले	दिन	बितायो
	खुशी		बिदा	काट्यो
	सुख			
	मजा			
	रमाइलो			
	आनन्द			
	पीर			
	दुःख			
	कष्ट			
	बिजोक			
...	...	...		काम गर्‍यो
...	...	...		माछा मार्‍यो
...	...	...		पौरी खेल्यो
...	...	...		खोलो तर्‍यो
...	...	...		गाडी हाँक्यो
...	...	...		नाउ खियायो

v + **दा**—

राम	स्कूल	जाँदा	पानी पर्‍यो

म	घर	पुग्दा	घाम लाग्यो
सीता	बजार	हुँदा	रात पर्‍यो
बहिनी	काठमाडौं		साँझ पर्‍यो
बा			घाम झुल्क्यो
आमा			घाम अस्तायो
गुरु			असिना पर्‍यो
गुरुआमा			हिउँ पर्‍यो
मेरो साथी			दस बज्यो

-दै—

(i)	म	खाँदै	बोल्छु
		सुत्तै	पढ्छु
		लेख्तै	खेल्छु
		रुँदै	हेर्छु
		हाँस्तै	
		हिड्दै	
		कराउँदै	
		साउती मार्दै	
		मात्तै	
		बाझ्दै	

(ii)	म	खाँदै खाँदै	स्कूल	जान्छु
		रुँदै रुँदै	घर	गएँ
		खेल्दै खेल्दै	बजार	जाउँला
		हाँस्तै हाँस्तै	पुस्तकालय	जान्थें
		पढ्दै पढ्दै	काठमाडौं	आउँछु
		गाउँदै गाउँदै	पसल	आएँ
		चिच्याउँदै चिच्याउँदै	मामाघर/मावल	आउँला
		दुगुर्दै दुगुर्दै	ससुराल/माइत	आउँथें

म	सुस्ताउँदै सुस्ताउँदै	उकालो	पुगहुँ
	सुसेल्दै सुसेल्दै	ओह्रालो	पुगेँ
			पुगुँला
			पुग्थेँ

v-एर/v-ई—

उसले	हाँसेर/हाँसी हाँसी	कथा	भन्यो
	रोएर/रोई रोई	कविता	सुनायो
	सुतेर/सुती सुती	पाठ	पढ्यो
	मुस्काएर/मुस्काई मुस्काई	गीत	सुन्यो
	उठेर/उठी उठी	जवाफ	
	बसेर/बसी बसी		
	झोक्राएर/झोक्राई झोक्राई		

EXERCISES

A. Join the following pairs of sentences turning one of the main verbs into time adverbial in -दा each time :

e.g. राम घर पुग्यो।
साँझ पर्‍यो। : (a) राम घर पुग्दा साँझ पर्‍यो
(b) साँझ पर्दा राम घर पुग्यो

1. सीता घर पुगी। पानी पर्‍यो।
2. तिनी रोए। उनी हाँसिन्।
3. रामले मासु खायो। बाह्र बज्यो।
4. जनताले असाध्य दुःख पाए। मुलुकले उन्नति गरेन।
5. डरलाग्दो बतास चल्यो। भयङ्कर आगो लाग्यो।

B. Combine the following pairs of sentences changing the main verb of the first clause into duplicated absolutive participle :

e.g. सीता हाँसिन् । सीताले कथा भनिन् ।
सीताले हाँसी हाँसी कथा भनिन् ।

1. मैले गीत गाएँ । मैले रामायण पढें ।
2. म रोएँ । मैले कविता पढें ।
3. उनले मासु खाइन् । उनी मोटाइन् ।
4. तैंले प्रयत्न गरिस् । तैंले पैसा कमाइस् ।
5. तिमीले सिक्यौ । तिमीले गाडी हाँक्यौ ।
6. नेपालको सम्पूर्ण पहाडी इलाकामा पैराहरू गए । धेरै धन र जनको नोक्सानी भयो ।
7. उनले नेपाली पढाए । उनी बूढा भए ।
8. तिनले सारी लाइन् । तिनी ठूली भइन् ।
9. उनीहरूले घरघरमा चन्दा मागे । उनीहरूले स्कूल बनाए ।
10. नेता ठिङ्ग उभिए । नेताले भाषण गरे ।

C. (a) Rewrite your sentences in B replacing the duplicated absolutive participles by conjunctives.

e.g. सीताले हाँसी हाँसी कथा भनिन् ।
सीताले हाँसेर कथा भनिन् ।

(b) Change the absolutive participles of your sentences in B into duplicated emphatics.

e.g. सीताले हाँसी हाँसी कथा भनिन् ।
सीताले हाँस्तै हाँस्तै कथा भनिन् ।

D. Tick mark the phrase that does not agree with the preceding part of the sentence:

1. राम कुर्सीमा
   (a) आरामले बसेका छन्
   (b) आरामसित खाएका छन्
   (c) बस्ता म मजाले आइपुगें
   (d) रमाइलोसित गाउँदै छन्

2. गुरुजी हाँस्तै हाँस्तै
   (a) रमाइलोसित पढाउनुहुन्छ
   (b) खुशीले भात खानुभयो
   (c) गीत गाउनुहुन्थ्यो
   (d) मजाले बोल्नुहोला

3. सीता र गीता नाच्ता
   (a) रमाइलोसित साँझ बिताइयो
   (b) रमाइलोले थाकेका छन्
   (c) मजाले हेरियो
   (d) सुखसित हाँसिन्

4. ठूलो बसमा चढ्दा
   (a) मजाले हाँस्थिन्
   (b) रमाइलोसित स्कूल पुगिन्छ
   (c) सुखले समय काटिन्छ
   (d) पीरले ऊ थोरै बोल्छ

5. बात मार्दा मार्दै
   (a) आनन्दसित हामी त बजार पो पुगिसकेछौं
   (b) मजाले घर पो आइपुगेछ
   (c) मजाले खसी खान्छ
   (d) स्वात्तै बाटो नै सिद्धियो

Lesson 14

Conditional Constructions

There are two basic devices for conditional constructions in Nepali, one using भने (or its variants) and the other using भए (or its variants). There is also a third variety that uses neither.

I. भने —conditionals

A. (i) This construction simply adds the word भने to a complete (finite) clause in any aspect or tense except the future. This clause then states the condition. e.g.

a. त्यो जान्छ भने म पनि जान्छु

If he goes, I go, too.

त्यसले खाएको छ भने कर नगर

If he has (already) eaten, don't force him (to eat again).

त्यो बिरामी छ भने यहाँ आउँदैन

If he is sick, he will not come here.

All of the above sentences identify a condition under which an action will take place. The first clause is in a present tense form; the second clause can be in the present, future, or imperative form.

(ii) When the first clause occurs in the (simple) past, it simply introduces an element of 'less probability'. e.g.

म नेपाल गएँ भने पशुपतिनाथको दर्शन गर्नेछु

If I went to Nepal, I would visit Pashupatinath for 'darshan'.

B. Another conditional construction involving **भने** has the structure v-**ने हो भने**. It uses a frozen infinitival form that does not agree for number and gender.

e.g. **म** **जाने हो भने गाडी बन्दोबस्त गर्नुपर्ला**
तिमी
तपाईं

If I am to go, transportation has to be arranged.
You are

मैले **खाने हो भने असल रक्सी ल्याउनुपर्ला**
तिमीले
तपाईंले

If I am to drink, good drink has to be brought.
You are

Notice that the construction here is the same as the sentence connective **त्यसो हो भने** 'in that case', 'if the case be'.

C. **भने** has alternative free-variant forms **भनेदेखि** and it's collapsed version **भन्देखि** with no difference in meaning, whatsoever.

II. **भए**—conditionals

The first clause in this construction occurs in the non-finite form v-**ने** or v-**एको** (to indicate proximate and perfective aspects, respectively).

e.g. ऊ जाने भए उसको भाइ पनि जान्छ

If he is to go, his brother will go, too.

ऊ जाने भए उसको भाइ पनि जाने थियो

If he were to go, his brother would go too.

ऊ गएको भए उसको भाइ पनि जान्छ

If he has gone, his brother will go, too.

When the second clause is in the past unreal, the entire conditional sentence refers to a hypothetical situation in the past. e.g.

राम गएको भए उसको भाइ पनि जाने थियो

If Ram had gone, his brother would have gone, too.
(But Ram did not go).

औषधि खाएको भए म निको हुने थिएँ

If I had taken the medicine, I would be well. (But I did not take it.)

भएमा and भएदेखि, the free variants of भए, can optionally cccur in this construction without any change in meaning.

III. The third variety of conditional construction simply uses the non-finite participial form of the verb in -ए to state the condition, e.g

राम गए उसको भाइ पनि जान्छ : If Ram goes, his brother goes. too.
जानेछ If Ram is going, his brother will go, too.
जाने थियो If Ram were to go, his brother would go, too.

गयो If Ram went, his brother went, too.

जाओस् If Ram is going, let his brother go, too.

जाला If Ram is going, his brother might go, too.

मैले गरे केही पनि हुँदैन : If I do, nothing will happen.

मैले खाए राम पनि खानेछ : If I eat, Ram will eat, too.

खाला If I eat, Ram will probably eat, too.

खान्छ If I eat, Ram will eat, too.

रामले राम्रो उत्तर दिए श्यामले पनि दियो

If Ram answered well, Shyam answered well, too.

मैले लेखे उसले पनि लेख्यो : If I wrote, he wrote, too.

मैले लेखे ऊ पनि लेख्नेछ : If I am writing, he will write, too.

लेख्ला If I am writing, he will probably write, too.

लेख्छ If I write, he writes, too.

The participial -ए in this construction has alternative forms -एमा and -एदेखि with no difference in meaning.
Notice that -ए can replace -ने भए, -एको भए and, भने conditionals.

PATTERN DRILLS

भने—

(i)	राम	भात	खान्छ खान्थ्यो	भने	म	पनि	खान्छु खान्थें

राम	किताप	पढ्छ	भने म पनि	पढ्छु
		पढ्यो		पढ्थें
	फूटबल	खेल्छ		खेल्छु
	जुवा	खेल्यो		खेल्थें
	तास			
	त्यहाँ	जांन्छ		जान्छु
	बनारस			
	पढ्न			
	रक्सी खान			

(ii)	म	नेपाल	गएँ (छु)	भने	जाउला खेलमा बस्नेछु
		काठमाडौं			रामलाई भेट्नेछु
					विश्वविद्यालय घुम्नेछु
					दक्षिणकाली जानेछु
					गोदावरी पुग्नेछु
					राजदरबार हेर्नेछु
					टुँडिखेलमा साइकल सिक्नेछु
					नयाँ सडकमा उभिनेछु
					पोखराको फेवातालमा पौरनेछु
					नाम्चेमा हिँडेर पुग्नेछु
					हिमाल चढ्नेछु
					शेर्पाहरूको अध्ययन गर्नेछु

(iii)	मैले	मासु	खाएँ	भने	राम	पनि	खानेछ
		आँसु	चुहाएँ				चुहाउनेछ
		ऐन	पढें				पढ्नेछ
		रक्सी	तन्काएँ				तन्काउनेछ
		माछा	मारें				मार्नेछ

(iv)	म	रोएँ	भने	ऊ	हाँस्नेछ

म हाँसें भने ऊ रुनेछ
म पोखरा गएँ भने ऊ विराटनगर जानेछ
मैंले चिठी लेखें भने ऊ लेख्ने छैन
ऊ तार पठाउनेछ
मैंले मासु खाएँ भने ऊ खानेछैन
ऊ माछा खानेछ
म मरें भने ऊ बाँच्नेछ
म सुतें भने ऊ उठ्नेछ

-ए—

(i) तिमी भात खाने भए बसिहाल
तपाईं बसिहाल्नुहोस्
ऊ बसिहालोस्
तिमी पाटन जाने भए म पनि जान्छु
उनी
राम
त्यो केटी
त्यो केटो
तपाईं
सबै जना

(ii) तिमीले भात खाएको भए म पनि खान्थें
तपाईंले
रामले
उनले
सीताले
बज्यैले
बुवाले

मुमाले
हजुरबुबाले
दिदीले

(iii)	तिमी	गए	काम हुनेछ म पनि जान्छु यो कुरो भनिदेऊ
	तिमीले	पढे	म पनि पढ्छु पास हुनेछौ राम्रो हुन्थ्यो
	तिमीले	गरे	राम्रो हुन्थ्यो म पनि गर्थें राम पनि गर्थ्यो
	तिमी	रोए	रोऊ मलाई वास्ता छैन म पनि रुन्छु संसारै हाँस्ला
	तिमीले	पढाए	पाठ बुझिन्थ्यो सबै खुसी हुन्थे म पनि पढ्थें/पढाउथें
	तिमीले	खाए	म पनि खान्थें राम पनि खान्थ्यो सबै जना खान्थे कोही पनि खाने थिएन
	दिदीले दाजुले ती मान्छेहरूले	खाए	म मोटाउथें सबै खुसी हुन्थे भान्सा उठाउनु हुन्थ्यो

EXERCISES

A. Select the appropriate conditional clause in the following :

1. (a) म भारत गएँ भने
   (b) म भारत जाने हो भने
   (c) म भारत गएको भए
   ... ... ताजमहल हेर्नेछु

2. (a) मैंले रक्सी खाएको भए
   (b) मैंले रक्सी खाएको थिएँ भने
   (c) म रक्सी खाने भएँ भने
   ... ... तिमीलाई भनुँला

3. (a) तिमी गएका भए
   (b) तिमी जाने भए
   (c) तिमी गएका छौ भने
   ... ... खाजा खाएर जाऊ

4. (a) रामले मन लगाएर काम गरेको भए
   (b) राम मन लगाएर काम गर्छ भने
   (c) रामले मन लगाएर काम गर्‍यो भने
   ... ... इनाम खाउने थियो

5. (a) पर्खेका थियौ भने
   (b) पर्खेको भए
   (c) पर्खे
   ... ... उससित भेट हुन सक्छ

B. Change the conditionals with **भने** into -ए :

e.g. मैले मासु खाएँ भने बहिनी पनि खान्छे
मैले मासु खाए बहिनी पनि खान्छे

1. हामीले बाटो बनायौं भने सबैलाई सुविधा होला
2. रामले खसी काट्यो भने म पनि मासु खान्छु
3. हिउँ पर्‍यो भने ऊनीका लुगा लगाउनुपर्छ
4. सात बज्यो भने ढिलो हुन्छ
5. रात पर्‍यो भने घर हिँड्
6. चिठी लेख्न मन लाग्यो भने लेखिहाल्नुहोस्
7. तपाईलाई भोक लाग्यो भने स्याउ झिकेर खानुहोला
8. प्रधानमन्त्री हुनुभयो भने मलाई पनि सम्झनुहोला
9. रातो लुगा लगाइस् भने सबैले हेर्छन्
10. धेरै पढी भने त्यो थाक्छे

C. Rewrite the following sentences replacing -ए conditionals by **भने** :

e.g. म रोए एक्लो परुँला
म रोएँ भने एक्लो परुँला

1. मैले हँसाए सबै हाँस्नेछन्
2. रामले हँसाए सबै हाँस्ने छैनन्
3. सीता रोए मूर्छा पर्लिन्
4. सीता रोए चोलो भिजाउली
5. तिनीहरू नाचे रमाइलो हुन्छ
6. सीता नाचे रमाइलो हुन्छ
7. तिनी नाचे रमाइलो गर्छन्

8. हामीले पढे श्याम पनि पढ्छ
9. तिमी आए म खुशी हुन्छु
10. तँ हाँसे म पनि हाँसुँला

D. Construct the conditional clauses to complete the sentences with the words given :

e.g. बाढी आउने थियो

पानी पर्नु : पानी परेको भए बाढी आउने थियो

बहिनीले कमेज सिध्याइसक्ने थिई

सिउन थाल्नु : सिउन थालेकी भए बहिनीले कमेज सिध्याइसक्ने थिई

तिनले माछा मार्ने थिए

जाल थाप्नु : जाल थापेका भए तिनले माछा मार्ने थिए

1. उनी पास हुने थिइन्
   राम्ररी पढ्नु :
2. उसको घर उज्यालो हुने थियो
   राम आइपुग्नु :
3. सबै भेद खुल्ने थियो
   आँसु झर्नु :
4. सबै नाश हुने थियो
   हाँस्नु :
5. चार घण्टा पढ्ने थिएँ
   पुस्तकालय जानु :
6. बाघले हाम्रा चोक्टा चोक्टा पार्ने थिए
   देख्नु :
7. सीताले मेरा मोजा पनि धोइदिने थिई
   लुगा धुनु :
8. राम र श्यामले नाउँ कमाउने थिए

बोल्नु :

9. फूलहरू जम्मै झर्ने थिए
बतास चल्नु :

10. यो सहर ध्वस्त हुने थिएन
भूइँचालो नजानु :

Lesson 15

Sentence Connectives

The important sentence connectives in Nepali are the following:

A. **यसो हुनाले** 'therefore', 'for this reason' e.g.

पहाडमा धेरै जाडो हुन्छ, यसो हुनाले मान्छेहरू हिउँदमा तराईतिर काम गर्न जान्छन्

It is very cold in the mountains, therefore in winter people go to the Terai to earn a living.

Other fairly common expressions are also used to express the idea 'therefore', 'as a result', etc.

(i) **त्यसो हुनाले** 'for that reason'

(ii) Forms involving the word **कारण**

यसकारण

त्यसकारण

(iii) Expanded version of the above

यस कारणले　　**त्यस कारणले**

(iv) A further expanded version of the above

यस कारणले गर्दा　　**त्यस कारणले गर्दा**

(v) The emphatic versions of all the above to mean 'for this very reason'
that

यसै कारण (ले) (गर्दा)

त्यसै कारण (ले) (गर्दा)

(vi) Another emphatic expression commonly used is
यसैले/त्यसैले

B. (i) **किनभने** 'because'
This is the direct counterpart of **किन** 'why'.
किन 'why' (what reason)
किनभने 'because' (the reason being. . .)

e.g. **ऊ किन बजार गयो ? किनभने उसलाई कमीज किन्नु थियो**
Why did he go to the market? Because he had to buy a shirt.

In a complex sentence, unlike English, the **किनभने** clause cannot begin the sentence.

e.g.

Because he was sick, John couldn't come to class. or, John couldn't come to class because he was sick.
जोन क्लास आउन सकेन, किनभने ऊ बिरामी थियो

(ii) Because of the fact that the expression **हुनाले** identifies a reason (a cause), it is possible to use it to mean 'because' (that is, 'the reason being') with non-finite constructions.

e.g. **बिरामी हुनाले जोन क्लास आउन सकेन**
Because of being sick, John couldn't come to class.

Similarly,

धेरै खानाले
खाएको हुनाले   ऊ खूब मोटायो
खाएका ले

Because of overeating, he has put on a lot of weight.

C. To express the meaning 'in that case', Nepali uses

(i) यसो भए 'this being the case', 'if that be the case'

e.g. यसो भए म काठमाडौं जान सक्तिनँ
In that case   I can't go to Kathmandu
This being the case

As can be seen from the above constructions, other similar forms would be available, too.

त्यसो भए   'that being the case', 'in that case'
उसो

e.g. त्यसो भए राम पनि घर गयो
In that case   Ram went home, too.
If that be the case

उसो भए राम काठमाडौं जाला
In that case   Ram would probably go to Kathmandu.
If that be the case

(ii) Another form to express 'in that case' is
यसो हो भने   'in this case'
and its counterpart
त्यसो हो भने   'in that case'

D. Though......yet

हुनत......तापनि	(common forms) or,
यद्यपि......तथापि	(literary forms)

e.g.

हुनत काठमाडौंबाट सधैं वीरगंजसम्म बस जान्छ, तापनि राम हिंडेरै त्यहाँ पुग्यो

Though there is a regular bus service from Kathmandu to Birganj, yet Ram reached there on foot.

यद्यपि मासु खायो भने स्वास्थ्य राम्रो हुन्छ, तथापि ऊ मासु खाँदैन

Though one s health would improve if meat was eaten, yet he doesn't eat it.

E. But तर

e.g. जोन आज स्कूल आयो, तर लिन्डा आइन

John came to school today, but Linda didn't.

म माछा खान्छु, तर मासु खान्नँ

I eat fish, but I don't eat meat.

उसले बहिनीलाई चिठी लेख्यो, तर भाइलाई लेखेन

He wrote a letter to his sister, but didn't write to his brother.

म पाटन गइनँ, तर धुलिखेल गएँ

I didn't go to Patan, but went to Dhulikhel.

बनारसमा जाडो हुँदैन, तर काठमाडौंमा हुन्छ

There is no cold in Banaras, but it is cold in Kathmandu.

F. And	र, अनि, औ	are the common ones,
	तथा, एवम्	are literary.

e.g. श्याम, राम र म मासु खान्छौं
अनि
औ

Shyam, Ram and I eat meat.

कागत, कलम अनि (र, औ) किताप विद्यार्थीका साथी हुन्

Paper, pen and book are friends of students.

सीताले भात, मासु, अचार, आँप औ (र, अनि) दूध खाई

Sita ate rice, meat, pickle, mango and (drank) milk.

सिक्किम र (अनि, औ) भोटाङ्मा हिउँ पर्छ
It snows in Sikkim and Bhutan.

कष्ट तथा वेदनामा उसको जीवन बित्यो
एवम्

His life passed in pain and agony.

साहित्य तथा (एवम्) संस्कृति सभ्यताका प्रतीक हुन्
Literature and culture are the emblems of civilization.

राम भात खान्छ औ (र, अनि) स्कूल जान्छ
Ram eats rice and goes to school.

उसले गाडी किन्यो औ (र, अनि) त्यसमा चढेर सम्पूर्ण देशको यात्रा गर्‍यो
He bought a car and traveled the whole country by it.

G. Or वा, अथवा, या, कि

e.g. म जान्छु अथवा श्याम जान्छ
कि
वा
या

I go or Shyam goes.

	अथवा	
किताप, कलम	या	मसी चाहियो
	वा	
	कि	

A book, a pen, or ink is needed.

ऊ मर्छ या (वा, अथवा, कि) बाँच्छ थाहा छैन

We don't know whether he lives or dies.

यो ओखती खाने हो कि (वा, अथवा, या) लाउने ?

Is this medicine for taking or applying ?

PATTERN DRILLS

किनभने—

(i)	ऊ	झ्याल	थुन्छ	किनभने	रात परिसक्यो
		भात	पस्कन्छ		साँझ
			बसाल्छ		अबेला भइसक्यो
		घर	फर्कन्छ		अबेर
			आउँछ		अँध्यारो
			जान्छ		पानी पर्न थाल्यो
		घुम्न	छोड्छ		बतास चल्न थाल्यो
		खेल्न			हुरी
		पौरन			
		नाच्न			
		गाउन			

(ii) राम पढ्दै छ किनभने उसको परीक्षा आइसक्यो

उसलाई पास गर्नु छ

ठूलो हुनु छ

कामको खाँचो छ

जागीर खोज्नु छ

पैसा कमाउनु छ

जहानपाल्नु छ

प्रथम हुनु छ

नाउँ कमाउनु छ

देखाउनु छ

हुनाले—

(i)	आज	बिदा	हुनाले	श्याम	घरमा	छ
		छुट्टी			बजारमा	
		शनिवार			रमाइलो मेलामा	
		आइतबार				
		दसैं				
		तिहार				
		राम्रो दिन				
		रमाइलो				
		चाड				

(ii)	भात खाएको	हुनाले	ऊ अघायो
	रात परेको		ऊ घर फर्क्यो
	घन्टी लागेको		ऊ स्कूल भित्र पस्यो
	दस बजेको		ऊ अड्डातिर लम्क्यो
	पानी परेको		ऊ रूखमुनि उभियो
	खेलमा हारेको		ऊ डेरातिर गयो
	फेल भएको		उसले पढाइ छाड्यो

v-ना + ले—

धेरै बेर रुनाले	ऊ थाक्यो
	थाक्छ
मासु धेर खानाले	ऊ मोटाई
	मोटाउँछे
पाठ राम्ररी पढ्नाले	ऊ पास भई
	हुन्छे
चिठी लेख्नाले	काम भयो
	हुन्छ
मिठो बोल्नाले	भलो भयो
	हुन्छ
ओखती खानाले	रोग निको भयो
	हुन्छ
रक्सी खानाले	रोग लाग्यो
	लाग्छ
चुरोट खानाले	क्यान्सर भयो
	हुन्छ

v-एका ले—

धेरै बेर रोएकाले	ऊ थाक्यो
मासु धेर खाएकीले	ऊ मोटाई
पाठ राम्ररी पढेकीले	ऊ पास भई
चिठी लेखेकाले	काम भयो
मिठो बोलेकाले	भलो भयो
ओखती खाएकाले	रोग निको भयो
रक्सी खाएकाले	रोग लाग्यो
चुरोट खाएकाले	क्यान्सर भयो
अमेरिका ठूलो भएकाले	उन्नति भयो
मान्छेहरू जाँगरिला भएकाले	देश उँभो उठ्यो

EXERCISES

A. Select one of the three alternatives to match with the main clause :

1. राम विद्यार्थी हो, (a) त्यसो भए ऊ पढ्छ
   (b) त्यसो हो भने ऊ पढ्छ
   (c) त्यसो हुनाले ऊ पढ्छ
2. तराईमा गर्मी हुन्छ, (a) किनभने मानिसहरू पातला लुगा लगाउँछन्
   (b) त्यसो भएकाले मानिसहरू पातला लुगा लगाउँछन्
   (c) त्यसो हो भने मानिसहरू पातला लुगा लगाउँछन्
3. (a) हुनत बाढी आइरहन्छ
   (b) किनभने बाढी आइरहन्छ
   (c) त्यसो भए बाढी आइरहन्छ, तापनि मानिसहरू खेती गरिनै रहन्छन्
4. राम ध्यान दिएर पढ्दै छ, (a) किनभने उसलाई राम्रो श्रेणीमा पास हुनु छ
   (b) त्यसो भएकाले उसलाई राम्रो श्रेणीमा पास हुनु छ
   (c) त्यसो हुनाले उसलाई राम्रो श्रेणीमा पास हुनु छ
5. बाहिर चारैतिर अँध्यारो फैलियो, (a) किनभने बत्ती बाल्नुपर्छ
   (b) यस कारण बत्ती बाल्नुपर्छ
   (c) यसो भए बत्ती बाल्नुपर्छ
6. (a) हुनत म घर बसें

(b) किनभने म घर बसें
(c) म घर बसें, तर ऊ मासु किन्न बजार गयो

7. हुनत म अघाएको थिएँ (a) त्यसो हुनाले म खान बसें
(b) तर म खान बसें
(c) तापनि म खान बसें

8. (a) किनभने पानी धेरै परेकाले
(b) यसकारण पानी धेरै परेकाले
(c) पानी धेरै परेकाले, घरको भित्तो भत्क्यो

9. सीताले निकै राम्रा लुगा लगाई, (a) किनभने उसलाई भोजमा जानुपर्छ
(b) तापनि उसलाई भोजमा जानुपर्छ
(c) त्यसो भए उसलाई भोजमा जानुपर्छ

10. बेलुकाको सात बजिसक्यो, (a) त्यस कारणले गर्दा भात खाइहालौं
(b) किनभने भात खाइहालौं
(c) त्यसो भए भात खाइहालौं

B. Join the following pairs of sentences as directed :

e.g. हिउँ पर्‍यो । रमाइलो भयो । : हिउँ परेकाले रमाइलो भयो
बुवाले पैसा दिनुभयो । मिठाई किनेर खाएँ । ; बुवाले पैसा दिएकाले मिठाई किनेर खाएँ

1. पानी पर्‍यो । रमाइलो हुँदै भएन ।
2. गुरुजीले राम्ररी पढाउनुभयो । पाठ छर्लङ्ग बुझियो ।
3. लडाइँ भयङ्कर चम्क्यो । धेरै सिपाही मरे ।
4. परीक्षा नजिकै आयो । सबै विद्यार्थी जोडतोडले पढ्न थाले ।

5. मुमा रिसाउनुभयो । म डराएँ ।
6. कुकुर भुक्यो । कुखुरा तर्से ।
7. पाखा भरि स्याल कराए । बाख्राहरू थुर्थुर कामे ।
8. पानी दर्कन लाग्यो । म हिंड्न सक्तिनँ ।
9. आज भोज थियो । राम स्कूल आएन ।
10. उसले खेलमा सबैलाई जित्यो । उसले ठूलो इनाम पायो ।

C. Join the following sentences with **हुनाले** as in the following :

राम विद्यार्थी हो । राम पढ्छ । : राम विद्यार्थी हुनाले पढ्छ ।

1. सीता भोकी छे । सीता खाजा खान्छे ।
2. गीता अग्ली छिन् । गीता सिलिङ छुन सक्छिन् ।
3. नेपाल राम्रो छ । म नेपाल हेर्न जान्छु ।
4. श्याम शिक्षक हुन् । श्याम केटाकेटीलाई पढाउँछन् ।
5. आज आइतवार हो । आज स्कूलको छुट्टी छ ।
6. धरान सानो सहर हो । धरान चिटिक्क परेको छ ।
7. पोखरामा फेवा ताल छ । पोखरामा रमाइलो हुन्छ ।
8. वीरगन्ज तराईको सहर हो । वीरगन्ज फैलिएको छ ।
9. जनकपुर सीताको जन्मस्थल हो । जनकपुर प्रसिद्ध मानिन्छ ।
10. अचेल नराम्रो समय हो । अचेल जे पनि महँगो हुन्छ ।

D. Reverse the order of the sentences in A and combine them with **किनभने** in the following manner :

राम विद्यार्थी हो । राम पढ्छ ।
राम पढ्छ किनभने ऊ विद्यार्थी हो ।

Lesson 16

Comparative Constructions

1. COMPARISON OF INEQUALITY

(a) Comparative constructions in Nepali use the postposition **भन्दा**, just as English uses ***than***. (But the order of elements is just the opposite of what it is in English).

e.g. better than Shyam : **श्याम भन्दा राम्रो**

श्याम भन्दा राम राम्रो छ : Ram is better than Shyam

The comparison can be between extended nominal phrases :

तराईका मान्छे भन्दा पहाडका मान्छे गरीब छन्

The people of the hills are poorer than the people in the plains.

Since any nominal can be compared, verbal nominals in the infinitival form also can participate in this construction.

e.g. **भन्नु भन्दा गर्नु गाह्रो छ** : It is more difficult to do than to say.

(b) Words like **झन** and **अझ** can *optionally* be used before the adjective to indicate a greater degree in comparison.

e.g. **श्याम भन्दा झन बाठो** : more intelligent than Shyam
अझ

Other intensifiers with different shades of meaning also can be used; such as **औधि**, **अति**, **अत्यन्त** 'exceedingly', etc.

(c) To indicate a lesser degree of equality, words such as **कम**, **कम्ती**, **थोर**, **थोरै**, etc. will be *obligatorily* used.

e g. **राम श्याम भन्दा कम बाठो छ** : Ram is less intelligent than Shyam.

(d) The expression of the superlative degree is accomplished by prefixing **सब** and **सबै** (all, obsolutely all).

e.g. **राम सब भन्दा राम्रो छ** : Ram is best (of all).
सबै भन्दा

2. COMPARISON OF EQUALITY

Generally, two constructions are employed for this purpose.

(a) Use of words like

जति
जतिको : as much as
जस्तो

राम श्याम जति बाठो छ : Ram is as intelligent as Shyam.
जतिको
जस्तो

(i) **जतिको** and **जस्तो** as marked modifiers will agree for number and gender :

राम पहाडीहरू जस्तो मिहिनेती छ : Ram is as laborious as the hill people.

पहाडीहरू अर्जुन जस्ता साहसी हुन्छन्	The hill people are as courageous as Arjun.
सीता बहिनी जस्ती जतिकी बाठी छे	Sita is as intelligent as sister.

(ii) The words जति, जतिको, जतिकै have each a variant form with double consonants : जत्ति, जत्तिको, and जत्तिकै.

(b) Comparison of equality is expressed also by using correlatives :

त्यति/उति	...	...	...	जति/जतिको
त्यतिको/उतिको				
त्यस्तो/उस्तो	...	...	...	जस्तो

Shyam is as intelligent as Ram is	श्याम त्यति (को) बाठो छ जति (को) राम छ

Note that these constructions combine two simple sentences. Moreover, the ज- words are used with the person or thing identified as the standard (or reference) of comparison and the त्य- or उ- words go with the person or thing compared. The comparisons can be emphasized, too :

(i) By using a particle नै :

राम श्याम जति नै बाठो छ
जतिको
जस्तो

Ram is *just* as intelligent as Shyam.

This applies to the correlatives, too. But in this case, only one of them—usually the one that refers to the person or thing compared—is emphasized (i.e. the त्य-

or उ- words take the emphatic form).

e.g. त्यति/उति नै ··· ··· ··· जति/जतिको
त्यतिको/उतिको
त्यस्तो/उस्तो नै ··· ··· ··· जस्तो
श्याम त्यति नै बाठो छ जति राम छ

Alternatively,
त्यतिकै/उतिकै ··· ··· ··· जति/जतिको
त्यस्तै/उस्तै ··· ··· ·· जस्तो

श्याम त्यस्तै बाठो छ जस्तो राम छ

PATTERN DRILLS

भन्दा—

श्याम	भन्दा	राम	बाठो	छ
रमेश		गणेश	लाटो	थियो
जेठो		कान्छो	चलाक	होला
			असल	भयो
			नराम्रो	हुन्छ
			राम्रो	हुन्थ्यो
			दयालु	
			कठोर	
			दुष्ट	
			मायालु	

149

मिहिनेती

अल्छे

जस्तो/जतिको—

(i)	राम	श्याम	जति	(नै)	बाठो	छ
			जतिको		लाटो	थियो
			जतिकै		चलाक	होला
			जत्ति		जत्तल	भयो
			जतिकै		राम्रो	हुन्छ
			जस्तो		नराम्रो	हुन्थ्यो
			जस्तै		दयालु	
					मायालु	
					अल्छे	
					मिहिनेती	
					परिश्रमी	
					उद्योगी	
					पढन्ते	
					दुष्ट	
(ii)	कान्छी	जेठी	जति	(नै)	बाठी	छे
			जतिकी		लाटी	थिई
			जतिकै		राम्री	होली
			जत्ति		नराम्री	भई
			जतिकै		चलाक	हुन्थे

जस्ती	असल	हुन्थी
जस्तै	दयालु	
	मायालु	
	अल्छी/अल्छे	
	मिहिनेती	
	परिश्रमी	
	दुष्ट/दुष्टा	
	पढन्ते/पढन्ती	
	उद्योगी	

यस्ताउस्तो/उतिको—

(i)

राम	त्यति/उति	(नैं)	बाठो	छ	जति	श्याम	छ
	त्यतिको/उतिको		लाटो	थियो	जतिको		थियो
	त्यत्ति/उत्ति		असल	होला	जत्ति		होला
	त्यत्तिको/उत्तिको		अल्छे	भयो	जत्तिको		हुन्छ
	त्यत्तिकै/उत्तिकै		दयालु	हुन्छ	जत्तिकै		भयो
	उस्तो/त्यस्तो		परोपकारी	हुन्थ्यो	जस्तो		हुन्थ्यो
	उस्तै/त्यस्तै		उद्योगी		जस्तै		
			दुष्ट				

(ii)

श्याम	जति	बाठो	छ	त्यति/उति	(नैं) राम (पनि)	छ
	जत्ति	लोभी	थियो	त्यत्ति/उत्ति		भयो

जत्तिको	धूर्त	होला	त्यतिको/उतिको	थियो
जत्तिको	फटाहा	भयो	त्यत्तिको/उत्तिको	हुन्थ्यो
जस्तो	असल	हुन्छ	त्यस्तो/उस्तो	होला
	रोगी	हुन्थ्यो	त्यस्तै/उस्तै	हुन्छ
	बलियो			
	कम्सल			
	छुल्याहा			
	घुस्याहा			
	घुस्घुसे			
	उदार			

EXERCISES

A. Join the following sentences as shown :

e.g. राम बाठो छ। श्याम झन बाठो छ।
राम भन्दा श्याम धेर बाठो छ।

1. जापानमा बढी मान्छे छन्। चीनमा झन बढी मान्छे छन्।
2. राम मीठो भात खान्छ। रामको भाइ झन मीठो भात खान्छ।
3. सीता राम्ररी नाच्न सक्थी। गीता झन राम्ररी नाच्न सक्थी।
4. हामी पढ्छौं। तिनीहरू झन पढ्छन्।
5. हामी पकाएका खानेकुरा खान्छौं। रामहरू झन पकाएका खानेकुरा खान्छन्।
6. बाघ चाँडो कुद्छ। चितुवा झन चाँडो कुद्छ।
7. शिकागोमा जाडो छ। मास्कोमा झन जाडो छ।
8. बेलाइतको पढाइ राम्रो थियो। अमेरिकाको पढाइ झन राम्रो थियो।

9. स्याल दुष्ट जन्तु हो । ब्वाँसो झन दुष्ट जन्तु हो ।
10. नेपाल सानो देश हो । भोटाङ झन सानो देश हो ।

B. Rewrite the following comparative sentences in the way shown below :

e.g. राम भन्दा श्याम बाठो छ ।
राम त्यति बाठो छैन जति श्याम छ ।

1. गीता भन्दा सीता बाठी थिइन् ।
2. भन्नु भन्दा गर्नु गाह्रो हुन्छ ।
3. लेख्नु भन्दा पढ्नु सजिलो होला ।
4 नेपाल भन्दा बर्मा ठूलो छ ।
5. शिकागो भन्दा म्याडिसन सानो छ ।
6. राम भन्दा श्याम पढ्छ ।
7. काठमाडौंमा भन्दा पोखरामा गर्मी थियो ।
8. म रामलाई भन्दा श्यामलाई मन पराउँछु ।
9. फेवा ताल भन्दा रारा दह ठूलो र रमाइलो रहेछ ।
10. दया गरेर भन्दा माया गरेर मान्छेको हृदय जित्न सकिन्छ ।

C. Reframe your sentences in B as the following and translate into English your new sentences:

e.g. राम त्यति बाठो छैन जति श्याम छ ।
श्याम त्यति बाठो छ जति राम छैन ।

D. Rewrite the following sentences as directed :

e.g. आइमाईहरूमा सीता जस्ती दयालु र बाठी अरू कोही छैन ।
सीता सबै भन्दा दयालु र बाठी आइमाई हो ।

1. विद्यार्थीहरूमा राम जस्तो मिहिनेती र राम्रो अरू कोही थिएन ।
2. सागहरूमा पालुङ्गो जस्तो राम्रो र स्वादिलो अरू कुनै हुँदैन ।
3. सहरहरूमा न्यूयोर्क जस्तो ठूलो र रमाइलो अरू कुनै छैन ।
4. चुचुराहरूमा सगरमाथा जस्तो अग्लो र चढ्न कठिन अरू कुनै छैन ।
5. जनतान्त्रिक मुलुकहरूमा अमेरिका जस्तो उन्ततिशील र अघि बढेको अरू कुनै छैन ।
6. पिउने कुराहरूमा दूध जस्तो मीठो र पोषिलो अरू कुनै हुँदैन ।
7. मेरा बहिनीहरूमा सीता जस्ती मीठो गाउने र राम्रो नाच्ने अरू कोही थिएन ।
8. फूलहरूमा गुलाब जस्तो बास्ना आउने र सुन्दर अरू कुनै छैन ।
9. माछाहरूमा ह्वेल जस्तो ठूलो र बलियो अरू कुनै हुँदैन ।
10. यात्राहरूमा चन्द्रमाको जस्तो लामो र डरलाग्दो अरू कुनै भएन ।

Lesson 17

Derivational Devices

Nepali uses certain devices quite productively to change a word from one part of speech to another part of speech.

1. ADJECTIVES FROM PLACE NOUNS

(a) If a place noun ends in-आ, a corresponding adjective is formed by adding-ली e.g.

गोर्खा	गोर्खाली
अमेरिका	अमेरिकाली
पाल्पा	पाल्पाली
रस्सिया	रस्सियाली
पोखरा	पोखराली
कोरिया	कोरियाली
झापा	झापाली
कुन्छा	कुन्छाली

Usually, in general practice, the postposition को/का/की is added after the noun ending in-आ, instead of-ली. e.g. अमेरिकाको, कुन्छाको, etc.

(b) If the place name ends in -ला, the ला is changed to ली.

e.g. जुम्ला	जुम्ली
हुम्ला	हुम्ली

(c) Place names ending in consonant simply add -ई.

e.g. नेपाल	नेपाली
बनारस	बनारसी
हिन्दुस्थान	हिन्दुस्थानी
भारत	भारती
सिक्किम	सिक्किमी

The above adjectival forms can also be used to refer to people from those places.

(d) Adjectivals from place names are also obtained by adding -ए if the word ends in consonant, or by changing the final vowel to -ए. e.g.

धनकुटा	धनकुटे	धनकुटे सुन्तला	:	oranges from Dhankuta
पहाड	पहाडे	पहाडे गाई	:	hill cow
मधेश	मधेशे	मधेँशे बाख्रो	:	goat from the plains
इलाम	इलामे	इलामे चिया	:	tea from Ilam
पाटन	पाटने	पाटने भाँडा	:	pots made in Patan

In general, adjectival forms in -ए are used only to modify objects and only somewhat non-politely, people.

2. An agent noun can be derived from a 'thing' noun by adding वाल or वाला to it. e.g.

दही	दहीवाला/दहीवाल	yogurt seller
दूध	दूधवाला/दूधवाल	milkman
रिक्सा	रिक्सावाला/रिक्सावाल	rickshaw puller
पसल	पसलवाला/पसलवाल	store keeper
दारी	दारीवाला/दारीवाल	bearded man
फेटा	फेटावाला/फेटावाल	a man with a turban
घर	घरवाला/घरवाल	master of the house

The feminine form of वाला or वाल is वाल्नी. e.g.

दूधवाल्नी

पसलवाल्नी

3. An adjectival form is obtained from the verb in the infinitive by charging -नु to -ने. e.g.

खानु	खाने	भात खाने मान्छे	people who eat rice
		खाने सुन्तला	eating oranges (as opposed to cooking)
जानु	जाने	काठमाडौं जाने मान्छे	people who go to Kathmandu
		काठमाडौं जाने बस	the bus that goes to Kathmandu
		काठमाडौं जाने बाटो	road to Kathmandu
पढ्नु	पढ्ने	पढ्ने विद्यार्थी	students who read

पढ्ने पुस्तक : reading book

पढ्ने ठाउँ : reading place

4. Abstract nouns are quite productively derived from action nouns in the infinitive by dropping -नु and adding -आइ.

भन्नु	भनाइ	खानु	खवाइ
कुद्नु	कुदाइ	छुनु	छुवाइ
कुट्नु	कुटाइ	जानु	जवाइ
पढ्नु	पढाइ	धुनु	धुवाइ
गर्नु	गराइ	पिउनु	पियाइ
हिँड्नु	हिँडाइ	सिउनु	सियाइ
सुत्नु	सुताइ	दिनु	दियाइ
बस्नु	बसाइ		
सुन्नु	सुनाइ		
मर्नु	मराइ		
मार्नु	माराइ		
बन्नु	बनाइ		

5. Duplication of a lexical item is used for various related meanings.

(a) *Emphasis*

गर्‍यो गर्‍यो : He certainly did

जान्छ जान्छ : He certainly will go

(b) In the case of adjectives duplication de-emphasizes the

attribute indicated by that word. Most often this can be rendered by the -ish ending of English.
e.g.

सेतो सेतो	whitish
रातो रातो	reddish
नुनिलो नुनिलो	kind of salty

(c) A very important use of duplication in Nepali is for a kind of distributive meaning. e.g.

मैंले सबैलाई पाँचपाँच रुपियाँ दिएँ
I gave all of them five rupees each.

ठूलाठूला मान्छेहरूले भनेका छन्
Various great (at different times, from different places, etc.) have said

राम्राराम्रा सुन्तला देऊ
(Pick out and) give me good oranges.

केटीकेटी नाच्न थाले र केटाकेटा फूटबल खेल्न थाले
Girls began dancing and boys began to play soccer.

(d) Participial verbal forms in -दा, when duplicated, indicate a repetitive action distributed over a period of time.
e.g.

बोल्दा बोल्दा म थाकें	I got tired of speaking (for some time).
खाँदा खाँदा ऊ मोटायो	He became fat eating (over a period of time).

PATTERN DRILLS

—ली—(i) गोर्खाली गाईले घाँस खायो
अमेरिकाली
पोखराली
कुन्छाली
झापाली
पाल्पाली
पटनाली
रस्सियाली
पर्साली
बाराली
कोरियाली
मंगोलियाली

(ii) गोर्खाली हरू मासु खान्छन्
अमेरिकाली
पोखराली
कोरियाली
मंगोलियाली
पाल्पाली
कुन्छाली
झापाली
पटनाली
रस्सियाली

पर्सियाली
पर्साली
बाराली

-वाल—

दहीवाल लाई पैसा देऊ
रिक्सावाल
दूधवाल
पसलवाल
फेटावाल
घरवाल
दारीवाल
टोपीवाल
कोटवाल
गोरुवाल

-इ—

म उसको भनाइ मन पराउँछु
कुदाइ
कुटाइ
पढाइ
हिंडाइ
लेखाइ
हेराइ
काम गराइ

सोध्याइ
उफाइ
रुवाइ
हँसाइ
बसाइ
उठाइ

—ने—

मसित	खाने	सुन्तलाहरू	छन्
	बेच्ने	ज्यामिरहरू	
	टिप्ने	अम्बकहरू	
	फाल्ने	कागतीहरू	
	दिने	काँक्राहरू	
	लाने		
	राख्ने		
	थन्क्याउने		
	निचोर्ने		
	ताछ्ने		

EXERCISES

A. Give the corresponding adjectival forms of the nouns in the following sentences :

1. राजनैतिक कारणले गर्दा......(कोरिया) जनता दुई भागमा बाँडिएका छन् ।

2. ......(अमेरिका) विश्वविद्यालयहरु विश्वप्रसिद्ध छन् ।
3. संसारभरि......(दार्जीलिङ) चियाको चल्ती छ ।
4. हामीलाई......(बंगाल) गुरुजी अग्घोरै माया गर्नुहुन्छ ।
5. ....(नेपाल) जनतासित.........(बिहार) जनताको घनिष्ट सम्बन्ध छ ।
6. ......(स्क्यान्डिनेभिया) जनता र......(बेलाइत) जनता गोरा र अग्ला हुन्छन् ।
7. ......(दुम्जा) जुनार,......(स्याङ्जा) अम्बा र......(पोखरा) सुन्तला औधि रसिला र मीठा हुन्छन् ।
8. ....(जुम्ला) राढी र.........(भोजपुर) खुकुरी खाँटी हुँदा रहेछन् ।
9. ......(इलाम) आलु र......(कालिम्पोङ) अलैंची......(पटना) र......(कलकत्ता) बजारमा बिक्छन् ।
10. ....(ओखल्डुंगा) राई र.........(पाँचथर) लिम्बू किराँती भनिन्छन् ।

B. Change the infinitivals into abstract nouns in the following sentences :

e.g. मेरो......(भन्नु) उसलाई मन परेन ।
मेरो भनाइ उसलाई मन परेन ।

1 रामको......(कुट्नु) ले केटाहरू तर्से ।
2. सीताको......(पढनु) राम्रो भए पनि......(लेख्नु) चाहिं उस्तै छ ।
3. उनीहरू राम्रो......(काम गर्नु) ले प्रसन्न हुन्छन् ।
4. ढिलो खाले......(हिंड्नु) ले टुंगामा पुग्न सकिँदैन ।
5. आजको......(बस्नु) रमाइलो थियो ।
6. गर्मीमा पालको......(सुत्नु), तालको......(नुहाउनु) र जङ्गलको

……(घुम्नु) निकै रमाइला हुन्छन् ।

7. रेडियो……(सुन्नु), बात……(मार्नु), चिया……(खानु) र घर……(बनाउनु) मा समय बित्यो ।

8. जेठा दमाईको……(दौरासुरुवाल सिउनु), डाँडाघरे सुनारको…… (गहना कमाउनु), जयनारायण महाजनको……(लुगा बेच्नु) र माहिला कार्कीको ……(गोरु जोत्नु) त्यस सानो गाउँका मुख्य कुरा थिए ।

9. ……(भन्नु) जति सजिलो……(गर्नु) भए सबै धन कमाउने थिए ।

10. उकालो……(चढ्नु) ले खलखली पसिना काढ्छ ।

C. Match the sets :

1. सेता सेता आलु बोरामा हाल,
2. केटा केटा नुहाउन गए,
3. हाँसले दूध दूध खायो,
4. बलिया बलिया झगडा गर्न थाले
5. राम्रा राम्रा सुन्तला खान्छु,
6. रुँदा रुँदा थाकिन्छ,
7. नुनिलो नुनिलो मासु मीठो हुन्छ,
8. हाँस हाँस उडेर गए,
9. दिदी बहिनी गोरा भए,
10. राम दिन भरि दिन भरि तास खेल्छ,

1. दाजु भाइ चाहिं काला भए ।
2 कुखुरा कुखुरा जिल्ल परे ।
3. नुन नहालेको दही मीठो हुन्छ ।
4. केटी केटी घरमै बसे ।

5. राता राता चाहिं छाडिदेऊ ।
6. रात भरि रात भरि रुन्छ ।
7. पानी पानी छाडिदियो ।
8. दुब्ला दुब्ला सुइत्त भागेर गए ।
9. कुहिएका जति मिल्काइदिन्छु ।
10. हाँस्ता हाँस्ता पीर पर्छ ।

D. Tick mark the suitable words :

1. (a)……(b) ……भात पाक्तं छ ।
   (a) (i) मैंले (b) (i) खाएको
   (ii) म (ii) खाने
   (iii) मलाई (iii) खाइने

2. (a)……(b)……बाटो आयो ।
   (a) (i) उसलाई (b) (i) जाने
   (ii) उसको (ii) गइने
   (iii) उसबाट (iii) गएको

3. (a)……(b)……सारी लत्र्यो ।
   (a) (i) तिनले (b) (i) लगाएकी
   (ii) तिनी (ii) लगाएको
   (iii) तिनमा (iii) लगाइने

4. (a)……शिकागो (b)……बाटो कुन हो ?
   (a) (i) बसले (b) (i) जाने
   (ii) बसबाट (ii) गएको
   (iii) बसलाई (iii) जाँदै

5. (a) ……(b)……ठाउँमा कसैले पनि हल्ला गर्नु हुँदैन ।

(a) (i) विद्यार्थीले (b) (i) पढ्ने
(ii) विद्यार्थीलाई (ii) पढाएको
(iii) विद्यार्थीबाट (iii) पढिएको

Lesson 18

Pronominal Series

Nepali has a series of largely predictable pronominal forms; e.g.

1	2	3	4
यहाँ	वहाँ/त्यहाँ	कहाँ	यहाँ
यस्तो	उस्तो/त्यस्तो	कस्तो	जस्तो

The series is in terms of

1. य-words—this, here, this manner, etc. (demonstrative—proximity)
2. व (उ)-words—that, there, that manner, etc.
   त्य (demonstrative—non-proximity)
3. क-words—what, where, what manner, etc. (interrogative)
4. ज-words—which, that, which manner, etc. (relative)
   (त्य and व/उ forms are interchangeable)

This is a pervasive phenomenon forming a system of related series. A significant point to note is that unlike English., Nepali has very clearly distinguished forms for the interrogative and the relative.

(1) This book : यो किताप
That book : त्यो किताप

Which book : कुन किताप

The book which I got : जुन किताप मैले पाएँ

(2) Here (this place) : यहां (यो ठाउँ)

There (that place) : त्यहां (त्यो ठाउँ)

Where (which place) : कहां (कुन ठाउँ)

(The place) where I went : जहां म गएँ (जुन ठाउँ म गएँ)

(3) This kind : यस्तो (यो किसिम)

That kind : त्यस्तो (त्यो किसिम)

What kind ? : कस्तो (कुन किसिम)

The kind which : जस्तो (जुन किसिम)

The following is an adequate list of such series for most practical purposes.

	1 Demonstrative (proximity)	2 Demonstrative (non-proximity)	3 Interrogative	4 Relative
(thing as a pronoun)	यो	त्यो	के 'what'	जे
(person as a pronoun)	यो	त्यो/ऊ	को 'who'	जो
(as a determiner before a noun)	यो	त्यो	कुन 'which'	जुन
(place)	यहां	त्यहां/वहां	कहां 'where'	जहां
(kind)	यस्तो	त्यस्तो/उस्तो	कस्तो	जस्तो
(manner)	यसरी	त्यसरी/उसरी	कसरी	जसरी

(manner)	यस्तरी	त्यस्तरी/उस्तरी	कस्तरी	जस्तरी
(manner)	यसो	त्यसो/उसो	कसो	जसो
(time)	अब (now onward)	तब	—	जब
(time)	अहिले (right now)	उहिले/तहिले	कहिले 'when'	जहिले
(direction)	यता	त्यता/उता	कता	जता
(size)	यत्रो	त्यत्रो/उत्रो	कत्रो	जत्रो
(amount)	यति	त्यति/उति	कति	जति

All of the above forms, if phonologically marked (i.e. ending in-ओ or उ) will have an oblique form before postpositions. e.g.

यो—यस : यसले, यसलाई, यसमा

त्यो—त्यस : त्यसले, त्यसलाई, त्यसमा

को—कस : कसले, कसलाई, कसमा

जो—जस : असले, जसलाई, जसमा

ऊ—उस : उसले, उसलाई, उसमा

Some of the frequently used postpositions after the above oblique forms are मुनि, तल, तर्फ, नेर, बाहेक, भन्दा, तिर, सित, लाई, लें, मा, माथि, बाट, देखि, etc.

The following alternative forms are quite common in speech—

यसले—यल्ले	यसलाई—यल्लाई
त्यसले—त्यल्ले	त्यसलाई—त्यल्लाई
कसले—कल्ले	कसलाई—कल्लाई
जसले—जल्ले	जसलाई—जल्लाई
उसले—उल्ले	उसलाई—उल्लाई

PATTERN DRILLS

यहाँ—

तिमि	यहाँ	छौ।	अब	तिमी	कहाँ	जान्छौ ?
···	यता	···	···	···	कता	···
त्यो	···	छ	···	त्यो	···	जान्छ
···	···	छे	···	···	···	जान्छे
तिनी	···	छन्	···	तिनी	···	जान्छन्
···	···	छिन्	···	···	···	जान्छिन्

म	वहाँ	जान्छु	जहाँ	पढ्न	पाइन्छ
	त्यहाँ			सुत्न	सकिन्छ
···	त्यता	···	जता	खान	
	उता			खेल्न	
				रमाउन	
				हाँस्न	
				कुद्न	
				पढाउन	
त्यो	···	जान्छ	···	खुवाउन	
···	···	जान्छे	···	हँसाउन	
तिनी	···	जान्छन्	···		
···	···	जान्छिन्	···		

यो—

(i)	यो	स्कूल	पढ्न	आयो।	को	आयो?
	..	...	...	गयो	..	गयो
	..	...	...	आउँछ	..	आउँछ
	..	...	....	जान्छ	..	जान्छ
	..	....	....	आई	..	आई
	..	....	....	गई	..	गई
	..	....	....	आउँछे	..	आउँछे
	..	....	....	जान्छे	..	जान्छे

त्यो	आयो	जो	मेरो	सहपाठी	हो।
..	गयो			भाइ	
...	आउँछ			साथी	
...	जान्छ			छिमेकी	
...				गाउँले	
...	आई	..	मेरी	सहपाठी	...
...	गई			बहिनी	
...	आउँछे			साथी	
...	जान्छे			छिमेकी	
...				गाउँले	

(ii)	यो	मान्छे	असल	छ।	कुन	मान्छे	असल	छ	?
		विद्यार्थी				विद्यार्थी		हुन्छ	
		छिमेकी				छिमेकी			
		साथी				साथी			
		गाउँले				गाउँले			
		भाइ				भाइ			
		भतिजो				भतिजो			

त्यो	मान्छे	असल	छ	जुन	सबैलाई माया गर्छ
	विद्यार्थी		हुन्छ	जो	राम्ररी पढ्छ
	छिमेकी				झगडा गर्दैन
	साथी				आफ्नो काम गर्छ
	गाउँले				अरूलाई सघाउँछ
	भाइ				
	भतिजो				

(iii)	यो	किताप	राम्रो	छ।	कुन के	किताप	राम्रो	छ ?
	...	कलम	...	..	कुन के	कलम	...	..

त्यो	किताप	राम्रो	छ	जुन जे	हिजो	मैले	किनें। पढें तिमीलाई दिएँ हराएँ
...	कलम	...	...	...	...	...	किनें तिमीलाई दिएँ हराएँ

यति—

त्यो यो	यति	काम गर्छ।	त्यो यो	कति	काम गर्छ ?
...	...	भात खान्छ	...	...	भात खान्छ
...	...	किताप पढ्छ	...	...	किताप पढ्छ
...	...	लेख्छ	...	...	लेख्छ
...	...	माल बेच्छ	...	...	माल बेच्छ
...	...	रुन्छ	...	...	रुन्छ
...	...	हाँस्छ	...	...	हाँस्छ

त्यो यो	त्यति उति	काम गर्छ	जति	गर्नुपर्छ । गर्न सक्छ
...	...	भात खान्छ	...	खानुपर्छ खान सक्छ
...	...	किताप पढ्छ	...	पढ्नुपर्छ पढ्न सक्छ
...	...	लेख्छ	...	लेख्नुपर्छ लेख्न सक्छ
...	...	माल बेच्छ	...	बेच्नुपर्छ बेच्न सक्छ
...	...	रुन्छ	...	रुनुपर्छ रुन सक्छ
...	...	हांस्छ	...	हांस्नुपर्छ हांस्न सक्छ

यत्रो—

(i)	राम	यत्रो	भयो ।	राम	कत्रो	भयो ?
	...	...	हुन्छ छ	...	...	हुन्छ छ
	...	...	हुँदैन छैन भएन	...	...	हुँदैन छैन भएन

राम	त्यत्रो उत्रो	भयो	जत्रो	उसको	दाजु साथी छिमेकी	छ । थियो
...	...	हुन्छ छ	...	...	गुरु बाबु काका	

...	...	हुँदैन	...	...	भिनाजु
		छैन			
		भएन			

(ii)	सीता	यत्री	भई ।	सीता	कत्री	भई ?
	...	...	छे	...	...	छे
			हुन्छे			हुन्छे

सीता	त्यत्री	भई	जत्री	उसकी	दिदी	छे ।
	उत्री				साथी	थिई
					छिमेकी	
...	...	छे	...	...	गुरुआमा	
		हुन्छे			आमा	
					काकी	
					भाउजू	

(iii)	राम,	श्याम	र	सीता	यत्रा	भए ।	ती	कत्रा	भए ?
	...	...	..	...	...	हुन्छन्	..	...	हुन्छन्
						छन्	..	...	छन्

ती	त्यत्रा	भए	जत्रा	तिनका	साथीहरू	छन् ।
	उत्रा				छिमेकीहरू	थिए
					गुरुगुरुआमा	
..	...	हुन्छन्	...	...	काकाकाकी	
		छन्			दाजुभाउजू	

अहिले—

राम	अहिले	आयो ।	राम	कहिले	आयो ?
	यति वेला			कति वेला	
...	...	आउँछ	...	...	आउँछ

राम तहिले आयो जहिले पानी पर्दै थियो ।

त्यति बेला जति बेला घाम लागेको थियो
स्कूलको विदा भएको थियो
हामीले खाइसकेका थियौं
साँझ परिसकेको थियो

... ... आउँछ ... हामी खान्छौं
हामी जान्छौं
सीता रुन्छे
हामी बोलाउँछौं
पानी पर्छ
घाम लाग्छ
स्कूलको विदा हुन्छ

अब—

म अब पढ्न थाल्छु। म कहिले पढ्न थाल्छु ?
म तब पढ्न थाल्छु जब पुस्तकालय खुल्छ
परीक्षा नजिक आउँछ
कसैले किताप दिन्छ
बा थाहा पाउनुहुन्छ
आमा भन्नुहुन्छ

EXERCISES

A. (a) Translate the following sentences into Nepali.

(b) Make your own sentences in Nepali employing the relative pronouns in your translated sentences.

1. Who came to school ?
2. The boy who was playing outside went to school.

3. When did it rain ?
4. When it rained I danced.
5. Where did the birds sing ?
6. The park where the birds sang was full of flowers.
7. What was that ?
8. The thing that you liked was expensive.
9. What kind of book is that ?
10. The kind of book you ask for is not here.

B. Select the appropriate relative pronouns to fill the blanks :

1. म———गएँ———राम गएका थिए । (त्यहाँ, जहाँ, कहाँ)
2. तिमी———गयौ भनी रामले सोधे । (यता, जता, कता)
3. म———किताप किनूँ भनी सोध्दा———तिमीलाई मन पर्छ———किन भनी रामले भने । (त्यो, जुन, कुन)
4. सगरमाथा चढ्ने पहिलो मान्छे———हो र———ऊ त्यहाँ चढयो भन्ने बारेमा कुनै शंका छैन । (कहिले, जहिले, को, जो)
5. म———खान्छु र तँ———खान्छस् अथवा म———पढ्छु र तँ—पढ्छस् जस्ता———प्रश्न सोध्ने पनि हुन्छ । (के, जे, त्यो)

C. Match the sets :

1. म त्यति वेला मात्र डराउँछु
2. म जब स्कूल जान्छु
3. रामले सीतालाई त्यसो भन्यो
4. हाम्रो स्कूलमा त्यति जना पढ्छन्
5. रामले त्यसरी पौरी खेल्यो
6. तिमी जसरी काम गर्छौ

7. म तब मात्र त्यहाँ जानेछु
8. जहाँ मूर्खहरू हुन्छन्
9. म त्यहाँ खेल्छु
10. त्यो मान्छे मात्र असल हो

1. जति घटाउँछन्
2. जब मसित पैसा हुनेछ
3. जो अर्कालाई धोका दिदैन
4. जति बेला हिउँ पर्छ
5. राम पनि उसरी नै गर्छ
6. जसरी जान्नेहरू खेल्छन्
7. तब घाम लाग्छ
8. जहाँ मेरा साथीहरू छन्
9. त्यहाँ सज्जनहरू जाँदैनन्
10. जसो भन्नु ठीक हुन्छ

D. Tick mark the suitable alternative :

1. म जति बेला भात खान जान्छु
   (a) त्यति बेला उसले भात खाएको छ
   (b) त्यति ऊ खान्छ
   (c) उति उसले खान्यो
   (d) त्यति बेला उसलाई भेट्छु
2. जसरी हामी सास फेर्छौं
   (a) त्यही नै माछाहरू फेर्दैनन्
   (b) त्यसरी माछाहरू फेर्दैनन्
   (c) त्यसो माछाहरू फेर्दैनन्
   (d) त्यस्तो माछाहरू फेर्दैनन्

3. तिमी कसरी काम गर्छौ त भनेर सोधा	(a) मैले यसरी गरेको थिएँ भनी रामले भन्यो (b) म यसरी गर्छु (c) म त्यसरी गर्छु जसरी गर्नु असल हो (d) म त्यसरी गर्छु जसरी गर्नु असल हो भनी रामले भन्यो
4. कता जाऊँ र के गरूँ भनी छट्पटायो भने	(a) उसलाई यता र यो भनी देखाइदिनेछु (b) उसलाई कता र के भनी देखाइदिनेछु (c) उसलाई जता र जे भनी देखाइदिनेछु (d) उसलाई उता र ऊ भनी देखाइदिनेछु
5. त्यो मेरो भाइ हो	(a) के आयो (b) को आयो (c) जे आयो (d) जो आयो

E. Select the appropriate answers to the following questions :

1. रामले कुन किताप पढ्यो हँ ?	(a) जुन दराजमा राखेको थियो (b) त्यो दराजमा राखेको थियो (c) जे दराजमा राखेको थियो
2. सीताले के खाई ?	(a) जो भेटी त्यो खाई (b) जुन भेटी त्यो खाई (c) जे भेटी त्यो खाई

3. कुन मान्छे आएछ हँ ?
   - (a) त्यो आएछ जुन आउनुपर्थ्यो
   - (b) जुन आएछ त्यो आएछ
   - (c) जो आएछ त्यो आएछ
4. अहिले कति बज्यो ?
   - (a) त्यति बज्यो जति बज्यो
   - (b) त्यति बज्यो जति बज्नुपर्थ्यो
   - (c) जति बज्यो त्यति बज्यो
5. हामी कहाँ जाँदै छौं ?
   - (a) त्यहाँ जहाँ रमाइलो छ
   - (b) जहाँ त्यहाँ रमाइलो छ
   - (c) जहाँ जहाँ रमाइलो छ

Lesson 19

The Structure of Modification in the Noun Phrase

Apart from a noun being modified by an adjective, a noun can be modified also by non-finite verbals in adjectival function. The two most commonly used forms are verbals in past participle -एको and verbals in infinitival -ने.

1. Verbals in Past Participial -एको

e.g. एक लाखको जनसंख्या भएको देश
A country of/with a hundred thousand population.

जंगलै जंगल भएको तराई
The lowland full of jungles

टोपी लगाएको मान्छे
The man with a hat on

आलुको खेती गरेको
आलु रोपेको
ठाउँ

The place where potato was cultivated
planted

बुवाले लेखेको चिठी
The letter written by dad

मैले पढेको किताप
The book read by me

पाकेको भात	: cooked rice
पकाएको भात	: rice cooked (by someone)

पकाइएको भात : rice made to be cooked (by someone)

पढेकी केटी : educated girl

पढेका केटीहरू : educated girls

पढेको केटो : educated boy

थालिएका कामहरू : jobs which are made to be started

थालेका कामहरू : jobs started (by someone)

2. Verbals in Infinitival -ने

e.g. एक लाखको जनसंख्या हुने देश
A country of/with a hundred thousand population

जंगल हुने तराई
The lowland with jungles

टोपी लगाउने मान्छे
The man who wears a hat

आलुको खेती गर्ने
ठाउँ
आलु रोप्ने

The place where potato is/will be cultivated
planted

बुवाले लेख्ने चिठी
The letter to be written by dad
which will
be

मैले पढ्ने किताप
The book to be read by me
which I habitually read
which will be read by me

पाक्ने भात : rice which will be ready being cooked
can
पकाउने which someone will cook
is to
पकाइने which will be/is made to be cooked

पढ्ने केटी : girl who reads (habituaily)
केटीहरू girls who read (habitually)
केटो boy who reads (habitually)

काठमाडौं जाने बाटो : the road that leads to Kathmandu
काठमाडौं जाइने बाटो : the road made to be taken to go to Kathmandu

PATTERN DRILLS

भएको—

जंगल भएको तराई नेपालको दक्षिणमा छ
बाघ
फलफूल
खेती
बाक्लो बस्ती
आलु
गहुँ
गाई भैंसी
मुजुर
शिक्षितहरू

हुने—

हिउँ	हुने पर्वत उत्तरमा छन्
जाडो	
थीरँ खेती	
भेडा	
आलु	
डाँफे	
मुनाल	
कस्तूरी	
यती	
पहरा	

मलाई	तिमीले	पढको	पुस्तक	देऊ
		पढ्ने	पत्रिका	
		पढाउने	कविता	
		पढाएको	लेख	
		लेखेको	कथा	
		लेख्ने		
		लेखाउने		
		लेखाएको		
		छाप्ने		
		छपाउने		
		छापेको		
		छपाएको		
		हेर्ने		
		हेरेको		

EXERCISES

A. Tick mark the noun phrase that does not match with the following verbal phrase :

1. (a) काठमाडौं जाने बाटो
   (b) काठमाडौं गएको बाटो
   (c) काठमाडौं जाँदै गरेको बाटो
   (d) काठमाडौं गइसक्ने बाटो
   ... ... हेटौंडा भएर जान्छ।

2. (a) हामीले खाने मासु
   (b) हामीले खाएको मासु
   (c) हामी खाने मासु
   (d) हामीले खाने गरेको मासु
   ... ... भर्खर पाक्तै छ।

3. (a) प्रधानमन्त्री हुनु भएका व्यक्ति
   (b) प्रधानमन्त्री भएका व्यक्ति
   (c) प्रधानमन्त्री हुने व्यक्ति
   (d) प्रधानमन्त्री हुन लागेका व्यक्ति
   ... ... अत्यन्त योग्य हुनुहुन्छ।

4. (a) वनभोज खाएको ठाउँ
   (b) वनभोज खाने ठाउँ
   (c) वनभोजमा खाइने ठाउँ
   (d) वनभोज खाइने ठाउँ
   . . ... निकै रमाइलो रहेछ।

5. (a) रातो माटो लिपेको घर
   (b) रातो माटो लिपिएको घर

(c) रातो माटो लिपिने घर

(d) रातो माटो लिप्ने घर

. . .   . . .   राम भरे भोलि नै किन्दै छ ।

B. Match the following sets :

1. कहिल्यै टोपी नलाउने मान्छे
2. खाने पानी नपाइने गाउँ
3. भर्खर नुहाएको छेत्री
4. भोकाएका बाहुन
5. भोजले बिग्रेका नेवार र मोजले टाट उल्टेका छेत्री

1. जाडाले काम्छ
2. काठमाडौंमा प्रशस्त छन्
3. रिसाहा हुन्छन्
4. आज भने लाएर आएछ
5. पहाडमा जति पनि पाइन्छन्

C. Select the appropriate verbal adjectival to frame the noun phrase with the following nouns :

VERBAL ADJECTIVES	NOUNS
1. डराएको	1. गाई
2. डराउने	2. केटी
3. डराएकी	3. छात्रा
4. डराएका	4. छात्राहरू
5. डराइने	5. घर
6. डराइएको	6. रक्सी

7. बनाएको
8. बनिएको
9. बनेको
10. बनिने
11. बनेका
12. बन्ने
13. बनेकी
14. खाएका
15. खाने
16. खाएकी
17. खाएको
18. खाइने
19. खुवाउने
20. खुवाएको

7. मान्छे
8. स्याल
9. आँपहरू
10. दूध

D. Make your own sentences in Nepali with the noun phrases you have made in C using the following verb phrases :

1. पीपलको पात जस्तो काम्छन्
2. पटक्कै घाँस खाँदैन
3. थुर्थुर काम्छन्
4. अलिकति पनि पढ्दैन
5. धुरुधुरु रुन्छे
6. दुई अक्षर पनि पढ्दैनन्

7. औधि मीठा हुन्छन्
8. पढ्दै पढ्दिनन्
9. निकै मीठो हुन्छ
10. असाध्यै महँगो हुन्छ

Lesson 20

Particles

Nepali has a number of particles that are very commonly used to add various semantic and grammatical dimensions to an expression. The following are the important ones.

पनि—This is an emphatic particle which has an *inclusive* sense like English 'also' or 'too'. e.g.

म पनि जान्छु	: I am going, too.
म पनि जान्नँ	: I am not going, either.

This particle is added immediately after the element sought to be emphasized.

नै—This parallels **पनि** but is *exclusive* in sense. There is no simple item in English to parallel its function. e.g.

म नै जान्छु	: I myself will go (i.e. It is I who will go)
म खान्छु नै	: I will certainly eat

This particle in combination with several grammatical elements has a compounded form. e.g.

सब + नै—सबै
धेर + नै—धेरै

गर्नँ + नै—गर्यैँ
मान्छे + नै—मान्छ्यै

यस + नै—यसै
उस + नै—उसै
म + नै—मै
तँ + नै—तै
खानु + नै—खानै
कुरो + नै—कुरै
ले + नै—ल्यै
मा + नै—मै
सित + नै—सितै
छेउ + नै—छेवै
हात + नै—हातै
टाउको + नै—टाउकै

भान्से + नै—भान्स्यै
भान्सा + नै—भान्सै
कान्छो + नै—कान्छै
बाटो + नै—बाटै
कलम + नै—कलमै
अमेरिका + नै—अमेरिकै
बाट + नै—बाटै
तिर + नै—तिरै
सँग + नै—सँगै
भेउ + नै—भेयै
मुख + नै—मुखै

Quite often, Nepali speakers add a नै even to the emphatic forms, thus

सबै नै
यसै नै
सितै नै
टाउकैमै नै
छेवैमै नै
टाउकामै नै

Note that after उ and इ नै remains. i.e. खुकुरी नै, मासु नै, बाबु नै, बिबी नै

पो—It is a particle used in expressions involving 'contrary to expectations' statements. **पो** occurs immediately following the lexical item that falls within its scope. Like नै it is also exclusive, but नै emphasizes only the element it follows, whereas पो emphasizes the elements that are contrary to the element it follows. e.g.

म नै बीफ खान्छु : I myself eat beef. (Whether other people like it or not, or eat it or not, the statement has no allusion whatsoever).

म पो बीफ खान्छु : (it is true that) I eat beef (but the others may not eat it). (implication—Do not conclude that because I eat beef others would do the same).

पो is commonly used in narrative constructions to emphasize the element of surprise with the connotation of 'instead'. e.g.,

राम पो आएछ : Ram came, it is found (i.e. someone else was expected, not Ram, but it was Ram who came contrary to expectations).

लडाईंमा राजा पो मारिएछ : The king was killed in the battlefield instead, I find.

रे—It is s particle used as a reporting device after a statement implying 'it is said that', 'it has just come to the notice that', 'it is believed/supposed that', etc.

e.g.

ऊ मर्‍यो रे : It is said that he died

म्याडिसनमा हिउँ पर्‍यो रे	: It is reported that there was a snow storm in Madison
ऊ काठमाडौं जान्छ रे	: It is said that he is going to Kathmandu

र—**र** is a particle used with verbs only to qualify them. It is usually employed in questions. It questions and expresses surprise at the event at the same time. e.g.

तिमी घर गयौ र ?	: Did you really go home ?
ऊ मासु खान्छ र ?	: Does he eat meat really ?
काठमाडौंमा हिउँ पर्छ र ?	: Does it really snow in Kathmandu ?

त—It is a particle employed to mean 'speaking of', 'as far as... is concerned', etc. e.g.

राम त आएन	: Speaking of Ram/ As far as Ram is concerned, he did not come
म त जान्छु	: As far as I am concerned/, I will (certainly) go Speaking of me
उसले खाएन त	, Speaking of eating/ As far as eating goes, he did not eat

The alternative form **ता** like **त** can be used in the middle of a sentence, but unlike **त** it is never employed at the end of a sentence.

e.g. **राम ता आएन**

म ता जान्छु

but not **उसले खाएन ता**

खोइ/खै—It is a particle to express 'where' rhetorically. It is used also to express despair or dissatisfaction. e.g.

ऊ खोइ जाँदै छ ?	: He is not going (i.e. I am sad/dissatisfied at his not going)
खोइ उसले पढेको उसले खोइ पढेको उसले पढेको खोइ	: He is not studying (i.e. I am sad/dissatisfied at his not studying)

खोइ to mean a straight-forward 'where' must be used only in the sense of enquiring the location of something. e.g.

किताप खोइ खोइ किताप ?	: Where is the book ?
राम खोइ खोइ राम ?	: Where is Ram?

नि—A. It is a particle used to imply reiterating reminder, insistence or order for future action. It is employed with the imperative. e.g.

यो कुरो भन नि	: Tell this thing for sure.
नबिर्स नि	: Don't forget (this) or, Be sure not to forget (this).
तँ जा नि	: (you) go without fail.
भात खाऊ नि	: Eat rice for sure.
राम जाओस् नि	: Let Ram go for sure, or, See to it that Ram will go for sure.

B. It is also used to indicate warning, when employed with the future presumptive. e.g.

बिर्सौला नि : Be careful, you might forget (i.e. don't forget).

बिर्सला नि : Be careful, he might forget (i.e. let him not forget)

खाला नि : Be careful, he might eat (i.e. let him not eat)

खाउँला नि : Be careful, I might eat (i.e. remaind me not to eat)

C. It is used also in expressions to indicate lukewarm acceptance. e.g.

हुन्छ नि : O.K. (Don't you worry).

गरौंला नि : I will do it. (Don't have any doubt).

म खाइ हाल्छु नि : I will eat (Don't you worry).

D. It is also used to express acute pain, disgust, or fear. e.g.

मरें नि आमा : I am almost dead with pain, oh mother

ऐय्या नि : Ouch ! The pain is unbearable

कस्तो डरलाग्दो रहेछ नि : What a terrible thing it is!

मार्‍यो नि मार्‍यो : He almost killed me (by inflicting severe pain).

कस्तो घिनमाग्दो रहेछ नि : Oh! How abominable it is !

PATTERN DRILLS

पनि—तिमी गए म पनि जान्छु
ऊ पनि जान्छ
ऊ पनि जान्छे
श्याम पनि जान्छ
केटीहरू पनि जान्छन्

तिमीले खाए म पनि खान्छु
राम पनि खान्छ
ऊ पनि खान्छे
केटाहरू पनि खान्छन्
अरू पनि खान्छन्
*सबै पनि खान्छन्

तिमी रोए म पनि रुन्छु
तिमी मरे म पनि मर्छु
तिमी हटाइए म पनि हटाइन्छु

नै—(i) तिमी नै आए मात्र काम हुन्छ
राम नै/रामै
ऊ नै/उही
सीता नै/सीतै
सब नै/सबै
म नै/मै

*Unacceptable

(ii)	मलाई	सब नै/सबै नै	चाहिन्छ
		किताप नै/कितापै	चाहियो
		रातो नै/रातै	चाहिएको छ
		मसी नै	थियो
		केटी नै	
		केटो नै/केटै	
		बाटो नै/बाटै	
		पाठो नै/पाठै	
		गाई नै	
		घोडो नै/घोडै	
		भाषाविज्ञान नै/भाषाविज्ञानै	

पो—

म पो	मासु खान्छु र मोटो छु ऊ ता खाँदैन
	धेरै पढ्छु र बाटो छु ऊ ता पढ्दैन
	सानो छु र सजिलै छिर्छु ऊ ता सानो छैन
	अमेरिका जान्छु र कुरा बुझ्छु ऊ ता जाँदैन
	लाम्घारे छु र दुगुर्न सक्छु ऊ ता पुड्को छ
	अंग्रेजी जान्दछु र बोल्न सक्छु ऊ ता जान्दैन
	बीस वर्षको भएँ र बिहे गर्छु ऊ ता सानै छ

(ii)

पढ्	भनेको त	लेख्न	पो	थाले	छ
जा	भनेको त	बस्न	पो	थाले	छ
हाँस्		रुन			
लुगा धो		नुहाउन			
काठमाडौं	भनेको त	पाटन	पो	गएछ	
सुन्तला खा	भनेको त	आँप	पो	खाएछ	

कोट लगा	भनेको त	स्वेटर	पो	लगाएछ
अंग्रेजी ली	भनेको त	हिसाप	पो	लिएछ
नरो/रो	भनेको त	कुरो	पो	बुझेनछ
रक्सी नखा	भनेको त	दूध	पो	खाएनछ

EXERCISES

A. Make a suitable selection out of the given particles :

1. श्याम जान्छ भने म——जान्छु । (त, पनि, पो)
2. हामीले खाने ठाउँमा उनीहरू——बसेछन् । (त, नि, पो)
3. जानैं पर्छ भने तिमी——जाऊ । (नैं, पो, त)
4. उता——हिउँ पर्‍यो र चीसो भयो, यता——चीसो किन भएछ ? (पनि, नैं, पो)
5. छोराहरू——बलिया छन्, छोरीहरू——किन गएछन्? (पनि, नैं, त)

B. Insert either **पो** or **पनि** in the following blank spaces :

1. राम श्याम जत्तिक असल छ । अचेल ऊ राम्रो काम——गर्दै छ ।
2. राम श्याम जत्तिकैं दुष्ट थियो । अचेल——ऊ सप्रेको छ ।
3. यहाँ डरलाग्दा चितुवा र बाघहरू पाइन्थे । बिखालु सर्पहरू——उत्तिकैं थिए ।
4. यहाँ डरलाग्दा चितुवा र बाघहरू——पाइन्थे । गैंडाहरू ता पाइँदैनथे ।
5. त्यस डरलाग्दो जंगलमा सिंह र गैंडाहरू——हुन्थे, तर शिकार खेल्नेहरू चाहिं हुँदैं नभएका वनघोडाहरू——खोजी हिंड्थे रे ।

C. Make an appropriate insertion of **पनि** and **नै** in the following sentences :

श्याम भात खान गएको छ। भातसित ऊ दाल र तर्कारी खान्छ । हिजो ——उसले त्यही खायो। उसको सधैंको आहारा त्यही——हो। म——भात खान्छु, तर मेरो सधैंको मुख्य आहारा भात——होइन, किनभने म रोटी, पाउरोटी, मासु, फलफूलहरू——खाने गर्छु। ऊ बलियो छ र राम्रो——देखिन्छ तर उसलाई खालि फुटबल र तास——मन पर्छ। म भने तास र फूटबल मात्र होइन, हक्की, क्रिकेट र बास्केट बल जस्ता बाहिरी खेल——मन पराउँछु। उसकी स्वास्नी——मोटी देखिन्छे । ऊ—मासु खान्न । मासु खानु——पर्छर मासु नखाने मान्छे मूर्ख हो भन्ने मेरो विचार छैन, तर मासु——कहिलेकाहीं खानु राम्रै हो । जे खाए——मान्छे भने श्याम एकदम असल छ । ऊ दयालु---छ। उसको काम——परोपकार हो भने हुन्छ ।

D. Choose between **पो** and **नै** to fill the gaps below :

1. म अचेल नेपालमा—छु, तर अमेरिकामा त होइन ।
2. म नेपाल जान्छु । त्यहाँ नेपाली —नपढी भएको छैन ।
3. राम ——पास भएछ, म ता श्याम पास भयो भन्थें ।
4. आफूले——पढे मात्र पास होइन्छ ।
5. बिरामी हुँदा डाक्टरलाई——देखाउनपर्छ । अरूलाई देखाए हुँदैन । रामले त नर्सलाई——देखाएछ ।

(Affirmative)

I. PRESENT TENSE

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine	masculine	feminine	
A.	1	म खान्छु				हामी (हरु) खान्छौ
	2	तँ खान्छस्	तँ खान्छेस्	तिमी खान्छौ	तिमी खान्छ्यौ	तिमीहरु खान्छौ
	3	ऊ/त्यो/यो खान्छ	ऊ/त्यो/यो खान्छे	उनी/तिनी/यिनी खान्छन्	उनी/तिनी/यिनी खान्छिन	उनी/तिनी/यिनी हरु खान्छन्
	2	तपाइँ/यहाँ	(हरु)			(formal honorific; masc., fem., sing. or plural)
	3	उहाँ		खानुहुन्छ		
B.	1	म खाँदछु				हामी (हरु) खाँदछौं
	2	तँ खाँदछस्	तँ खाँदछेस्	तिमी खाँदछौ	तिमी खाँदछ्यौ	तिमीहरु खाँदछौ
	3	ऊ/त्यो/यो/खाँदछ	ऊ/त्यो/यो खाँदछे	उनी/तिनी/यिनी खाँदछन्	तिनी/उनी/यिनी खाँदछिन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाँदछन्
	2	तपाइँ/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदछ		(formal)
	3	उहाँ				

(negative)

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine	masculine	feminine	
A	1	म खान्न				हामी (हरु) खान्नौं/खाँदैनौं
	2	तँ खाँदैनस्	तँ खान्नस्	तिमी खाँदैनौ	तिमी खान्नौ	तिमीहरु खाँदैनौ
	3	ऊ/त्यो/यो खाँदैन	ऊ/त्यो/यो खान्न	उनी/तिनी/यिनी खाँदैनन्	उनी/तिनी/यिनी खान्नन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाँदैनन्
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुन्न		(formal)
	3	उहाँ				
B.	1	म खाँदिनँ				हामी (हरु) खाँदैनौं
	2	तँ खाँदैनस्	तँ खाँदिनस्	तिमी खाँदैनौ	तिमी खाँदिनौ	तिमीहरु खाँदैनौ
		ऊ/त्यो/यो खाँदैन	ऊ/त्यो/त्यो खाँदिन	उनी/तिनी/यिनी खाँदैनन्	उनी/तिनी/यिनी खाँदिनन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाँदैनन्
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदैन		(formal)
	3	उहाँ				

II PAST TENSE

(Affirmative)

	Singular				Plural (Masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
	मैले खाएँ				हामी (हरु) ले खायौं
2	तैंले खाइस		तिमीले खायौ		तिमीहरूले खायौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खायो यसले/यल्ले	उमले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाई यसले/यल्ले	उनले/तिनले/यिनले खाए	उनले/तिनले/यिनले खाइन्	यिनी/उनी/तिनी हरुले खाए
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभयो		(formal)
3	उहाँ		(Negative)		
1	मैले खाइनँ				हामी (हरु) ले खाएनौं
2	तैंले खाइनस्		तिमीले खाएनौ	तिमीले खाइनौ	तिमीहरूले खाएनौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएन यसले/यल्ले	उमले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाइन यमले/यल्ले	उनले तिनले खाएनन् यिनले	उनले तिनले खाइनन् यिनले	उनी तिनी हरु ले खाएनन यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएन		(formal)
3	उहाँ				

III. PAST HABITUAL

(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खान्थें				हामी (हरु) खान्थ्यौं
2	तँ खान्थिस्		तिमी खान्थ्यौ		तिमीहरु खान्थ्यौ
3	ऊ/त्यो/यो खान्थ्यो	ऊ/त्यो/यो खान्थी	उनी/तिनी/यिनी खान्थे	उनी/तिनी/यिनी खान्थिन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खान्थे
2	तपाईं/वहाँ	(हरु)	खानुहुन्थ्यो		(formal)
3	उहाँ				
1	म खाँदथें				हामी (हरु) खाँदथ्यौं
2	तँ खाँदथिस्		तिमी खाँदथ्यौ		तिमीहरु खाँदथ्यौ
3	ऊ/त्यो/यो खाँदथ्यो	ऊ/त्यो/यो खाँदथी	उनी/तिनी/यिनी खाँदथे	उनी/तिनी/यिनी खाँदथिन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाँदथे
2	तपाईं/वहाँ	(हरु)	खानुहुँदथ्यो		(formal)
3	उहाँ				

(Negative)

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine	masculine	feminine	
A.	1	म खान्नथें				हामी (हरु) खान्नथ्यौं/ हामी (हरु) खाँदैनथ्यौं
	2	तँ खाँदैनथिस	तँ खान्नथिस्	तिमी खाँदैनथ्यौ	तिमी खान्नथ्यौ	तिमीहरु खाँदैनथ्यौ
	3	ऊ/त्यो/यो खाँदैनथ्यो	ऊ/त्यो/यो खान्नथी	उनी/तिनी/यिनी खाँदैनथे	उनी/तिनी/यिनी खान्नथिन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाँदैनथे
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुन्नथ्यो		(formal)
	3	उहाँ				
B:	1	म खाँदिनथें				हामी (हरु) खाँदैनथ्यौं
	2	तँ खाँदैनथिस्	तँ खाँदिनथिस्	तिमी खाँदैनथ्यौ	तिमी खाँदिंनथ्यौ	तिमी हरु खाँदैनथ्यौ
	3	ऊ/त्यो/यो खाँदैनथ्यो	ऊ/त्यो/यो खाँदिनथी	उनी/तिनी/यिनी खाँदैनथे	उनी/तिनी/यिनी खाँदिनथिन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाँदैनथे
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदैनथ्यो		(formal)
	3	उहाँ				

IV. PAST UNREAL

(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine.	masculine	feminine	
1	म खाने थिएँ				हामी (हरु) खाने थियौं
2	तँ खाने थिइस्		तिमी खाने थियौ		तिमी हरु खाने थियौ
3	ऊ/त्यो/यो खाने थियो	ऊ/त्यो/यो खाने थिई	उनी/तिनी/यिनी खाने थिए	उनी/तिनी/यिनी खाने थिइन	उनी/तिनी/यिनी हरु खाने थिए
	तपाई/यहाँ	(हरु)	खानुहुने थियो		(formal)
3	उहाँ		(Negative)		
1	म खाने थिइनँ				हामी (हरु) खाने थिएनौं
2	तँ खाने थिइनस		तिमी खाने थिएनौ	तिमी खाने थिइनौ	तिमी हरु खाने थिएनौ
3	ऊ/त्यो/यो खाने थिएन	ऊ/त्यो/यो खाने थिइन	उनी/तिनी/यिनी खाने थिएनन्	उनी/तिनी/यिनी खाने थिइनन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाने थिएनन
2	तपाई/यहाँ,	(हरु)	खानुहुने थिएन		(formal)
3	उहाँ				

V. FUTURE

(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाने छु .				हामी (हरु) खाने छौ
2	तँ खाने छस्	तँ खाने छेस्	तिमी खाने छौ	तिमी खाने छ्यौ	तिमीहरु खाने छौ
3	ऊ/त्यो/यो खाने छ	ऊ/त्यो/यो खाने छे	उनी/तिनी/यिनी खाने छन्	उनी/तिनी/यिनी खाने छिन्	उनी/तिनी/यिनी हरु खाने छन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुने छ		(formal)
3	उहाँ				

(Negative)

1	म खाने छैन				हामी (हरु) खाने छैनौं
2	तँ खाने छैनस्		तिमी खाने छैनौ		तिमीहरु खाने छैनौ
3	ऊ/त्यो/यो खाने छैन		उनी/तिनी/यिनी खाने छैनन्		उनी/तिनी/यिनी हरु खाने छैनन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुने छैन		(formal)
3	उहाँ				

Present

VI. CONTINUOUS
(Affirmative)

1	म खाँदो छु खाँदै खाइरहेको खाइरहे.	म खाँदी छु खाँदै खाइरहेकी खाइरहि			हामी (हरु) खाँदा छौं खाँदै खाइरहेका खाइरहे
2	तँ खाँदो छस् खाँदै खाइरहेको खाइरहे	तँ खाँदी छेस् खाँदै खाइरहेकी खाइरहि	तिमी खाँदा छौ खाँदै खाइरहेका खाइरहे	तिमी खाँदी छ्यौ खाँदै खाइरहेकी खाइरहि	तिमीहरु खाँदा छौ खाँदै खाइरहेका खाइरहे
3	ऊ खाँदो छ त्यो खाँदै यो खाइरहेको खाइरहे	ऊ खाँदी छे यो खाँदै त्यो खाइरहेकी खाइरहि	उनी खाँदा छन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका खाइरहे	उनी खाँदी छिन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेकी खाइरहि	उनी खाँदा छन् तिनी हरु खाँदै यिनी खाइरहेका खाइरहे
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो छ खानुहुँदै खाइरहनुभएको		(formal)
3	उहाँ				

(Negative)

1	म खाँदो छैनँ खाँदै खाइरहेको	म खाँदी छैनँ खाँदै खाइरहेकी			हामी (हरु) खाँदा छैनौं खाँदै खाइरहेका
2	तँ खाँदो छैनस् खाँदै खाइरहेको	तँ खाँदी छैनस् खाँदै खाइरहेकी	तिमी खाँदा छैनौ खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी छैनौ खाँदै खाइरहेकी	तिमीहरु खाँवा छैनौ खाँदै खाइरहेका
3	ऊ खाँदो छैन त्या खाँदै यो खाइरहेको	ऊ खाँदी छैन त्यो खाँदै यो खाइरहेकी	उनी खाँदा छैनन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका	उनी खाँदी छैनन् तिनी खाँदै जिनी खाइरहेकी	उनी खाँदा छैनन् तिनी हरु खाँदै यिनी खाइरहेका
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	छैन	
3	उहाँ				

Past (Affirmative)

A	1	म खाँदो थिएँ खाँदै खाइरहेको	म खाँदी थिएँ खाँदै खाइरहेकी			हामी (हरु) खाँदा थियौं खाँदै खाइरहेका
	2	तँ खाँदो थिइस् खाँदै खाइरहेको	त खाँदी थिइस् खाँदै खाइरहेकी	तिमी खाँदा थियौ खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी थियौ खाँदै खाइरहेकी	खाँदा थियौं तिमी हरु खाँदै खाइरहेका
	3	ऊ खाँदो थियो त्यो खाँदै यो खाइरहेको	ऊ खाँदी थिई त्यो खाँदै यो खाइरहेकी	उनी खाँदा थिए तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका	उनी खाँदी थिइन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेकी	उनी खाँदा तिनी हरु खाँदै यिनी खाइरहेका थिए
	2	तपाईं / यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	थियो	(formal)
	3	उहाँ				

B.

1	म खाइरहेथें	म खाइरहिथें.			हामी (हरु) खाइरहेथ्यौं
2	तँ खाइरहिथिस्		तिमी खाइरहेथ्यौ	तिमी खाइरहिथ्यौ	तिमीहरु खाइरहेथ्यौ
3	ऊ त्यो खाइरहेथ्यो यो	ऊ त्यो खाइरहिथी यो	उनी तिनी खाइरहेथे यिनी	उनी तिनी खाइरहिथिन् यिनी	उनी तिनी हरु खाइरहेथे यिनी
2	तपाईं / यहाँ	(हरु)	खाइरहनुभएथ्यो		(formal)
	उहाँ				

(Negative)

1	म खाँदो थिइनँ खाँदै खाइरहेको	म खाँदी थिइनँ खाँदै खाइरहेकी			हामी (हरु) खाँदा थिएनौँ खाँदै खाइरहेका
2	तँ. खाँदो थिइनस् खाँदै खाइरहेको	तँ खाँदी थिइनस् खाँदै खाइरहेकी	तिमी खाँदा थिएनौ खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी थिइनौ खाँदै खाइरहेकी	तिमिहरु खाँदा थिएनौ खाँदै खाइरहेका
3	ऊ खाँदो थिएन त्यो खाँदै यो खाइरहेको	ऊ खाँदी थिइन त्यो खाँदै यो खाइरहेकी	उनी खाँदा थिएनन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका	उनी खाँदी थिइनन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेकी	उनी खाँदा थिएनन् तिनी हरु खाँदै यिनी खाइरहेका
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	थिएन	(formal)
3	उहाँ				

Future (Affirmative)

1	म खाँदो हुनेछु खाँदै खाइरहेको	म खाँदी हुनेछु खाँदै खाइरहेकी			हामी (हरु) खाँदा हुनेछौं खाँदै खाइरहेका
2	तँ खाँदो हुनेछस् खाँदै खाइरहेको	त खाँदी हुनेछेस् खाँदै खाइरहेकी	तिमी खाँदा हुनेछौ खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी हुनेछ्यौ खाँदै खाइरहेकी	तिमीहरु खाँदा हुनेछौ खाँदै खाइरहेका
3	ऊ. खाँदो हुनेछ त्यो खाँदै यो खाइरहेको	ऊ खाँदी हुनेछे त्यो खाँदै यो खाइरहेकी	उनी खाँदा हुनेछन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका	उनी खाँदी हुनेछिन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेकी	उनी खाँदा हुनेछन् तिनी हरु खाँदै यिनी खाइरहेका
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	हुनेछ	(formal)
3	उहाँ				

(Negative)

1	म खाँदो हुनेछैनँ खाँदै खाइरहेको	म खाँदी हुनेछैनँ खाँदै खाइरहेकी			हामी (हरू) खाँदा खाँदै खाइरहेका हुनेछैनौं
2	तँ खाँदो हुनेछैनस् खाँदै खाइरहेको	तँ खाँदी हुनेछैनस् खाँदै खाइरहेकी	तिमी खाँदा हुनेछैनौ खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी हुनेछैनौ खाँदै खाइरहेकी	तिमीहरू खाँदा हुनेछैनौ खाँदै खाइरहेका
3	ऊ खाँदो हुनेछैन त्यो खाँदै यो खाइरहेको	ऊ खाँदी हुनेछैन त्यो खाँदै यो खाइरहेकी	उनी खाँदा हुनेछैनन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका	उनी खाँदी हुनेछैनन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेकी	उनी खाँदा हुनेछैनन् तिनी हरू खाँदै यिनी खाइरहेका
2	तपाइँ/वहाँ	(हरू) खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको हुनेछैन (formal)			
3	उहाँ				

Future Presumptive (Affirmative)

1	म खाँदो खाँदै खाइरहेको हुँला	म खाँदी खाँदै खाइरहेकी हुँली			हामी (हरु) खाँदा खाँदै खाइरहेका हौंला
2	तँ खाँदो खाँदै खाइरहेको होलास्	तँ खाँदी खाँदै खाइरहेकी होलिस्	तिमी खाँदा खाँदै खाइरहेका हौला	तिमी खाँदी खाँदै खाइरहेकी हौली	तिमीहरु खाँदा खाँदै खाइरहेका हौला
3	ऊ त्यो यो खाँदो खाँदै खाइरहेको होला	ऊ त्यो यो खाँदी खाँदै खाइरहेकी होली	उनी तिनी यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका होलान्	उनी तिनी यिनी खाँदी खाँदै खाइरहेकी होलिन्	उनी तिनी हरु यिनी खाँदा खाँदै खाइरहेका होलान्
2	तपाईं / यहाँ	(हरु) खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको होला (formal)			
3	उहाँ				

(Negative)

A.	1	म खाँदो नहुँला खाँदै खाइरहेको	म खाँदी नहुँली खाँदै खाइरहेकी			हामी (हरु) खाँदा नहौंला खाँदै खाइरहेका
	2	तँ खाँदो नहोलास् खाँदै खाइरहेका	तँ खाँदी नहोलिस् खाँदै खाइरहेकी	तिमी खाँदा नहोला खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी नहोली खाँदै खाइरहेकी	तिमीहरु खाँदा नहोला खाँदै खाइरहेका
	3	ऊ खाँदो नहोला त्यो खाँदै यो खाइरहेको	ऊ खाँदी नहोली त्यो खाँदै यो खाइरहेकी	उनी खाँदा नहोलान् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका	उनी खाँदी नहोलिन् तिनी खाँदै यिनी खाइरहेकी	उनी खाँदा नहोलान् तिनी हरु खाँदै यिनी खाइरहेका
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	नहोला	(formal)
	3	उहाँ				

B	1	म खाँदो होओइनँ खाँदै खाइरहेको	म खाँदी होओइनँ खाँदै खाइरहेकी			हामी (हरु) खाँदा खाँदै खाइरहेका होओइनौं
	2	त खाँदो होओइनस् खाँदै खाइरहेको	त खाँदी खाँदै खाइरहेकी होओइनस्	तिमी खाँदा होओइनौ खाँदै खाइरहेका	तिमी खाँदी खाँदै खाइरहेकी होओइनौ	तिमीहरु खाँदा खाँदै खाइरहेका होओइनौ
	3	ऊ खाँदो होओइन त्यो खाँदै यो खाइरहेको	ऊ खाँदी त्यो खाँदै यो खाइरहेकी होओइन	उनी खाँदा तिनी खाँदै यिनी खाइरहेका होओइनन्	उनी खाँदी तिनी खाँदै यिनी खाइरहेकी होओइनन्	उनी खाँदा तिनी हरु खाँदै यिनी खाइरहेका होओइनन्
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहुँदो खानुहुँदै खाइरहनुभएको	होओइन	(formal)
	3	उहाँ				

VII. PERFECTIVE

(Affirmative)

Present

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non- honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	मैले खाएको छु	मैले खाएकी छु			हामी (हरु) ले खाएका छौं
2	तैंले खाएको छस	तैंले खाएकी छेम्	तिमीले खाएका छौ	तिमीले खाएकी छ्यौ	तिमीहरूले खाएका छौ
3	उसले/उस्ले त्यसले/त्यस्ले यसले/यस्ले खाएको छ	उसले/उस्ले त्यसले त्यस्ले यसले/यस्ले खाएकी छे	उनले तिनले यिनले खाएका छन्	उनले तिनले यिनले खाएकी छिन्	उनी तिनी यिनी हरुले खाएका छन्
	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले खानुभएको छ ((formal)			
	उहाँ	(Negative)			
1	मैले खाएको छैनँ	मैले खाएकी छैनँ			हामी (हरु) ले खाएका छैनौं
2	तैंले खाएको छैनस्	तैंले खाएकी छैनस	तिमीले खाएका छैनौ	तिमीले खाएकी छैनौ	तिमी हरुले खाएका छैनौ
3	उसले/उस्ले त्यसले/त्यस्ले यसले/यस्ले खाएको छैन	उसले/उस्ले त्यसले/त्यस्ले यसले/यस्ले खाएकी छैन	उनले तिनले यिनले खाएका छैनन्	उनले तिनले यिनले खाएकी छैनन्	उनी तिनी यिनी हरुले खाएका छैनन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले खानुभएको छैन (formal)			
33	उहाँ				

Past

(Affirmative)

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine	masculine	feminine	
A.	1	मैले खाएको थिएँ	मैले खाएकी थिएँ			हामी (हरु) ले खाएका थियौं
	2	तैंले खाएको थिइस्	तैंले खाएकी थिइस्	तिमीले खाएका थियौ	तिमीले खाएकी थियौ	तिमीहरुले खाएका थियौ
	3	उसले/उस्ले त्यसले/त्यस्ले खाएको थियो यसले/यस्ले	उसले/उस्ले त्यसले/त्यस्ले खाएकी थिई यसले/यस्ले	उनले तिनले खाएका थिए यिनले	उनले तिनले खाएकी थिइन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएका थिए यिनी
	2	तपाईं/वहाँ	(हरु) ले	खानुभएको थियो		(formal)
	3	उहाँ				
B.	1	मैले खाएथें	मैले खाइथें			हामी (हरु) ले खाएथ्यौं
	2	तैंले खाइथिस्		तिमीले खाएथ्यौ	तिमीले खाइथ्यौ	तिमीहरुले खाएथ्यौ'
	3	उसले/उस्ले त्यसले/त्यस्ले खाएथ्यो यसले/यस्ले	उसले/उस्ले खाइथी यसले/यस्ले	उनले तिनले खाएथे यिनले	उनले तिनले खाइथिन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएथे यिनी
	2	तपाईं/वहाँ	(हरु) ले	खानुभएथ्यो		(formal)
	3	उहाँ				

(Negative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
	मैले खाएको थिइनँ	मैले खाएकी थिइनँ			हामी (हरू) ले खाएका थिएनौं
2	तैंले खाएको थिइनस्	तैंले खाएकी थिइनस्	तिमीले खाएका थिएनौ	तिमीले खाएकी थिइनौ	तिमीहरूले खाएका थिएनौ
3	उसले/उहले त्यसले/त्यहले यसले/यहले खाएको थिएन	उसले/उहले त्यसले/त्यहले यसले/यहले खाएकी थिइन	उनले तिनले यिनले खाएका थिएनन्	उनले तिनले यिनले खाएकी थिइनन्	उनी तिनी यिनी हरूले खाएका थिएनन्
2	तपाईं/यहाँ	(हरू) ले खानुभएको थिएन (formal)			
3	उहाँ				

Future (Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	मैले खाएको हुनेछु	मैले खाएकी हुनेछु			हामी (हरु) ले खाएका हुनेछौं
2	तैंले खाएको हुनेछस्	तैंले खाएकी हुनेछेस्	तिमीले खाएका हुनेछौ	तिमीले खाएकी हुनेछ्यौ	तिमीहरुले खाएका हुनेछौ
3	उसले/उसने त्यसले/त्यसने खाएको हुनेछ यसले/यसने	उसले/उसने त्यसले/त्यसने खाएकी हुनेछे यसले/यसने	उनले तिनले खाएका हुनेछन् यिनले	उनले तिनले खाएकी हुनेछिन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएका हुनेछन् यिनी
2	तपाईं/वहाँ	(हरु) ले	खानुभएको हुनेछ		(formal)
3	उहाँ				

(Negative)

1	मैले खाएको हुनेछैनँ	मैले खाएकी हुनेछैनँ			हामी (हरु)ले खाएका हुनेछैनौं
2	तैंले खाएको हुनेछैनस्	तैंले खाएकी हुनेछैनस्	तिमीले खाएका हुनेछैनौ	तिमीले खाएकी हुनेछैनौ	तिमीहरुले खाएका हुनेछैनौ
3	उसले/उसने त्यसले/त्यसने खाएको हुनेछैन यसले/यसने	उसले/उसने त्यसले/त्यसने खाएकी हुनेछैन यसले/यसने	उनले तिनले खाएका हुनेछैनन् यिनले	उनले तिनले खाएकी हुनेछैनन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएका हुनेछैनन् यिनी
2	तपाईं/वहाँ	(हरु) ले	खानुभएको	हुनेछैन	(formal)
3	उहाँ				

Future Presumptive (Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	मैंले खाएको हुँला	मैंले खाएकी हुँली			हामी (हरु) ले खाएका हौंला
2	तैंले खाएको होलास्	तैंले खाएकी होलिस्	तिमी ले खाएका हौला	तिमीले खाएकी हौली	तिमीहरुले खाएका हौला
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएको होला यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएकी होली यसले/यल्ले	उनले तिनले खाएका होलान् यिनले	उनले तिनले खाएकी होलिन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएका होलान् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको होला		(formal)
3	उहाँ				
		(Negative)			
A. 1	मैंले खाएको नहुँला	मैंले खाएकी नहुँली			हामी(हरु) ले खाएका नहौंला
2	तैंले खाएको नहोलास्	तैंले खाएकी नहोलिस्	तिमीले खाएका नहौला	तिमीले खाएकी नहौली	तिमी हरुले खाएका नहौला
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएको नहोला यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएकी नहोली यसले/यल्ले	उनले तिनले खाएका नहोलान् यिनले	उनले तिनले खाएकी नहोलिन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएका नहोलान् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको नहोला		(formal)
3	उहाँ				

		Singular				Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine	masculine	feminine	
B.	1	मैंले नखाएको हुँला	मैंले नखाएकी हुँली			हामी (हरु) ले नखाएका हौंला
	2	तैंले नखाएको होलास्	तैंले नखाएकी होलिस्	तिमीले नखाएका हौला	तिमीले नखाएकी हौली	तिमीहरुले नखाएका हौला
	3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले नखाएको होला	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले नखाएकी होली	उनले तिनले यिनले नखाएका होलान्	उनले तिनले यिनले नखाएकी होलिन्	उनी तिनी यिनी हरुले नखाएका होलान्
	2	तपाईं/ यहाँ	(हरु) ले	नखानुभएको होला		(formal)
	3	उहाँ				
C.	1	मैंले खाएको होओइनँ	मैंले खाएकी होओइनँ			हामी(हरु)ले खाएका होओइनौं
	2	तैंले खाएको होओइनस्	तैंले खाएकी होओइनस्	तिमीले खाएका होओइनौ	तिमीले खाएकी होओइनौ	तिमी हरुले खाएका होओइनौ
	3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले खाएको होओइन	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले यसले/यल्ले खाएकी होओइन	उनले तिनले यिनले खाएका होओइनन्	उनले तिनले यिनले खाएकी होओइनन्	उनी तिनी यिनी हरुले खाएका होओइनन्
	2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएको होओइन		(formal)
	3	उहाँ				

VIII. INJUNCTIVE

(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाऊँ				हामी खाऔँ
2	तँ खाएस्		तिमी खाए		तिमीहरु खाए
3	यो ऊ खाओस् त्यो		उनो तिनी खाऊन् यिनी		उन्नी तिनी हरु खाऊन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) खानुहोस्			
3	उहाँ				

(Negative)

1	म नखाऊँ				हामी (हरु) नखाऔँ
2	तँ नखाएस्		तिमी नखाए		तिमीहरु नखाए
	ऊ त्यो नखाओस् यो		उनी तिनी नखाऊन् यिनी		उनी तिनी हरु नखाऊन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) नखानुहोस्			
3	उहाँ				

Imperative (Affirmative)

2	तँ खा		तिमी खाउ		तिमीहरु खाउ/खाओ
			तपाईं/यहाँ (हरु) खानुहोस् (Negative)	(formal)	
2	तँ नखा		तिमी नखाउ		तिमीहरु नखाउ/नखाओ
			तपाईं/यहाँ (हरु) नखानुहोस्	(formal)	

IX. FUTURE PRESUMPTIVE

(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाला/खाउँला	म खाउँली/खाली			हामी (हरु) खाऔंला/खाऔंलाउँ
2	तँ खालास्	तँ खालिस्	तिमी खाउला/खाउलाउ	तिमी खाउली/खाउलिउ	तिमीहरु खाऔला/खाऔलाउ
3	ऊ त्यो खाला यो	ऊ त्यो खाली यो	उनी तिनी खालान् यिनी	उनी तिनी खालिन् यिनी	उनी तिनी हरु खालान् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	खानुहोला		(formal)
3	उहाँ		(Negative)		
1	म नखाला/नखाउँला	म नखाउँली/नखाली			हामी (हरु) नखाऔंला/नखाऔंलाउँ
2	तँ खालास्	तँ खालिस्	तिमी नखाउला/नखाउलाउ	तिमी नखाउली/नखाउलिउ	तिमीहरु नखाऔला/नखाऔलाउ
3	ऊ त्यो नखाला यो	ऊ त्यो नखाली यो	उनी तिनी नखालान् यिनी	उनी तिनी नखालिन् यिनी	उनी तिनी हरु नखालान् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	नखानुहोला		(formal)
3	उहाँ				

B.

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म खाओइनँ				हामी (हरु) खाओइनौं
2	तँ खाओइनस्		तिमी खाओइनौ		तिमीहरु खाओइनौ
3	ऊ त्यो खाओइन यो		उनी तिनी खाओइनन् यिनी		उनी तिनी हरु खाओइनन् यिनी
2	तपाइ/यहाँ	(हरु)	खानुहोओइन		(formal)
3	उहाँ				

X. NARRATIVE

(Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	feminine	masculine	
1	मैंले खाएँछु	मैंले खाइछु			हामी (हरु) ले खाएछौं
2	तैंले खाइछस्	तैंले खाइछेस्	तिमीले खाएछौ	तिमीले खाइछ्यौ	तिमीहरुले खाएछौ
3	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएछ यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाइछे यसले/यल्ले	उनले तिनले खाएछन् यिनले	उनले तिनले खाइछिन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएछन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएछ		(formal)
3	उहाँ		(Negative)		
1	मैंले खाइनछु				हामी (हरु) ले खाएनछौं
2	तैंले खाइनछस्	तैंल खाइनछेस्	तिमीले खाएनछौ	तिमीले खाइनछ्यौ	तिमीहरुले खाएनछौ
3	उसले/ उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाएनछ यसले/यल्ले	उसले/उल्ले त्यसले/त्यल्ले खाइनछे यसले/यल्ले	उनले तिनले खाएनछन् यिनले	उनले तिनले खाइनछिन् यिनले	उनी तिनी हरुले खाएनछन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु) ले	खानुभएनछ		(formal)
3	उहाँ				

(Affirmative)

A.

1	म छु				हामी (हरु) छौं
2	तँ छस्	तँ छेस्	तिमी छौ	तिमी छ्यौ	तिमी हरु छौ
3	ऊ त्यो छ यो	ऊ त्यो छे यो	उनी तिनी छन् यिनी	उनी तिनी छिन् यिनी	उनी तिनी हरु छन् यिनी

(Negative)

1	म छुइनें/छैनें				हामी (हरु) छैनौं
2	तँ छैनस्		तिमी छैनौ		तिमीहरु छैनौ
3	ऊ त्यो छैन यो		उनी तिनी छैनन् यिनी		उनी तिनी हरु छैनन् यिनी

Verb हनु

(Affirmative)

B.

1	म हुँ				हामी (हरु) हौं
2	तँ होस्		तिमी हौ		तिमीहरु हौ
3	ऊ त्यो हो यो		उनी तिनी हुन् यिनी		उनी तिनी हरु हुन् यिनी
			(Negative)		
1	म हुइनँ/होइनँ				हामी (हरु) होइनौं
2	तँ होइनस्		तिमी होइनौ		तिमीहरु होइनौ
3	ऊ त्यो होइन यो		उनी तिनी होइनन् यिनी		उनी तिनी हरु होइनन् यिनी

(Affirmative)

C.	1	म हुन्छु				हामी (हरु) हुन्छौं
	2	तँ हुन्छस्	तँ हुन्छेस्	तिमी हुन्छौ	तिमी हुन्छ्यौ	तिमीहरु हुन्छौ
	3	यो ऊ हुन्छ त्यो	ऊ त्यो हुन्छे यो	उनी तिनी हुन्छन् यिनी	उनी तिनी हुन्छिन् यिनी	उनी तिनी हरु हुन्छन् यिनी
	2	तपाईं, यहाँ	(हरु)	हुनुहुन्छ		(formal)
	3	उहाँ				

(Negative)

C.

1	म हुन्नँ				हामी (हरू) हुँदैनौं
2	तँ हुँदैनस्	तँ हुन्नस्	तिमी हुँदैनौ	तिमी हुन्नौ	तिमीहरू हुँदैनौ
3	ऊ त्यो हुँदैन यो	ऊ त्यो हुन्न यो	उनी तिनी हुँदैनन् यिनी	उनी तिनी हुन्नन् यिनी	उनी तिनी हरू हुँदैनन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	..			
3	उहाँ	(हरू)	हुनुहुन्न		(formal)

Past of A and B

(Affirmative)

	Singular				Plural and feminine) (masculine
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म थिएँ				हामी (हरू) थियौं
2	तँ थिइस्		तिमी थियौ		तिमीहरू थियौ
3	ऊ त्यो थियो यो	ऊ त्यो थिई यो	उनी तिनी थिए यिनी	उनी तिनी थिइन् यिनी	उनी तिनी हरू थिए यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरू)	हुनुहुन्थ्यो		(formal)
3	उहाँ		(Negative)		
1	म थिइनँ				हामी (हरू) थिएनौं
2	तँ थिइनस्		तिमी थिएनौ	तिमी थिइनौ	तिमीहरू थिएनौ
3	ऊ त्यो थिएन यो	ऊ त्यो थिएन यो	उनी तिनी थिएनन् यिनी	उनी तिनी थिइनन् यिनी	उनी तिनी हरू थिएनन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरू)	हुनुहुन्नथ्यो		(formal)
3	उहाँ				

Past of A and B (Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म भएँ				हामी (हरू) भयौं
2	तँ भइस्		तिमी भयौ		तिमीहरू भयौं
3	ऊ त्यो भयो यो	ऊ त्यो भई यो	उनी तिनी भए यिनी	उनी तिनी भइन् यिनी	उनी तिनी हरू भए यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरू) हुनुभयो			(formal)
3	उहाँ				

(Negative)

1	म भइनँ				हामी (हरू) भएनौं
2	तँ भइनस्		तिमी भएनौ	तिमी भइनौ	तिमी हरू भएनौ
3	ऊ त्यो भएन यो	ऊ त्यो भइन यो	उनी तिनी भएनन् यिनी	उनी तिनी भइनन् यिनी	उनी तिनी हरू भएनन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरू) हुनुभएन			(formal)
3	उहाँ				

Future of A, B and C (Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म हुनेछु				हामी (हरु) हुनेछौं
2	तँ हुनेछस्	तँ हुनेछेस्	तिमी हुनेछौ	तिमी हुनेछ्यौ	तिमीहरु हुनेछौ
3	ऊ त्यो हुनेछ यो	ऊ त्यो हुनेछे यो	उनी तिनी हुनेछन् यिनी	उनी तिनी हुनेछिन् यिनी	उनी तिनी हरु हुनेछन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	हुनुहुनेछ		(formal)
3	उहाँ		(Negative)		
1	म हुनेछैनँ				हामी (हरु) हुनेछैनौं
2	तँ हुनेछैनस्		तिनी हुनेछैनौ		तिमीहरु हुनेछैनौ
3	ऊ त्यो हुनेछैन यो		उनी तिनी हुनेछैनन् यिनी		उनी तिनी हरु हुनेछैनन् यिनी
2	तपाईं/यहाँ	(हरु)	हुनुहुनेछैन		(formal)
3	उहाँ				

Future Presumptive of A, B and C (Affirmative)

	Singular				Plural (masculine and feminine)
	non-honorific		honorific		
	masculine	feminine	masculine	feminine	
1	म हुँला	म हुँली			हामी हौँला/हौँलाउँ
2	तँ होलास्	तँ होलिस्	तिमी हौला हौलाउ	तिमी हौली हौलिउ	तिमी हरु हौला/हौलाउ
3	ऊ त्यो होला यो	ऊ त्यो होली यो	उनी तिनी होलान् यिनी	उनी तिनी होलिन् यिनी	उनी तिनी हरु होलान् यिनी
2	तपाई/यहाँ	(हरु)	हनुहोला		
3	उहाँ				

(Negative)

						Plural (masculine and feminine)
		non-honorific		honorific		
		masculine	feminine	masculine	feminine	
A	1	म नहुँला	म नहुँली			हामी (हरु) नहौंला/नहौंलाउँ
	2	तँ नहोलास्	तँ नहोलिस्	तिमी नहौला/नहौलिउ	तिमी नहौली/नहौलाउ	तिमीहरु नहौला/ नहौलाउ
	3	ऊ त्यो नहोला यो	ऊ त्यो नहोली यो	उनी तिनी नहोलान् यिनी	उनी तिनी नहोलिन् यिनी	उनी तिनी हरु नहोलान् यिनी
	2	तपाई यहाँ	(हरु)	हुनु नहोला नहुनुहोला		(formal)
	3	उहाँ				
B.	1	म होओइनँ				हामी (हरु) होओइनौं
	2	तँ होओइनस्		तिमी होओइनौ		तिमीहरु होओइनौ
	3	ऊ त्यो होओइन यो		उनी तिनी होओइनन् यिनी		उनी तिनी हरु होओइनन् यिनी
	2	तपाई	(हरु)	हनुहोओइन		(formal)
	3	उहाँ				